Auguſtini Hunnæi

DE SACRAMENTIS ECCLESIAE CHRISTI AXIOMATA:

Quibus

B. THOMAE AQVINATIS

Doctrina de iiſdem Sacramentis in Tertia Summæ Theologicæ parte, eiusq́; Supplemento tradita, à diſputationum prolixitate ad ſummam breuitatem memoriæ gratiſſimam reuocatur.

Adiunctis Schematibus, quæ methodum, quam B. Thomas ibidem in Sacramentorum materia explicanda ſequitur, breuiter, ac dilucidè ob oculos ponunt.

Opus poſt diligentem recognitionem, atque caſtigationem, nunc in lucem prodiens, & omnibus tam Catechiſmi, quàm Sacræ Theologiæ ſtudioſis vtiliſsimum.

VENETIIS,
Ex Officina Gaſparis Bindoni.
MDLXXXV.

R.do in Chriſto Patri

D. IOANNI LINDANO

GERTRVDANI COENOBII

apud Louanienſes Abbati præſtantiſſ.

Et viro, cùm generis nobilitate, tùm virtutis, & eruditionis laude clariſsimo.

AVGVSTINVS HVNNAEVS S. P. D.

CVM ante annos decem in ueſtro Gertrudano Cœnobio,ampliſsimo Pręſul,quartum Sententiarum librum,in quo de Sacramentis agitur,prælegerem,idemq; argumentum ex Summę B.Th. Aquinatis tertia parte diſputarem ; inter alias commonitiones, frequenter meos diſcipulos ad locos communes Theologicos ſibi comparandos (in quibus tanquam in commodis quibuſdam , & bene digeſtis ſcriniolis, quicquid apud vllum ſcriptorem memorabile,& ſcitu dignum reperirent,ita diſponere, atque recondere poſſent , ut quocunque in poſterum tempore eius vtendi ſeſe offerret occaſio,paratum haberent)cohortari ſolebam : Illud adiiciens ; ſi vniuerſam Summæ Theologicæ B. Thomæ Aquinatis doctrinam (quæ ipſa tota per locos communes eſt digeſta) ſummatim,& quàm pauciſsimis fieri poſſet axiomatibus (omnibus ex vtraque diſputationis parte argumentis ſubtractis) comprehenderent,itaque comprehenſam omni cura,atque diligentia memoriæ mandare niterentur , utiliſsimam eos nauaturos operam,vberrimumque ſui laboris inde fructum percepturos eſſe .

Ipſe quoque,vt non modò verbis,ſed etiam opere,& exemplo, iſtius generis ſtudij Theologici vtilitatem illis commendarem,cœpi ea,quæ B.Thomas in ſua Summa de ſacramentis,doctiſsimè quidem,ſed admodum prolixè,diſputat ad eum,quem iam dixi modum, contrahere : quem quidem conatum , licet frequenter grauiſsimis meæ profeſsionis Theologicæ occupationibus interruptum,& intermiſſum,Deo tamen uires ſuppeditante , tandem ad optatum perduxi finem: & ita perduxi,ut plerique amici noſtri , iidemque uiri doctiſsimi , quod pręſtiteram ſibi magnopere placere,& ſi in lucem ederetur,fore vt hoc adminiculo, Theologiæ ſtudioſis adoleſcentibus , & laboris plurimum leuaretur , & vtilitatis non parum , tum propter rei commoditatem,tum ēt propter induſtriæ imitationē compararetur, aſſererent.

Quorum iudicium , tum quòd per ſe maximi apud me eſſet momenti , tum etiam , quòd idem ipſa experientia antea compertum haberem,non potui non probare, atque ſequi . Vehementer enim animum meum commouebat , quòd pleroſque ex meis diſcipulis magnos breui tempore in ſtudio Theologico,hac,vt mihi perſuadebam , ſtudendi ratione progreſſus feciſſe animaduerterem , qui poſtea ad Baccalaureatus gradum conſcendentes , luculentum ſuæ eruditiones documentum publicè dederunt : inter quos non poſtremus erat Dominus Adrianus Beaufortius tunc adoleſcens maximę ſpei,nunc autem uir,& pietate ſingulari,& diſciplinę monaſticæ , tum in ſua uita inſtituenda cultor diligentiſsimus , tum in aliorum formandis moribus grauiſsimus (ut ex laudabili eius Prioratu, quo ſeptimum iam fungitur annum,omnibus eſt notum) atque optimus præceptor.

Itaque maiorē publicæ vtilitatis, q̄ noſtri nominis,rationem habendam eſſe exiſtimantes, paſsi ſumus hāc,licet rudē adhuc,& parū pro argumēti dignitate,& noſtri ſeculi excellēti eruditione,expolitā(neque.n.nobis per cōtinuas,& grauiſsimas quotidianę profeſsionis Theologicæ occupationes neceſſariū ad eam expoliendā tp̄s adhibere uacauit) lucubratiunculam

In lucem ad communem ſtudij Theologici utilitatem, ac facilitatem promouendam, exire.

Cum autem longo iam uſu, plurimiſque doctorum hominum exemplis receptum uideremus, vt eiuſmodi teneri adhuc litterarij fœtus, quo publicæ lucis radios facilius ferre, & aduerſus obtrectatorũ iniurias tutiores eſſe poſsint, eximij alicuius, & auctoritatis, dignitatiſq; ſpectatæ uiri patrocinio, atq; tutelæ cõmẽdẽtur, eiq; dedicẽt, tã uſitatã, & tãto doctiſſimorũ hoĩum vſu receptã, celebratamq; conſuetudinem, nequaquã negligendã duximus.

Itaque cum multum, diuque apud nos cogitantes, iſtorum tertiæ partis Summę B. Thomæ axiomatum nunc primum prodeuntium in lucem patronum, atque protectorem, cui & grata eſſent, & cuius auctoritate, nominiſque ſplendore candidis lectoribus commendatiora, & ab inuidorum, maledicorumq; obtrectationibus tutiora redderentur quæreremus: tametſi non pauci tales nobis occurrerent, qui tibi tamen, reuerende Præſul, hac in parte pręferendus uideretur, occurrebat nemo.

Mouebat .n. me non parũ, ꝙ ex uniuerſo Gertrudanorũ conuentu, in quo cõplures pietate, doctrina, & gubernandi dexteritate pręſtantes uiros eſſe oĩbus palam eſt, te propter ſumma tua in Gertrudanum cœnobium merita, maximamque tui Prioratus, quo idem cœnobiũ per decẽ totos annos rectè, ſapiẽterque adminiſtraſti, laudem, cæteris poſtpoſitus, Abbatem electum, & confirmatum; Regia Maieſtate electionem comprobante uiderem.

Quocirca & meum, & bonorum omnium commune gaudium (quod licet multi apud vos eodem honore digni fuerint, tibi tamen, vt digniſsimo, & maximè omnium idoneo hic honor ſit delatus) mea uoce teſtandũ, oĩbusque, quibus hunc honorẽ, & gratũ, & felicem accidiſſe arbitrabar, arrepta iſtius libelli ſub tuo noĩe diuulgandi occaſione, gratulãdum putaui.

Veſtro igitur in primis Gertrudano cœnobio gratulor, quòd D. Philippo Hoſdemo piæ memoriæ Abbate laudatiſsimo (cuius laudes ab omnibus omnium ordinum hominibus certatim celebrantur, & celebratu digniſsimæ ſunt) orbatum, nunc ad ſuum dolorem leniendum, talem Abbatem, qui D. Philippi Hoſdenij uirtutem, atque laudem, uel ſuperaturus, uel certè æquaturus ſperetur, ſit nactum.

Toti quoque noſtræ Gertrudanæ parœciæ gratulor, quòd cum nacta ſit ſuperiorem paſtorem, qui Heluordienſium paſtoratu per ſex annos rectè, laudabiliterque adminiſtrando, maxima dedit ſuæ in parœcia gubernanda dexteritatis, atque prudentię documenta.

Pauperibus quoque, & calamitoſis omnibus eſt cur gratulari debeam, horum enim te benignum parentem, atque patronum fore, in eorumque ærumnis, & calamitatibus conſolandis, atq; ſubleuandis domini Philippi Hoſdenij anteceſſoris tui (qui hac ex re & apud Deum, & apud homines ſummam conſecutus eſt laudem) veſtigia ſecuturum eſſe, me aliisque parœciæ optimatibus quum tibi hunc gratularemur honorem, & ut felix, fauſtusque parœciæ, totiq; Chriſtianæ reipub. eſſet precaremur, præſentibus, & audientibus, ſpopondiſti.

Huc accedebat, quòd hoc opuſculum in ueſtro cœnobio primum, dum idem argumentum apud uos diſputarem, eſſet meditatum, & quòd ueſtri cœnobij religioſis adoleſcentibus paſtoratu aliquando functuris, utiliſsimum fore uideretur.

Cupiebam denique noſtræ amicitiæ iam inde à tua pueritia, dum ante annos triginta prima Grãmatices rudimenta in florentiſsimo apud Louanienſes Caſtrenſi gymnaſio me pręceptore unà cum dño Carolo fratre tuo, nunc Parcenſi Abbate pręſtantiſsimo diſceres, inchoatę, & ab eo tẽpore ſemper continuatę, manifeſtum, ſempiternumque extare monumentum.

Has ergo aliaſque ob cauſſas plurimas, quas ſtudio breuitatis prætereo, iſtam tibi dicatã, ornatiſsime Præſul, lucrubatiunculam, (perexiguam quidem, ſi in ea quod noſtrum eſt, tantummodo ſpectetur; ampliſsimam uerò, & longè maximam, ſi doctrinę in ea incluſæ, quã à B. Thoma ſumus mutuati, pretioſiſsimus, incomparabiliſque theſaurus conſideretur) & certè ab animo, tum ueſtræ; tum uniuerſi veſtri cœnobij dignitatis, laudis, atque utilitatis ſtudioſiſsimo profectam, pro tui pectoris mihi à tot annis probè perſpecti candore, ac conſueta, & ab omnibus prædicata humanitate, æqui, bonique conſulere; meque inter ſinceriſsimos eius honoris, qui tibi paucis ab hinc diebus, diuina prouidentia ita diſponente, tuiſque meritis ſuffragantibus obtigit, fautores habere digneris.

Deus Opt. Max. ſua gratia in te largiter effundenda faxit, ut maxime præclariſsimæque omnium bonorum de te expectationi, tum ſapiente Gertrudani cœnobij moderatione, tum religioſa, & ſancta inſtitutione uitæ, uniuerſique tui muneris laudabili functione cumulatè ſatisfacias. Vale. Dat. Louanij anno Domini M. D. LXIX. Kalendis Octobribus.

AVGVSTINI HVNNÆI

DE SACRAMENTIS

AXIOMATA

Vniuerſam B. Thomæ Aquinatis in Tertia ſuæ Summæ parte, de ſeptem Eccleſiæ Sacramentis doctrinam, in nonaginta nouem locos communes diſtributam, breuiter, & dilucidè complectentia.

Adiectis

In verſiculorum interuallis, & ad marginem numeris ſibi mutuò reſpondentibus, qui quoto cuiuſq; quæſtionis articulo idem apud Th. dicatur, oſtendunt.

DE SACRAMENTIS IN GENERE.

De Sacramentis in gñe hæc apud Th. & in ſeq. axiomatibus explicantur.

- Sacramenti in genere, natura, & propria ratio. Quæſtione 60
- Sacramentorum
  - Neceſſitas. 61.
  - Effectus
    - Primarius, q eſt gratia in omnibus Sacramentis. 62.
    - Secundarius, qui eſt character in tribus tantum Sacramentis. 63.
  - Cauſſa, ſeu auctor, & miniſter. 64
  - Numerus. 65.

Ex tertia parte quæſtione ſexageſima, q̃ in octo partes diſtributa, hoc primo axiomate tota breuiter continet. Sacramenti in genere natura, & ꝓpria ratio.

Axioma 1.

Sacramentum eſt rei 2 ſacræ, quæ homini ſanctitatem affert, 4 ſenſui expoſitum 1 ſignum, 3 quod & Chriſti memoriam renouat, & futuræ beatitudinis gloriam prænuntiat. 5 Atqui ut in ſingulis Sacramentis, certæ, & definitæ res ſignificantes, materiæ loco ſunt adhibendæ, 6 7 ita certa, definitaque uerba, quæ formæ locum teneant, iſtis rebus accedere debent, 8 neque illis quicquam addere, aut ſubtrahere licet, per quod legitimæ formæ ſenſus euertatur.

Sũma qõ. 61. quadrifariam apud Beat. Th. diſtributæ. Sacramẽtorum neceſſitas.

Axioma 2.

2 Durante quidem innocentiæ ſtatu, nullis vel ad ſanandam, uel ad perficiendam ſuam naturam egebat homo Sacramentis. At poſt illum optabilem ſtatum culpa primi parentis amiſſum, ſacramenta hominibus neceſſaria eſſe cœperunt, 3 iis quidem, qui Chriſti aduentum anteceſſerunt, ad ſuam de Chriſto naſcituro, & paſſuro fidem profitendam, 4 iis uerò, qui poſtea fuerunt, uel erunt, ad ſuam de Chriſto iam nato, & paſſo fidem teſtificandam, & 1 utriſque ad æternam animi ſalutem conſequendam.

Sũma qõ. 62. in ſex partes diſtributæ. Sacramẽtorum effectus p.incipal. q eſt gratia.

Axioma 3.

1 Nouæ legis Sacramenta, non quidem ut cauſſæ principales, ſed ut inſtrumenta diuinæ miſericordiæ, 4. vi ſua ex Chriſti 5 paſſione accepta, gratiam talem conferunt, 2 per quam ultra dona, & uirtutes, quoddam diuinum auxilium, ad ſinguli Sacramenti finem conſequendum accedit: Vnde perſpicuum eſt 3 gratiam in ſacramento, ut rem in ſuo ſigno, & ut effectum in inſtrumento, contineri. 6 Cæterum ueteris legis Sacramenta ſalutaris quidem fidei in Chriſtum ſymbola quædam erant, at gratiæ conferendæ nullam uim, nullamque efficacitatem penitus habebant.

Axioma 4.

1 Per 6 nouæ legis tria Sacramenta, Baptiſmum, Confirmationem, & Ordinem, ſuſcipientium animis ſpirituali quidam character imprimitur, 2 qui nihil aliud eſt, niſi facultas quædam 3 ſpiritualis à Deo profecta, & ad diuinum cultum ritè peragendum, animæ parti intelligenti, vt 4 ſuo ſubiecto impreſſa, quæ 5 nullo unquam tempore deleri aut obliterari poteſt.

Sũma qõ. 63 in ſex partes, ut ſuperior, diuiſæ. Sacramẽto quorundã effectus ſecũdarius, q eſt character.

Axioma 5.

2 Quemadmodum Sacramentorum auctor, & inſtitutor eſt ſolus Deus, 1 ita quoque interni eorum effectus primaria, & principalis eſt cauſſa, homo uerò tantummodo miniſter. 3 Itaque Chriſtus, ut Deus quidem ſua auctoritate internum Sacramenti effectũ, ut homo autem meritis operatur, miniſteriique (principalis tamen, & longè excellentiſſimi) poteſtatem habet. 4 Hinc tametſi Chriſtus poteſtatem, quam in Sacramentis, ut homo obtinebat, cum alio homine communicare potuerit, auctoritatem tamen, quam in iiſdem, ut Deus habebat, nemini mortalium non magis, quàm ſuam ipſius diuinitatem impertiri potuit. De Sacramentorum autem miniſtris ita ſentit, atque docet Catholica Chriſti Eccleſia, 6 improbos peccare quidem miniſtrando Sacramenta, 5 ipſa uero Sacramenta miniſtrorum peruerſitate, neque pollui, neque impediri, 7 licet angelis à Deo conceſſi potuerit, non tamen conceſſum eſſe, ſed hominibus duntaxat Sacramentorum diſpenſationem, in Sacramentorum miniſtro 9 non fidem, ſed 8 rectam intentionem eſſe neceſſariam, 10 non tamen quamlibet, ſed eam duntaxat, quæ directè reſpicit ipſum Sacramentum.

Sũma q5. 64. quæ in decẽ quæſtiones à B. Th diſtributa eſt. Sacramẽtoru cauſſa, ſeu auctor, & miniſter

Sũma qõ. 65 quadrifariam diſtributæ. Sacramẽtorum numerus.

Axioma 6

1 Septem ſunt Eccleſiæ Sacramenta, 2 hunc inter ſe ordinem habentia, ut Baptiſmum primum locum tenentem Confirmatio, Confirmationem Euchariſtia, Euchariſtiam Pœnitentia, Pœnitentiam Extrema unctio, Extremam unctionem Ordo, Ordinem uerò Matrimonium ſequatur. 4 Quæ quidem Sacramenta licet, ad hominis ſalutem promouendam, omnia plurimum habeant momenti; tria tamen duntaxat ad eam ſunt neceſſaria, nimirum Baptiſmus omnibus, Ordo Eccleſiæ, & pœnitentia iis, qui poſt ſuſceptum baptiſmum aliquo ſcelere ſeſe polluerunt. 3 Cæterum quanquam ordine quodam naturali tertius inter Sacramenta locus Euchariſtiæ tributus ſit, dignitate tamen, & maieſtate reliquis omnibus longè antecellit.

DE BAPTISMO.

Ad cuius explicationem
- Prius de ipſo Baptiſmo iſta quatuor tractantur,
  - de natura, & propria ratione Baptiſmi. 66.
  - quis ſit idoneus Baptiſmi miniſter. 67.
  - de ſuſcipientibus baptiſmum. 68.
  - de effectu baptiſmi. 69.
- Deinde de iis, quæ præparationem ad Baptiſmum continent, dr̃; videlicet
  - de Circumciſione. 70.
  - de catechiſmo, & exorciſmo. 71.

Axioma 7.

Summa q. 66. in 12. partes diſtributæ.

1 Ablutio, quæ fit per aquã accedentibus uerbis præſcriptis, propriè eſt Baptiſmus, 9 ex eorũ numero Sacramentorum, quæ iteratione nõ patiuntur, 2 & in Chriſti baptiſmo, quantum ad ſuam uim, & Sacramenti nomen attinet; quantum uerò pertinet ad neceſſariũ eius uſum, poſt Chriſti mortem, & reſurrectionem inſtitutus 3. Cuius materia eſt aqua, 4 & mutationem, aut mixtionem paſſa, modò aquæ nomen, & ſpeciem retineat; 5 forma uerò iſta: Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. 6 Quapropter non eſſet baptiſmus, qui ſine peculiari Dei conceſſu in nomine Chriſti conferretur. Cæterum de merſione iſtud tenendum, quamuis 8 nec trina, nec 7 vnica merſio ad baptiſmum ſit neceſſaria, imò affuſio, uel aſperſio aquæ ad baptiſmi ueritatem ſufficiat; trinam tamen merſionem, niſi aut ſcandali, aut hæreticorum moris uitandi cauſſa, ſinę graui peccato omitti non poſſe. Eſt.n. cõueniens ille ritus, 10 quemadmodum & cæteri, quibus in hoc ſacramento uti conſueuit Eccleſia. 11 At de tribus baptiſmorum generibus, quæ ſunt aquæ, ſanguinis & flaminis baptiſmus, ita ſentit Eccleſia, ut primo effectum baptiſmi cùm nomine Sacramenti, cæteris verò duobus effectum tantummodo, 12 eumque ſanguinis baptiſmo excellentiſſimum, perfectiſſimumque tribuat.

Baptiſmi natura, & propria ratio.

Axioma 8.

Summa q. 67. in octo q diſtributæ.

2 Tametſi proprius, & ordinarius baptiſmi miniſter, 1 non diaconus, ſed ſacerdos ſit, in ſacerdotis tamen abſentia non modo diacono, & clerico cuius, ſed & 3 laico, & 4 mulieri, & quod amplius eſt, non 5 baptizato, neceſſitate vrgente baptizandi poteſtas conceditur, peccarent nihilominus ſinguli iſtorum, ſi aut extra neceſſitatem, aut alioqui ad dignitatem ſacerdotalem propiùs accederet, præſente, baptizandi partes temerè inuaderent. 6 Duo quoque ſimul, modò uſitatam in Eccleſia formam uterq; ſeruet, unum eundemq; hominem baptizare poſſunt. Si uerò ſuis perſonis formam accommodantes, pro, Ego te baptizo, dixerint Nos te baptizamus, uerisſimile eſt uanum, & irritum illorum conatum fore. De ſusceptoribus uerò iſtud tenendum, 7 ſuſceptorem aliquem, uelut Pædagogum eius, qui baptizatur adhiberi oportere, non propter Sacramenti neceſſitatem, ſed propter ſalutis baptizandi curam maiorem, 8. ad munus enim ſuſceptoris pertinet, ſi baptizati parentes ſuo non fungantur officio, eniti ut baptizatus Catholica, ſanaque fide, & ſanctis, Chriſtianisque moribus imbuatur.

Baptiſmi miniſter.

Axioma 9.

Summa q. 68. in duodecim q. diuiſæ.

1 Omnibus in uniuerſum baptiſmus, vel qui reipſa, vel ſaltem qui 2 propoſito ſuſcipitur, eſt ad ſalutem neceſſarius, & in 9 paruulis nunquam, in 3 adultis nerò ferè ſemper eſt differendus, 5 habetque ex paſſione, & morte Chriſti uim tantam ad eradendas peccatorũ, quæ inuenit, maculas, ut nulli baptizato ſatisfactionis noie quicquã ſit præſcribendum. 4 Peccatores tamen, quos delictorum ſuorum pœnitet, non quos neſaria libido peccandi adhuc tenet, ſunt ad hoc Sacramentum recipiendi. Licet n. hic 6 externa peccatorum cõfeſſio non requiratur; interna tamen, quæ Deo fit, & peruerſæ uitæ prioris abominatio ad huius Sacri fructũ percipiendum, 7 intentio verò baptiſmi accipiendi adultis etiam ad characterem ſuſcipiendum eſt neceſſaria, 8 poteſt nihilominus ſine recta fide quiſpiam baptiſmi characterem ſuſcipere, non autem gratiam, aut fructum eius percipere. Et licet ſine mora paruulis (ut ante diximus) hoc Sacramentum impertiendum ſit, 10 non ſunt tamen baptizandi aut Iudæorum, aut aliorum infidelium liberi ratione nondum utentes parentibus inuitis, 12 neque amentes, aut furioſi, niſi, uel à natiuitate ſemper eo uitio laborarint, uel ante ſuam amentiam, baptiſmum ſe deſiderare ſignificarint. 11. Eos uerò, qui in utero materno adhuc incluſi tenentur, cùm ablui nequeant, clarum eſt nec baptizari ullo modo poſſe.

Baptiſmũ ſuſcipientes.

Axioma 10.

Sũma qõ. 69. in 10. partes diſtributa.

1 Baptiſmus omnium quæ inuenit, peccatorum maculas abluit, & 2 culpam ſimul cum pœna tollens, 4 gratia, ac uirtutibus decorat 6 non minus infantes, quàm adultos, 5 mentem illuſtrat, Chriſti corpori hominem inſerit, & quaſi fœcundum ad proferendas ſanctas actiones reddit. 7 Regni quoque cæleſtis ianuam patefacit. 3 Moleſtias tamen, cruciatus, & dolores uitæ præſentis ob multas cauſas non aufert. 8 Porrò licet omnes eodem modo affecti proprium, & ordinarium baptiſmi effectum æqualiter participent, in eo tamen, quod ultra baptiſmi inſtitutionem diuina bonitas elargitur, magna eſt uarietas, etiam ſi paria ſint baptizatorum merita. 9 Iſtud quoque certum eſt, quemadmodum mentis ſinceritas, & integritas ad baptiſmi ſalutares effectus percipiendos neceſſarię ſunt, ita fictione, & peruerſitate eoſdem effectus impediri, & prohiberi. 10 Nihilominus tamen his impedimentis poſtea ſublatis baptiſmus antè ſuſceptus proprios, natiuoſque gratiæ, & uirtutum effectus, non ſecus, quàm ſi nullum fuiſſet impedimentum, ſortitur.

Baptiſmi effectus.

Axioma 11.

Summa q. 70. quadrifariam diuiſæ. Circuncisio.

1 Figura & præparatio quædam futuri baptiſmi erat Circunciſio, 2 quæ quum fidei Chriſti confeſſionem contineret, rectè in Abrahamo, qui primus de Chriſto naſcituro promiſſionem accepit, fuit inſtituta, 3 adiunctis ei ritibus conuenientiſſimis, ut qui ab illo, cuius ſapientiæ nullus eſt finis, fuerant dictati, atque præſcripti. 4 Peccati verò originis condonatio, aliæque gratiæ, quę in Circunciſione Iudæis contingere ſolebant, non ad Circunciſionis propriam uim, ſed ad fidem de futura Chriſti paſſione, atque morte referri debent.

Axioma 12.

Summa q. 71 quadrifariam, ut ſuperior, diſtributæ. Catechiſmus, & exorciſmus.

1 Baptiſmum Catechiſmus quo doctrina fidei tradatur, 2 Catechiſmũ uerò exorciſmus, 3 quo maligni ſpiritus expellantur, ſenſusque ad ſalutis myſteria percipienda aperiantur, antecedere debet, ac uterque tam catechiſmus, quàm exorciſmus ad 4 officium pertinet ſacerdotis, qui tamen in catechiſmo tradendo, lectoris, in exorciſmis uerò peragendis exorciſtæ utitur miniſterio.

DE CONFIRMATIONIS SACRAMENTO.

Axioma 13.

Sũma qõ. 72. in 12. partes diuiſæ.

1 Confirmatio rectè inter ſeptem Sacramenta numeratur, quippe quæ 5 characterem ut baptiſmus, imprimit, 7 & gratiam ut cætera omnia Sacra, impertitur; ob idque 8 nemini idoneo eſt neganda, 11 neque ab alio, quam ab Epiſcopo adminiſtranda. 2 Huius conueniens materia eſt chriſma ab 3 Epiſcopo conſecratũ, forma uerò iſta; Conſigno te ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & Filij, &

Spiritus

Cōfirmationis Sacramentū

Spiritus ſancti. 9 Locus autem in quo adhiberi debet, frons, metus, & uerecundiæ ſedes. 12 Qui quidem ritus, & cæteri omnes, qui in hoc Sacramento fiunt, admodum ſunt conuenientes. 6 Et licet nemo, niſi baptizatus, ad confirmationem ſuſcipiendam ſit idoneus, 10 in confirmatione tamen, ut in Baptiſmo, adeſſe oportet, qui confirmatum erudiendi, partes ſuſcipiat, non quidem primis illis Chriſtianæ fidei rudimentis, ſed iis artibus, quibus in Chriſtiana, & ſpirituali militia ad uincendum eſt opus.

DE EVCHARISTIA.

IN GENERE.

Ad Euchariſtiæ explicationē iſta octo tractātur, videlicet de

- ipſo Sacramento Euchariſtiæ. queſt. 73.
- materia eius
  - ſpecie materiæ 74.
  - tranſſubſtantiatione panis, & uini in corpus, & ſanguinem Chriſti. 75.
  - modo quo exiſtit Chriſtus in hoc Sacramento. 76.
  - accidentibus panis, & uini. 77.
- forma eiuſdem. 78.
- effectibus. 79.
- accipientibus Euchariſtiam. 80.
- modo quo Chriſtus uſus eſt Euchariſtiæ Sacramento. 81.
- idoneo Euchariſtiæ miniſtro. 82.
- ritu, qui debet in iſto Sacramento ſeruari. 83.

Axioma 14.

Sūma qō. 73. in ſex partes diſtributæ. Euchariſtiæ Sacramentum.

Euchariſtia tametſi ob 4 varias ſignificationes, quas in ſe continet, multis nominibus rectè appelletur, 6 variiſque figuris (inter quas præcipua fuit agni paſchalis immolatio) propter multa, quæ complectitur, fuit adumbrata, 2 unicum tamen eſt 1 Sacramentum, 5 multis, grauiſſimiſq; de cauſſis à Chriſto in ultima cœna inſtitutum, 3 & homini non quidem ſimpliciter, ſed ex parte rei duntaxat ad ſalutem neceſſarium.

Axioma 15.

Summa q. 74. i octo partes diuiſæ. Euchariſtiæ materia.

Euchariſtiæ Sacramenti legitima materia eſt panis 3 triticeus, ſiue 4 azymus ſit, ſiue fermentatus, 5 & uinum ex uuis expreſſum, cui dum 6 offertur, 8 pauxillum aquæ, 7 non propter Sacramenti neceſſitatem, ſed ad populi fidelis cum Chriſto unionem ſignificandam, admiſceri debet. 2 Quorum quantitas uſu, & eorum fidelium, qui hoc Sacramentum percepturi ſūt, numero metienda eſt, atque definienda.

Axioma 16.

Sūma qō. 75. i octo partes diuiſę. Tranſſubſtātiatio.

In Euchariſtiæ Sacramento ita panis 1 in verum Chriſti corpus, & uinum in uerum eius ſanguinem puncto 7 temporis 4 3 conuertuntur, ut poſt conſecrationē 5 ſolis accidentibus remanentibus, 2 6 nihil de illorum ſubſtantia relinquatur Vnde 8 liquet hoc pronuntiatum, Ex pane fit Chriſti corpus, etiam ſermonis proprietate retenta, veritati eſſe conſentaneum.

Axioma 17.

Sūma qō. 76. i octo partes, ut ſuperior, diſtributæ. Modus, quo Chriſtus eſt in Euchariſtia.

In Euchariſtiæ Sacramento non modò ſub 1 2 vtraque ſpecie, & panis, & uini, ſed 3 etiam ſub utriuſque ſpeciei qualibet parte, ſiue fracta, ſiue integra ſit hoſtia totus Chriſtus cum 4 omnibus ſui corporis dimenſionibus exiſtit. 5 Non tamen continetur Chriſti corpus in hoc Sacramento, ut quantitas dimetiens in loco, ſed ut ſubſtantia ſub dimetiente quantitate, 6 neque per ſe, ſed per accidens duntaxat, ad motum hoſtiæ de loco in locum transfertur, 7 nullo quoque ſenſu corporis, imò ne imaginatione quidem, (ut eſt in hoc Sacramento) ſed mente dūtaxat percipi poteſt. 8 Quando uerò per miraculum, vel caro, vel puer poſt cōſecrationem in hoc Sacramento conſpicitur, cùm id remanentibus hoſtiæ dimenſionibus, & mutatione tantùm circa colorem, & figuram, aut imaginationem uidentis facta, contingat, credendum veritatem corporis Chriſti etiam ſub eiuſmodi accidentibus eſſe.

Axioma 18.

Sūma qō. 77. i octo partes diuiſæ. Panis, & uini accidentia in Euchariſtia.

In Euchariſtiæ Sacramento poſt ſtupendam ſubſtantiæ panis, & uini in corpus Dominicum conuerſionem, per miraculum 1 quantitas dimetiens, in qua 2 cætera accidentia inhærent, non modo incolumis ſine ſubiecto manet, ſed etiam proprietatem, & munus materiæ nanciſcitur. Quapropter & 5 generari & 6 nutriri aliquid ex ea poteſt. 3 Quod autem externum corpus immutet, & quòd 7 frangi, atque 4 corrumpi cum cæteris accidentibus queat, id ex propria eius natura citra miraculum accidit. Iſtud vero ſciēdum, Chriſti corpus ſub illis accidentibus, quando immutantur tamdiu remanere, quandiu panis, aut uini ſubſtantia eadem numero permanſiſſet. 8 Itaque, ſi in uinum conſecratū aliquantulum alieni liquoris infundatur (modo vniuerſalis commixtio non fiat) ſub parte commixta quidem eſſe deſinet, at ſub aliis partibus mixtionibus expertibus remanebit uerus Chriſti ſanguis.

Axioma 19.

Sūma qō. 78. in ſex partes diuiſæ. Euchariſtię formæ.

1 Legitima, & conueniens Sacramenti Euchariſtiæ forma eſt, 2 in pane quidem conſecrando iſta, Hoc eſt corpus meum. 3 In uino autem tranſmutando ea, quæ ſequitur: Hic eſt calix ſanguinis mei noui, & æterni Teſtamenti, myſteriū fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remiſſionem peccatorum. Quarum formarum uerba cùm 5 veriſſima ſunt, 4 tum in admirabili panis, & uini in corpus Dominicum efficienda conuerſione per uim creatam ſibi inſitam diuinæ potentiæ ſunt inſtrumenta. 6 Quare palàm eſt, conſecrationis panis effectum, uini cōſecrationis effectu tempore eſſe priorem.

Axioma 20.

Sūma qō. 79. i octo q. diuiſæ. Euchariſtię effectus.

1 Euchariſtiæ Sacramentum, & in præſens gratiam impertitur, & ad 2 æternam gloriam in poſterum conſequendam plurimum valet. 3 Licet enim lethalia peccata, quæ hominem ſcientem, & uolentem obſtrictū adhuc tenent, non tollat, 4 venialia tamen ſola induenta, & ea lethalia, quæ è memoria exciderant, ex animo delet, atque abluit. 5 Præterea de pœna poſt culpam dimiſſam relicta tantum adimit, quantus eſt, uel offerētis, vel accipientis hoc Sacramentum, charitatis affectus. 6 Præmunit etiam hominem, dignè ipſum accipientem ueluti ſalutare quoddam pharmacum aduerſus peccatorum ſemper impendens periculum. 7 Nec ſumentibus modò, ſed iis etiam, pro quibus offertur, prodeſt. 8 Neque uenialia peccata, iam præterita vim eius impediunt, neque etiam præſentia, niſi ex ea parte duntaxat, quia animum ab omnis uitij labe purum, ſpiritalis ſuauitatis iucunditate hoc Sacramentum perfundere ſolet.

Axioma 21.

Sūma qō. 80. in duodecim partes diuiſæ. Euchariſtiæ ſumptio.

1 Ex duplici Sacramenti Euchariſtiæ ſumendi ratione, quarum altera ſacramentalis eſt, altera ſpiritalis, 2 ea, quæ ſpiritalis dicitur, & homini iuſto propria eſt, & 11 adulto ad ſalutem neceſſaria. De ſacramentali uerò ſumendi ratione hæc tenenda ſunt, 3 non ſolùm iuſtos, ſed etiam peccatores iſtius ſumptionis eſſe participes, 4 qui in ea graue quidem, 5 non tamen omnium grauiſſimum committunt peccatum. 6 Publico peccatori etiam petenti (non autem ei, cuius peccatum ſit occultum) à ſacerdote Euchariſtiam eſſe denegandam: 7 eum qui Euchariſtiam accipit, nocturna pollutione antegreſſa, peccare, grauiter quidem ſi eiuſmodi pollutio ex culpa lethali acciderit, leuiter uerò ſi aliunde ſit profecta, & neque perpetua ſit, neque diuturna. 8 Ante omnem cibum, & potum, (niſi mortis, propter morbi grauitatem, periculum timeretur) ſumendam

eſſe Euchariſtiam, 9 Ex illis, qui mente capti ſunt, ſi duntaxat Euchariſtiam dandam eſſe, qui de uita periclitantur, & antè, uoluntatis huius Sacramenti accipiendi aliquod ſignũ dederint. 10 Poſt debitam, & ſufficientem animi præparationem rectè ſumi illud Sacramentum, ſiue quotidie id fiat, ſiue poſt longius interiectum temporis interuallum, 12 Laudandũ eſſe illarum Eccleſiarum conſuetudinem, quæ hoc Sacramentum, ſacerdotibus quidem ſub utraque ſpecie accipere iubent, reliquo autem populo ſub panis tantummodo ſpecie, propter effuſionis periculum, impertiuntur.

Axioma 22.

Sũma qõ. 81 quadrifariam diuiſæ. Euchariſtia, quomõ uſus ſit Chriſtus.

Chriſtus corpus ſuum 3 læſionibus, & morti adhuc obnoxium, & 1 ipſe ſumpſit & diſcipulis ſuis 2 vnà cum Iuda ſumendum obtulit. 4 Quoniam uerò, quod Chriſto ſine reſpectu ad externa conuenit, idem quoque ipſi ſub illius Sacramenti uelamine exiſtenti conuenire rectè creditur, conſequens eſt ſi quis Euchariſtiam tempore mortis Chriſti in aliquo loco ſeruaſſet, non minùs in eo, quàm in cruce Chriſtum fuiſſe moriturum.

Axioma 23.

Sũma qõ. 82. in 10. quæſt. diuiſæ.

1 Sacramenti Euchariſtiæ conſecratio ita ſacerdotis eſt propria, ut per alium confici non poſſit. 2 Plures quoque ſacerdotes quorum intentio ad unum temporis punctum referatur, unam eandemque hoſtiam conſecrare poſſent. 10 Omniſque ſacerdos aliquando rem diuinam facere, & 4 poſt conſecrationem Euchariſtiam ipſe ſumere debet. Nec modò probus ſacerdos, ſed etiam 5 improbus, 7 ſchiſmaticus, anathemate damnatus, hæreticus, imò etiam 8 degradatus corporis, & ſanguinis Dominici conſecrandi poteſtatem habet, 9 qua tamen quatuor poſteriores nec ipſi uti, nec alij ipſis utentibus adeſſe ſine peccato poſſunt, Improbi uerò ſacerdotes ipſi quidem rem diuinam faciendo peccant, cæterum alij ipſam audiendo, vel Sacramenta ab ipſis percipiendo in nullam incurrunt culpam, modo eiuſmodi ſacerdotibus ſuæ poteſtatis per auctoritatem Eccleſiæ non ſit adempta executio. 6 Proborum tamen ſacerdotum Miſſæ, non quidem ratione conſecrationis, ſed precum meritis, aliorum ſacerdotum Miſſis ſunt præferendæ. Diſtributio autem illius Sacramenti ſic ad munus ſacerdotis pertinet, ut etiam diacono propter propinquitatem, quam habet cum dignitate ſacerdotali, ſanguinis diſtributio concedatur.

Euchariſtiæ miniſter.

Axioma 24.

Sũma qõ. 83. in ſex qõ. diſtributæ.

1 Sacramenti Euchariſtiæ celebrationi (quæ tum propter ſuam repræſentationem, tum etiam propter effectus illius Sacramenti, rectè 1 immolatio Chriſti dicitur) conuenienter tempus ab hora tertia vſque ad nonam, quo Chriſtus grauiſſima tormenta fuit paſſus, attributum eſt. 3 Nec minus laudanda eſt ea conſtitutio, qua propter tanti Sacramenti reuerentiam cautum eſt, ut in loco conſecrato, cùm nulla urget neceſſitas; aut urgente neceſſitate, ſaltem ſuper altare conſecratum cum Epiſcopi conſenſu, adhibitis ſemper uaſis conſecratis, Hierourgiæ ſolennitas peragatur. Quapropter & hæc, & reliqua omnia, quæ in Miſſarum celebratione & 4 dicuntur, & 5 fiunt, magno, & ſapienti conſilio ſunt inſtituta: in 6 qua licet uaria, & multiplicia incommoda accidere ſoleant, omnibus tamen ſanctorum, & cordatorum Eccleſiæ antiſtitum prudentia occurri poteſt.

Euchariſtiæ ritus.

DE SACRAMENTO POENITENTIAE.

- Sacramenti pœnitẽtiæ explicatio, ad ſex capita refertur: videlicet, ad
  - pœnitentiã ipſam
    - quatenus eſt Sacramentum. 84.
    - quatenus eſt uirtus. 85.
  - effectum pœnitentiæ.
    - in remittendis peccatis lethalibus. 86.
    - in remittendis peccatis uenialibus. 87.
    - de reditu peccatorum ſemel remiſſorum. 88.
    - quantum ad recuperationem uirtutum. 89.
  - partes pœnitentiæ
    - In genere 90.
    - *Quæ ſequuntur ex Supplemento tertiæ partis ſunt deſumpta.*
    - In ſpecie de
      - contritione.
        - quid ſit. 1.
        - de quo eſſe debeat. 2.
        - quanta eſſe debeat. 3.
        - quanto tempore durare debeat. 4.
        - de effectu eius. 5.
      - confeſſione, de eius
        - neceſſitate. 6.
        - natura, & definitione. 7.
        - miniſtro 8.
        - qualitate. 9.
        - effectu. 10.
        - ſigillo 11.
      - ſatisfactione
        - quid ſit. 12.
        - an fieri poſſit. 13.
        - qualis eſſe debeat. 14
        - quib. reb. Deo ſatisfiat. 15.
  - Suſcipientes Pœnitentiæ Sacramentum. 16.
  - miniſtrorum poteſtatem ad claues pertinentem. ubi agitur
    - de clauibus, uidelicet de
      - propria ui, & natura clauium. 17
      - effectu earum. 18.
      - miniſtris clauium 19.
      - his, in quibus rectè claues exercentur 20.
    - excõmunicatione, uidelicet de
      - eius propria vi, & natura. 21.
      - excommunicante, & excommunicato 22.
      - communicatione cum excommunicato 23.
      - abſolutione ab excommunicationis vinculo 24.
    - indulgentiis;
      - de propria earum ui, & natura 25.
      - in quibus ſit poteſtas eas elargiendi 26.
      - quibus indulgentiæ proſint. 27.
  - Publicam, & ſolennem pœnitentiam. 28.

Axioma 25.

Summa q. 84. in 10. partes diuiſæ.

1 Pœnitentia, qua ſecundum catholicæ Eccleſiæ ritum ſacerdos, tanquam Dei miniſter, confitentes ſua peccata, abſoluit, uerum eſt Sacramentum, 7 rectè. & conuenienter in noua lege inſtitutum. 2 Cuius materia eſt, propinqua quidem, pœnitentis actus, remota

autem

& 6 iis, qui inſigni aliqua mutilatione ſunt deformati, præcepti quidem ordinatione, non autem Sacramenti neceſſitate à ſacris ordinibus arcentur; at 1 mulier, neceſſaria Sacramenti ratione ab iiſdem repellitur ordinibus. Quapropter ordinis Sacramentum temerè, & contra conſtitutionem Eccleſiaſticam collatum, illi verè ſuſcipiunt: hæc verò nequaquam ſuſcipere poteſt.

Summa q. 40. in 7. q. diſtributa.

Ordinib' annexa.

Axioma 71.

Tonſura non eſt 2 ordo, neque 3 quenquam priuat terrena poſſeſſiones habendi poteſtate; 1 eam tamen cuiuſlibet ordinis clericos deferre oportet, quod regni cuiuſdam ſpiritalis, & excellentioris perfectionis, mentiſque à caducis rebus ad diuinas, ſempiternaſque abductionis ſignificationem contineat. 5 Similiter epiſcopatus dignitas non eſt inter ſacros ordines numeranda. 4 Ipſa tamen propter populi ad Euchariſtiam ritè ſuſcipiendam præparationem, & ſummi pôtificis auctoritas (6 quæ eſt epiſcopatu ſuperior) pp Chriſtianorû vnionem, eorumq; in vnum corpus colligationem Eccleſiæ eſt neceſſaria. 7 Porrò ſi quis forte miſeretur veſtium quibus vtuntur Eccleſiæ miniſtri varietatê, is ſciat nõ nulla eſſe officia omnibus Eccleſiæ miniſtris cõia, alia verò certis ordinibus peculiariter conuenientia, & ad id deſignandum quædam veſtium genera communiter omnibus, alia verò certis ordinibus fuiſſe tribuenda.

DE MATRIMONIO.

Tractationis de Matrimonio tria ſunt capita, hæc videlicet

- Matrimonium quatenus eſt naturale officium. q 41.
- Matrimonium quatenus eſt Sacramentum. 42.
- Matrimoniû quatenus abſolutè, & ſecundum ſe conſideratur: ad cuius explicationem diſputatur de
  - Sponſalibus 43.
  - Matrimonij propria ratione. 44.
  - Matrimonij cauſſa efficiente ſeu conſenſu
    - conſenſu in genere. 45.
    - conſenſu iureiurando, vel corporum commixtione firmato. 46.
    - conſenſu coacto, & cõditione reſtricto. 47.
    - conſenſus obiecto. 48.
  - Bonis, quæ oriûtur ex matrimonio. 49
  - Matrimonij impedimentis, vbi agitur de
    - impedimentis in gñe 50
    - erroris impedimêtis. 51
    - conditionis ſeu ſeruitutis impedimento. 52.
    - voti, & ordinis impedimento. 53.
    - propinquitatis impedimento. 54.
    - affinitatis ĩpedimêto. 55
    - cognationis ſpiritalis impedimento 6.
    - cognationis legalis, quæ per adoptionem fit, impedimento. 57.
    - frigiditatis, maleficij, furiæ, & amentiæ impedimento. 58.
    - diſparitate cultus, q̃ matrimoniû impediat 59
    - vxoris interfectione 60.
    - voti ſolennis impedimêto. 61.
    - fornicatione alterius cõiugum. 62.
  - Secundis nuptijs. 63.
  - Quibuſdã quæ ſunt matrimonio annexa.
    - debiti redditione. 64.
    - pluribus vxoribus. 65.
    - defectu, qui irregularitas vulgo appellatur, per bigamiam contracto. 66.
    - libello repudij. 67.
    - filijs illegitimè natis. 68

Axioma 72.

Quanquam matrimonium iuris ſit 1 naturalis, eiuſque actus non modò 3 licitus, ſed etiam frequenter laudabilis ſit, 4 præmioque dignus, quando videlicet aut debiti reddendi, aut prolis ad Dei cultum generandæ cauſſa ſuſcipitur; 2 nemo tamen his temporibus ad matrimonium contrahendum vllius præcepti neceſſitate obligatur.

Summa q. 41. in 4. partes diſtributæ.

Matrimoniû, vt eſt naturale officium

Axioma 73.

2 Matrimonium diuerſarum rerum, quæ in eo concurrunt, reſpectu, diuerſis temporibus fuit inſtitutum: Nam, ſi reſpicias filiorum procreationem, innocentiæ ſtatu, ſi remedium aduerſus peccati vulnus, medio inter Adæ lapſum, & Moyſi legem tempore: ſi certarum perſonarum matrimonio idonearum definitionem, in vetere lege: ſi myſterium coniunctionis Chriſti cum Eccleſia, in noua, ſi amicitiam, & mutuum coniugum inter ſe obſequium, in ciuili lege ſuam accepit originem. Atque ſecundum omnes iſtas inſtitutiones; prima, & poſtrema exceptis, matrimonium rectè 1 Sacramentum vocatur. Secundum illam vero inſtitutionem, quam Euangelij tempore accepit, nouæ legis eſt Sacramentum, 3 gratiam ad ea, quæ matrimonij ſunt, rectius peragenda conferens: 4 cuius, ſicut & aliorum matrimonij generum, ſecunda perfectio, quæ in operatione conſiſtit, non autem prima, quæ in exiſtendo poſita eſt, ſexuum commixtionem deſiderat.

Summa q. 42. in 4. partes diuiſæ.

Matrimoniû, vt eſt Sacramentum.

Axioma 74.

1 Sponſalia nihil aliud ſunt, niſi futurarum ſponſio nuptiarum; ad quæ 2 contrahenda idonei ſunt, qui ſeptimum ætatis ſuæ annum, vel attigerunt, vel tranſierunt, 3 Diſſoluuntur autem propter varias cauſſas, iure quidem propter duas, nimirum propter fidem matrimonij in præſens alteri datã, & monaſtici inſtituti profeſſionem, at Eccleſiæ iudicio propter alias plurimas, quas longum foret enumerare

Summa q. 43. trifariã diuiſæ.

Sponſalia.

Axioma 75.

3 Matrimonium rectè à Magiſtro definitur eſſe viri, mulieriſque, maritalis 1 coniunctio, inter legitimas perſonas, indiuiduam vitæ retinens conſuetudinem, 2 congruumque ſuo effectui ſortitum eſt nomen; ob id enim nubit fœmina, vt aliquando mater fiat. Vocatur etiam coniugium, & nuptiæ. Coniugium quidem à ſua natura; nuptiæ verò à cauſſa efficiente.

Summa q. 44 in quinque partes diſtributæ.

Matrimonij definitio.

Axioma 76.

Mutuus inter virum, & fœminam 4 conſenſus, 2 verbis tempus 3 præſens deſignãtibus, ſiue palàm, ſiue 5 clàm expreſſus, vera eſt matrimonij 1 cauſa efficiês.

Summa q. 45. in quinque partes diuiſæ.

Matrimonij conſenſus.

ADMONITIO.

Hic, & in ſequenti Axiomate aduertendum eſt, Clandeſtina matrimonia, rata quidem, & firma fuiſſe, quandiu ab Eccleſia non fuit eorum vis, & efficacitas ſublata: poſt editam verò Tridentini Concilij de ipſorum abolitione, & eneruatione ſanctionem (quam videre licet ſeſſ. 24 de reformatione matrimonij capite primo) omnem vim veri, & Chriſtiani matrimonij efficiendi amiſiſſe. Decretum ſiquidem ea conſtitutione eſt, nullum matrimonium, niſi quod præſente parocho, vel alio ſacerdote, de ipſius parochi ſeu ordinarij licentia, & coram duobus, vel tribus teſtibus celebratum ſit, verum, & ratum matrimonium eſſe habendum.

Axioma 77.

1 Iureiurandum, conſenſus per verba temporis futuri declarato accedens non efficit matrimonium, 2 at ſexuum commixtio ſi talem conſenſum ſubſequatur (niſi apertum fraudis appareat argumentum) in Eccleſiaſtico

Summa q. 46 bipartitò diuiſæ.

Matrimonij conſenſus iureiurando

ccleſiaſtico foro, ratum; & firmum matrimonium reddit, licet ſecundùm conſcientiæ forum, nullum ſine vero voluntatis aſſenſu, coaleſcat matrimonium.

28. vel corporum cõmixtione firmatus.

Axioma 78.

Summa q. 47. in ſex partes diſtributæ.

Matrimonij conſenſus coactus ſub cõditione expreſſus.

Conſenſus metu in 2 conſtantem virum cadente 1 extortus 3 tollit matrimonium, tam ex parte 4 cogẽtis, quàm ex parte illius, qui cogitur. 6 Imò neque pater ex ſua auctoritate filium ad vxorem ducendam compellere poteſt. 5 Suſpenſus verò per conditionem appoſitam conſenſus, interdum efficit, interdum non efficit matrimonium. Nam, ſi tempus præſens reſpiciat appoſita conditio (ſiue honeſta ſit, ſiue turpis, modò matrimonij bonis non repugnet ſi adſit) ſimiliter ſi conditio ſit neceſſaria, quodcunque tempus reſpiciat, efficiendi matrimonij vim habet. Si verò in genere rerum fortuitarum eſſet conditio, & ad tempus futurum referretur, conſenſus ſub eiuſmodi conditione expreſſus ad copulandum matrimonium non ſufficeret, non magis, quàm ſi verbis temporis futuri eſſet expreſſus.

Summa q. 48. bifariã diuiſæ.

Matrimonialis conſenſus obiectum.

Axioma 79.

Summa q. 49. in ſex partes diſtributæ.

2 Matrimonialis conſenſus (1 cuius proprium, & primum obiectum eſt, non ſexuum commixtio, ſed ſocialis coniugatio) propriè, & per ſe ſpectat prolis generationem, & fornicationis vitationem, alios autem fines ſiue honeſtos, ſiue turpes, quos in matrimonio contrahendo ſibi proponunt coniuges, impropriè & fortuitò, ita vt iſti fines ad coniugum quidem, non autem ad cõiugij, bonitatem, aut prauitatem redundent.

Matrimonij bona.

Summa q. 50. quæ μονομερής eſt.

Axioma 80.

Ex tribus matrimonij bonis, 2 fide videlicet, prole, & Sacramento, quibus excuſatur 1 matrimonium, eiuſque 4 actus, 3 Sacramentum primas obtinet partes. 5 Sunt autem iſta matrimonij bona, ſaltẽ proles, & fides; ſub qua comprehenditur debiti perſolutio, ad honeſtatem actus matrimonialis adeò neceſſaria, vt is, qui 6 rem habet cum vxore ſolius voluptatis, & libidinis explendæ cauſſa, ſemper peccet; lethaliter quidem, ſi is libidinis ardor etiã extra matrimonij terminos feratur; leuiter verò, ſi intra matrimonij fines contineatur.

Matrimonij impedimẽta in genere.

In quibus nequis tñ fallat poſt editas concilij Tridẽtini ſanctiones, videatur totum decretum de reformatione matrimonij. ſeſſ. 24.

Axioma 81.

Contrahendum matrimonium impedit Eccleſiæ prohibitio, & id tempus, quod feriatum vocare ſolent, contractum verò dirimunt, quæ ſequentibus verſiculis continentur.

Error, conditio, votum, cognatio, crimen,
Cultus, diſparitas, vis, ordo, ligamen, honeſtas,
Si ſis affinis, ſi fortè coire nequibis.

Axioma 82.

Summa q. 51. bifariã diuiſæ.

Tam in 2 perſona, quàm in ipſius conditione commiſſus error, 1 naturaliter impedit, quo minus coaleſcat matrimonium.

Matrimonium impediens error.

Axioma 83.

Summa q. 52. quadrifariam diuiſæ.

2 Quanquam ſeruo ad ducendam vxorem non ſit neceſſarius domini conſenſus, 1 ignorata tamen ſeruitutis conditio, contractum extrinſecus matrimoniũ nullum reddit. 3 Poſſet nihilominus, qui liber matrimonium contraxiſſet, citra eius diſſolutionem, ſeſe alteri etiam inuita vxore in ſeruitutem mancipare. 4 Porrò ſobolem ex diſparis conditionis parentibus natam, ciuiles leges, quibus Eccleſiaſticæ aſſentiuntur, ſtatuũt in iis, quæ ad perſonæ conditionem pertinent, matrem; in alijs verò, quæ dignitatis ſunt, patrem ſequi debere.

Matrimonium impediẽs ſeruitus.

Axioma 84.

Summa q. 53. quadripartitæ.

Contracti iam matrimonij dirimendi vim, non quidem 2 ſimplex, ſed 1 ſolenne votum habet. 4 Et licet a matrimonio, etiam adhuc conſtante, ad ſacros ordines aditus concedatur; retro 3 tamen à ſacris ordinibus (propter votum continentiæ illis annexum) ad matrimonium commeare nequaquam licet.

Matrimonium impediens votũ & ordo.

Axioma 85.

1 Sanguinis propinquitas, ſeu (vt vulgò appellatur) conſanguinitas nihil aliud eſt, niſi vinculum quoddam eorum, qui ab eodem ſtipite, ſiue principio deſcẽdunt, corporali propagatione contractum, 2 certiſq; gradibus, atque lineis diſtinctum: 3 quod extrinſecus celebratum matrimonium dirimit, iure quidem naturali inter parentem, & eius prolem, veteri autem lege inter eas perſonas, ad quarum alteram alterius pudicitiam cuſtodire pertinet; 4 & eccleſiaſtica conſtitutione inter illas, inter quas eſt in linea tranſuerſa citra quintum gradum ſanguinis coniunctio, atque communio.

Summa q. 54 quadrifariam diuiſæ.

Matrimonium impediẽs cõſanguinitas.

Axioma 86.

Summa q. 55. in 11. partes diſtributæ.

Affinitas eſt propinquitas quoddam genus ex 1 matrimonio, concubitu 3 illicito, vel 4 ſponſalibus (5 non autem ex alia affinitate) contractum, & ad mortem 2 vſque inter perſonas, quas ſemel coniunxit permanens: 6 quod matrimonium non ſecus, ac ſanguinis propinquitas impedit, atque 9 dirimit, 7 gradibus, eorumque diſtinctione, & 8 extenſione à ſanguinis propinquitate ſumptis. In qua quidem diremptione faciendà, & 10 accuſationis, & 11 teſtium productionis ritu procedere oportet.

Matrimonium impediens affinitas.

Axioma 87.

Summa q. 56. in 5. partes diuiſæ.

1 Spiritalis cognitionis, quæ partim ex 2 Baptiſmi, partim ex Confirmationis Sacramẽto naſcitur, tres ſunt ſpecies, his nominibus apud Eccleſiaſticos ſcriptores vſitatis appellatæ, ſpiritalis paternitas, compaternitas, & ſpiritalis fraternitas. 3 E quibus paternitas inter ſuſceptorem, & baptizatum, ſeu confirmatum, item inter baptizantem, ſeu confirmantem, & eum, qui baptizatur, ſiue confirmatur: 5 Compaternitas inter ſuſceptorẽ, ſiue baptizantem, aut confirmantem, & baptizati, vel cõfirmati parentes, fraternitas verò inter baptizatum, ſeu confirmatum, & ſuſceptoris naturales liberos exiſtit. 4 Tranſeuntque omnes iſtæ cognationis ſpecies à viro ad vxorem, & è diuerſo ab vxore ad virum, conſummato iam matrimonio accedentes, & propria operatione acceſſitæ; 1 impediuntque matrimonium contrahendum, ac iam contractum dirimunt ipſum connubium antegreſſæ, conſequentes verò nequaquam. Sed ſi de induſtria nulla neceſſitate cogente per cõiugum alterum, cum altero contrahantur, iure tantummodo debiti exigendi, eum, per quem ſunt contractæ, priuant.

Matrimonium, impediẽs cognatio ſpiritalis.

ADMONITIO.

Quantum ad ſpiritalem cognationem attinet, concilium Tridentinum paternitate, & compaternitate propria actione contracta, vt antè erat relicta, fraternitatem, quæ inter baptizatum, vel confirmatum, & ſuſceptoris, vel baptizantis, aut confirmantis filios antè contrahebatur, ac ſimul tranſitum ſpiritalis cognationis à viro ad vxorem, & contrà, ſuſtulit.

Axioma 88.

Summa q. 57 tripartitæ.

1 Adoptio eſt perſonæ extraneæ in filium, filiam, nepotem, aut neptem legitima cooptatio. Vnde 3 triplex naſcitur cognatio ciuilis, prima inter adoptantem, & adoptatum, eiuſque poſteros: ſecunda inter adoptatum, & naturalem filium, aut filiam adoptantis, tertia verò inter vxorem adoptantis, & adoptatum, vel inter vxorem adoptati, & patrem adoptantem. E 2 quibus prima, & tertia ſemper, ſecunda verò, quandiu adoptatus eſt in poteſtate illius à quo eſt adoptatus, matrimonium impedit.

Matrimonium impediẽs cognatio ciuilis.

Axioma 89.

Summa q. 58 in quinque partes diſtributæ.

Et 1 propter frigiditatem naturæ, non ætatis defectu euenientem, & propter eam, quæ 2 maleficio contracta eſt coeũdi perpetuam impotentiam, triennij experimento comprobatã, Eccleſiæ auctoritate ſeparãtur coniuges; ſed in ſeparatione, propter impotentiam ex maleficio ortam, vtrique coniugum, in altera vero fœmina tantùm, libera conceditur ad nouum connubium

Mrimoniũ impediens frigida na-

tranſ-

tura, maleficium, amētia, inceſtus, ætas immatura.

tranſeundi poteſtas: 1 ita tamen, vt ſi quando priori viro coeundi facultatem reſtitui contingat, poſteriori relicto, ad priorem virum ea fœmina redire debeat. Matrimonium quoque impediunt, & contractum dirimūt 3 amentia perpetua, & ea, quæ rationis vſu tempore matrimonij ſuſcipiendi mentem priuauit. 4 Similiter inceſtus, cum futuræ vxoris ſorore, vel ante ſponſalia, vel medio inter ſponſalia, & matrimonium tempore commiſſus; poſt verò conſecutus, non dirimit conſtans iam matrimonium, ſed eum, à quo commiſſus eſt, iure debiti petendi priuat, atque eidem, ne aliam vxorem ducat, priore mortua ab Eccleſia interdicitur. Item ætas 5 immatura, cuiuſmodi in maſculis citra decimumquartum annum, in fœminis verò citra duodecimum, (niſi iudicij vigor, quod ætati deeſt, compenſet) eſſe ſtatuitur.

Axioma 90.

Summa q. 59. in ſex partes diſtributæ. Matrimonium impediēs cultus diſparitas.

1 Tametſi fidelis cum infideli, neque ratum, neque legitimum matrimonium contrahere poſſit, 2 nihilominus tamen verum eſt id matrimonium, quod inter ſe celebrant infideles. 3 Ita tamen, ſi contingat alterum cōiugum altero fidem amplectente, in errore ſuo permanere, 4 neque ad debitum reddendum, neque ad cohabitationem ferēdam, is, qui fidem amplexus eſt teneatur (3 retenta interim vtriuſque faciendi poteſtate.) Et quod 5 amplius eſt, ſi eius, qui infidelis manet, peruerſitas, vſque ad obſtinatam creatoris contumeliā procederet, fidelis priori diſſoluto, noui matrimonij ſuſcipiendi poteſtatem haberet, quæ nec ob aliam infidelitatem, 6 nec ob aliud quodcunque ſcelus concederent.

Axioma 91.

Summa q. 60. bifariā diuiſæ. Matrimonium impediens vxoris interfectio.

1 Vxorem in adulterij actu deprehenſam interficere etiam priuata auctoritate mariti dolori ciuiles quidem leges concedunt: at eccleſiaſticæ in hoc facinore puniendo, quemadmodum in alijs, publicam auctoritatem expectandam, & iuſtitiæ zelo, non vindictæ ſumendæ, aut odij explendi animo procedendum eſſe cenſent eā, quæ priuata fit auctoritate vxoris necem ſummopere improbantes, & in lethalibus criminibus numerantes: ob idque decernunt 2 matrimonium contrahendum reſpectu cuiuſuis mulieris, eiuſmodi ſcelere impediri, & contractum, cum pellice, cuius ducendæ ſpe illud ſcelus patratum eſſet, dirimi.

Axioma 92.

Summa q. 61. in tres partes diſtributæ. Matrimonij diſſolui voto ſolenni.

2 Quemadmodum corporali morte diſſoluitur corporale matrimonij vinculum, ita ſolenni profeſſione monaſtici inſtituti, quæ eſt quoddam ſpiritalis mortis genus, diſſoluitur ſpiritale matrimonij vinculum, quod eſt inter coniuges, matrimonio nondum conſummato. Proinde vtrique coniugum ante corporum coniunctionem ad religioſum vitæ inſtitutum tranſeundi, & 3 ei, qui in ſeculo relictus eſt, cui vult nubendi, libera conceditur ptās. 1 Matrimonio autē iam conſummato, neutri religioſum, ſeu monaſticū vitæ inſtitutum ſuſcipere, neutri ad nouas tranſire nuptias, altero viuente, licet.

Axioma 93.

Summa q. 62. in ſex partes diſtributæ. Diuortiū ob fornicationē tēpore Euāgelij.

1 Vxorem fornicatam marito, quod ad torum attinet, 3 priuato iudicio; quod ad cohabitationem verò pertinet, eccleſiæ auctoritate dimittere (paucis exceptis caſibus) ſemper conceditur, non autem 2 præcipitur, niſi fortè vxor obſtinatè vellet in ſuo flagitio permanere. Eodem iure 4 vxori quoque aduerſus virum adulterum vti licet. 5 Cæterum diuortio iam facto, vtrique coniugum, altero viuo, præcluſus eſt ad nouas nuptias aditus, non autem ad 6 ipſorum inter ſe reconciliationem, modò adſit in eo, qui ſua culpa repudiationem meruerat, prioris vitæ emendatio.

Axioma 94.

Summa q. 63. bipartitæ. Secundæ nuptiæ.

1 Secundas nuptias, imò etiam tertias, reliquaſque deinceps, & licitas eſſe, quòd ſuperioris matrimonij vinculum alterius coniugis morte ſit ſublatum, & 2 Sacramenti dignitatem non minus, quàm primas obtinere, quòd in ijs materia, formaque legitima matrimonij cernatur, tradunt probatiſſimi quique catholicæ veritatis doctores.

Axioma 95.

Summa q. 64. in 7. partes diſtributæ. Matrimonialis debiti perſolutio.

1 Non modò apertè poſcenti, 2 ſed etiam aliquo ſigno indicanti debet, vterque coniugum ex 3 æquo (incolumitate, & honeſtate ſalua) alteri, etiam 7 tempore ſacro (licet tunc petens leuiter 5 ſaltē 6 peccet) matrimoniale debitū pſoluere: 4 ob idq; neuter eorū ſine alterius conſenſu, talis continentiæ voto, quo illius debiti perſolutio impediretur, ſe obſtringere poteſt.

Axioma 96.

Summa q. 65. in 5. partes diuiſæ. Polygamia.

1 Quanquam matrimonij ſecundario fini repugnet vxorem multitudo, eaque ratione à naturali lege nonnihil deflectat, 2 primis tamen temporibus diuina diſpenſatione quibuſdam multas ducere, & ſimul habere vxores fuit conceſſum. At 5 concubinam, cum qua nullum matrimonij ius intercederet, habere, quòd id 3 primario matrimonij fini, prolis nimirum educationi obſit, legique naturali vehementer aduerſetur, nullo vnquam tempore licuit, ſed hominum ita congregatorum ſocietatem impiam, eorumque 4 congreſſus nefandos, & in lethalibus peccatis numerandos, ſemper iudicauit Dei Eccleſia.

Axioma 97.

Summa q. 66. in 5. partes diſtributæ. Irregularitas.

1 Secundum matrimonium ſiue iuxta, ſiue contra 2 leges, ſiue 4 ante, ſiue poſt baptiſmum, ſuſceptum: 3 item primum cum ea, quæ virgo non ſit contractum, virum à ſacris clericorum ordinibus repellit, ſeu (vt trito vtar verbo) irregularitatem affert, 5 quæ tamen diſpenſatione, quòd humani ſit iuris, tolli poteſt, à ſummo quidem pontifice reſpectu omnium, ab alijs verò epiſcopis reſpectu inferiorum, ſeu minorum ordinum.

Axioma 98

Summa q. 67. in 7. partes diſtributæ. Repudij libellus tēpore legis.

Quamuis 1 matrimonium natura, ſit indiſſolubile, 2 cadit nihilominus ſub diuinam diſpenſationem eius diſſolutio. 3 Vnde probabilis eſt illorum opinio, licet minus communis, qui aſſerunt vigente Moyſi lege, & viro vxorem repudiare, & 4 repudiatæ iam mulieri alteri viro nubere (5 non autem ad priorem reuerti, id enim expreſsè lex vetat) diuino conceſſu licitum fuiſſe. Cæterùm in repudij libello, qui vxori dabatur, cauſſas (6 inter quas proxima erat vxoris odium) nō quidem diſtinctè 7 & ſpeciatim, ſed generatim duntaxat ſcribi oportebat.

Axioma 99.

Summa q. 68. trifariā diſtinctæ. Illegitimè nati.

1 Illos, qui ex vago, & extra verum matrimonium patrato concubitu naſcuntur, illegitimos vocant, & ob iſtam infelicem naſcendi ſortem, ab 2 hæreditario in bona paterna plenè ſuccedendi iure, nonnulliſque muneribus, atque dignitatibus, & ciuiles, & eccleſiaſticæ leges repellunt, 3 ita tamen, vt multiplices ijs ad dignitatem, conditionemque legitimorum filiorum perueniendi vias demonſtrent, atque patefaciant.

SCHE.

SCHEMA AVGVSTINI HVNNAEI, IN QVO NVME-
quibus a B.Th. catholica de Sacramentis do-

Sacramentorum tracta'apud B. Thomã Aquinatẽ eſt bipartitus:

- In priori eius parte agitur de Sacramentis generatim, videlicet de
  - Natura, & propria ratione Sacramenti in genere. quæſtione 60.
  - Neceſſitate Sacramentorum. 61.
  - Effectibus Sacramentorum
    - effectu primario, qui eſt gratia 62.
    - effectu ſecundario, qui eſt character. 63.
  - Cauſa Sacramentorum. 64.
  - Numero Sacramentorum. 65.
- In altera parte agitur de Sacramẽtis ſigillatim nimirum de
  - Baptiſmo; ad cuius explicationem
    - Prius de ipſo Baptiſmo iſta quatuor quæſtionum genera tractantur,
      - de natura, & propria ratione Baptiſmi 66.
      - quis ſit idoneus Baptiſmi miniſter. 67.
      - de ſuſcipientibus baptiſmum. 68.
      - de effectu baptiſmi. 69.
    - Deinde binæ quæſtiones de ijs, quæ præparationem ad Baptiſmum continent, diſputantur
      - vna de Circuncitione. 70.
      - altera de catechiſmo, & exorciſmo. 71.
  - Confirmatione, cuius explicatio vnica quæſtione in duodecim partes diſtributa abſoluitur. 72.
  - Euchariſtia, ad cuius explicationem iſta octo quæſtionum genera pertractantur, videlicet de
    - ipſo Sacramento Euchariſtiæ 73.
    - materia eius
      - ſpecie materiæ 74.
      - tranſſubſtantiatione panis, & vini in corpus, & ſanguinem Chriſti 75.
      - modo, quo exiſtit Chriſtus in hoc Sacramento 76.
      - accidentibus panis, & vini 77
    - forma eiuſdem 78.
    - effectibus. 79.
    - accipientibus Euchariſtiam 80.
    - de modo, quo Chriſtus vſus eſt Euchariſtiæ Sacramento 81.
    - idoneo Euchariſtiæ miniſtro. 82.
    - ritu, qui debet in iſto Sacramento ſeruari. 83.
  - Pœnitentia, cuius diſputationis ſex ſunt cap. de
    - pęnitentia ipſa
      - quatenus eſt Sacramentum 84.
      - quatenus eſt virtus. 85.
    - effectu pęnitentiæ
      - in remittendis peccatis lethalibus. 86.
      - in remittendis peccatis venialibus. 87.
      - de reditu peccatorum ſemel remiſſorum. 88.
      - quantum ad recuperationem virtutum. 89.
    - partibus pœnitentiæ
      - In genere 90.

        Quæ ſequuntur ex Supplemento tertiæ partis ſunt deſumpta.
      - in ſpecie de
        - contritione
          - quid ſit. 1.
          - de quo eſſe debeat. 2.
          - quanta eſſe debeat. 3.
          - quanto tempore durare debeat 4.
          - de effectu eius. 5.
        - confeſſione de eius
          - neceſſitate 6.
          - naturæ, & definitione. 7.
          - miniſtro 8.
          - qualitate. 9.
          - effectu 10.
          - ſigillo 11.
        - ſatiſfactione
          - quid ſit. 12.
          - an fieri poſſit. 13.
          - qualis eſſe debeat. 14.
          - quibus rebus Deo ſatiſfiat, 15.

RVS, ORDO, ET CONNEXIO EARVM QVAESTIONVM,
ctrina explicata eſt, ob oculos ponitur.

- Suſcipientibus Pœnitentiæ Sacramentum. 16.
- De miniſtrorum poteſtate ad claues pertinente; vbi agitur
  - de clauibus, nimirum de
    - propria vi, & natura clauium. 17.
    - effectu earum. 18
    - miniſtris clauium. 19.
    - his, in quibus rectè claues exercentur. 20.
  - excommunicatione, videlicet de
    - eius propria vi, & natura 21.
    - excommunicante, & excommunicato 22.
    - communicatione, cum excommunicato. 23.
    - abſolutione ab excommunicationis vinculo. 24.
  - indulgentijs; videlicet
    - de propria earum vi, & natura 25.
    - in quibus ſit poteſtas eas elargiendi. 26.
    - quibus indulgentiæ proſint. 27.
- Publica, & ſolenni pœnitentia. 28.
- Extrema vnctione, cuius explicatio hæc quinque capita complectitur,
  - De ijs, quæ pertinent ad naturam, & primam inſtitutionem extremæ Vnctionis. 29.
  - De effectu extremæ Vnctionis. 30.
  - De idoneo eius miniſtro. 31.
  - Cui impertiendum ſit iſtud Sacramentum, & in qua parte corporis adhibendum. 32
  - Poſſit iterari, necne iſtud Sacramentum. 33.
- Ordine, ad cuius declarationem de his quinq; capitibus diſſeritur.
  - Ordine in genere, cuius capitis tres ſunt partes, videlicet de
    - propria natura, & partibus Sacramenti Ordinis. 34.
    - effectu eius. 35.
    - ſuſcipientibus Ordinem. 36.
  - Diſtinctione Ordinum. 37.
  - Conferentibus Ordinem. 38.
  - Impedimento initiandorum. 39.
  - Ijs, quæ ſunt Ordinibus annexa 40.
- Matrimonio, cuius diſputationis tria ſunt capita, hæc videlicet
  - Matrimonium quatenus eſt naturale officium. 41.
  - Matrimonium quatenus eſt Sacramentum, 42.
  - Matrimonium abſolutè, & ſecundùm ſe conſideratum, ad cuius explicationem diſputatur de
    - Sponſalibus 43.
    - Matrimonij propria ratione 44.
    - Matrimonij cauſſa efficiente, ſeu conſenſu
      - conſenſu in genere. 45.
      - conſenſu iureiurando, vel corporum commixtione firmato 46
      - conſenſu coacto, & conditione reſtricto. 47.
      - conſenſus obiecto 48.
    - Bonis, quæ oriuntur ex matrimonio. 49.
    - Matrimonij impedimentis, vbi agitur de
      - impedimentis in genere. 50.
      - erroris impedimento. 51.
      - conditionis, ſeu ſeruitutis impedimento. 52.
      - voti, & ordinis impedimento. 53.
      - propinquitatis impedimento. 54.
      - affinitatis impedimento. 55.
      - cognationis ſpiritalis impedimento. 56.
      - cognationis legalis, quæ per adoptionem fit, impedimento. 57.
      - frigiditatis maleficij, furiæ, & amentiæ, impedimento. 58.
      - diſparitate cultus, quæ matrimonium impediat. 59.
      - vxoris interfectione. 60.
      - voti ſolennis impedimento. 61.
      - fornicatione alterius coniugum. 62.
    - Secundis nuptijs. 63.
    - Quibuſdam, quæ ſunt matrimonio annexa, videlicet de
      - debiti redditione. 64.
      - pluribus vxoribus. 65.
      - defectu, qui irregularitas vulgo appellatur, per bigamiam contracto. 66.
      - libello repudij 67.
      - filijs illegitimè natis, 68.

ALPHA-

ALPHABETICVS
LOCORVM COMMVNIVM
IN HOC LIBELLO TRACTATORVM
Index.

Cuius numeri non ad paginarum, ſed ad Axiomatum numeros referuntur.

Baptiſmi natura, & propria ratio. 7
Baptiſmi miniſter. 8
Baptiſmum ſuſcipientes. 9
Baptiſmi effectus 10
Catechiſmus, & exorciſmus. 12
Circumciſio. 11
Clauium definitio, & diuiſio. 48
Clauium effectus. 49
Clauium miniſter. 50
Claues, in quo exercendæ. 51
Confeſſio, eiuſque neceſſitas. 37
Confeſſionis definitio. 38
Confeſſionis miniſter. 39
Confeſſionis qualitas. 40
Confeſſionis effectus. 41
Confeſſionis ſigillum. 42
Confirmationis Sacramentum. 13
Contritionis obiectum. 33
Contritio, quanta eſſe debeat. 34
Contritionis tempus. 35
Contritionis effectus. 36
Contritionis natura, & propria ratio. 32
Diuortium ob fornicationem alterutrius coniugum tempore Euangelij. 93
Eucharistiæ Sacramentum. 14
Euchariſtiæ materia. 15
Euchariſtiæ is locus communis, vbi de tranſſubſtantiatione agitur. 16
Euchariſtiæ is locus communis, vbi de modo, quo Chriſtus eſt in Euchar. dicitur. 17
Euchariſtiæ is locus communis, vbi de panis, & vini accidentibus tractatur. 18
Euchariſtiæ forma. 19
Euchariſtiæ effectus. 20
Euchariſtiæ ſumptio. 21
Euchariſtia, quomodo vſus ſit Chriſtus. 22
Euchariſtiæ miniſter. 23
Euchariſtiæ ritus. 24
Excommunicationis vis, atque definitio. 52
Excommunicare, & excommunicari quis poſſit. 53
Excommunicati conſortium eſſe fugiendum. 54
Excommunicati abſolutio. 55
Extremæ vnctionis inſtitutio, materia, & forma. 60
Extremæ vnctionis effectus. 61
Extremæ vnctionis miniſter. 62
Extrema vnctio, quibus impertienda, & in qua parte corporis adhibenda. 63
Extremæ vnctionis iteratio. 64
Illegitimè nati. 99
Indulgentiarum vis. 56
Indulgentiarum largitores. 57
Indulgentiæ, quibus proſint. 58
Irregularitas. 97
Matrimonium, vt eſt naturale officium. 72
Matrimonium, vt eſt Sacramentum. 73
Matrimonij definitio. 75
Matrimonij conſenſus. 76
Matrimonij conſenſus iureiurando, vel corporum commixtione firmatus. 77
Matrimonij conſenſus coactus, & ſub conditione expreſſus. 78
Matrimonialis conſenſus obiectum. 79
Matrimonij bona. 80
Matrimonij impedimenta in genere. 81
Matrimonium impediens error. 82
Matrimonium impediens ſeruitus. 83
Matrimonium impediens votum, & ordo. 84
Matrimonium impediens conſanguinitas. 85
Matrimonium impediens affinitas. 86
Matrimonium impediens cognatio ſpiritalis. 87
Matrimonium impediens cognatio ciuilis. 88
Matrimonium impediens frigida natura, maleficium, amentia, inceſtus, ætas immatura. 89
Matrimonium impediens cultus diſparitas. 90
Matrimonium impediens vxoris imperfectio. 91
Matrimonium poſſe diſſolui voto ſolenni. 92
Matrimonialis debiti perſolutio. 95
Ordinis definitio, & partes. 65
Ordinis effectus. 66
Ordinem ſuſcipientium qualitas. 67
Ordinum diſtinctio. 68
Ordinem conferens. 69
Ordinis impedimentum. 70
Ordinibus annexa. 71
Peccatorum ſemel remiſſorum reditus. 29
Pœnitentia, vt eſt Sacramentum. 25
Pœnitentia, vt eſt virtus. 26
Pœnitentiæ effectus in peccatis lethalibus delendis. 27

Pœnitentiæ effectus in uenialibus peccatis delendis. 28
Pœnitentiæ vis ad reparandas virtutes prius amiſſas. 30
Pœnitentiæ partes in genere. 31
Pœnitentiæ capaces, qui ſint. 47
Pœnitentia ſolennis. 59
Polygamia. 96
Repudij libellus, tempore legis Moſaicæ. Axiom. 98
Sacramenti in genere, natura, & propria ratio. 1
Sacramentorum neceſſitas. 2
Sacramentorum effectus principalis, qui eſt gratia. 3
Sacramentorum quorundam effectus ſecundarius, qui eſt character. 4
Sacramentorum cauſſa, ſeu auctor, & miniſter. 5
Sacramentorum numerus. 6
Satisfactionis definitio. 43
Satisfacere hominem poſſe. 44
Satisfactionis qualitas. 45
Satisfactoria opera. 46
Secundæ nuptiæ. 94
Sponſalia. 74

FINIS.

BREVISSIMVS
Catechiſmus Catholicus.

Omnia, quæ Chriſtianum ad æternam animi ſalutem conſequendam, credere, & facere oportet, complectens:

D. AVGVST. HVNNAEO AVTHORE.

Nuper vnico ſchemate comprehenſus, atque ita in lucem editus: nunc autem ſecundò diligenter recognitus, & in libelli formam ad commodiorem iuuentutis vſum authore eodem redactus;

Cui in hac editione recens acceſsit, eorum SVMMAE THEOLOGICAE B. THOMAE AQVINATIS locorum, in quibus præcipuæ iſtius Catechiſmi materiæ permultis, iisq; dilucidis, ac firmis argumentis tractantur, notatio.

AMPLISSIMO ET ORNATISS.

VIRO

D. VIGLIO ZVICHEMO

AB AYTTA

Primo S. Bauonis apud Gandenſes Præpoſito, ſupremiq; Senatus Belgici Præſidi clariſsimo; & illuſtriſsimi ordinis aurei Velleris Cancellario præſtantiſsimo.

AVGVSTINVS HVNNAEVS S. P. D.

NVPER, Pręſes ampliſsime, cum ea quæ nobis à Regia catholica Maieſtate, tuo ſuaſu, atq; conſilio demandata fuerat Cathechiſmi pręlegendi prouincia perfuncti eſſemus, nouaque nobis (ſententias videlicet Theologicas profitendi) eſſet commiſſa, noſtro munere (vt iudicabamus) & diſcipulorum noſtrorum vtilitate poſtulante, vniuerſam Catechiſmi Catholici doctrinam in vnum Schema breuiter coniectam, omnibus, vt probè noſti (quippe cuius nominis ſplendore commendatum in lucem id ſchema prodierat) vno aſpectu intuendam contemplandamque præbueramus.

Poſtea verò aduertentes (quod, & grauiorum virorum admonitione nobis eſt ſignificatum) iſtius generis ſchemata, prouectioribus quidem ad prima Chriſtianę Religionis rudimenta recolenda magno vſui eſſe, dum parietibus affixa vniuerſam Catechiſmi doctrinam omnibus vno aſpectu intuendam contemplandamque præbent; ſed incommodum eorum in ſcholis vſu, nos exemplo Pauli Apoſtoli, cupientes omnibus omnia fieri vt omnes lucrifaceremus, eandem doctrinam his natalitiis feſtis, quibus à Sententiarum Theologicarum grauiſsima profeſsione feriamur, diligenter recognitam in libelli formam conuertimus, vt omnes ex ea (iuniores quidem ſub hac forma, reliqui autem natu grandiores, vel ſub hac, vel ſub ſchematis figura) ſalutarem fructum percipere poſsint.

Quantum pręſtiterimus, tum in hac, tum in priori ſchematis editione; tuum, aliorumq; eruditorum, & priorum virorum eſto iudicium.

Nos certè ſedulò in eam incubuimus curam, ne quid prætermitteremus, quod in aliorum multo prolixioribus de hoc eodem argumento editis libris, ſcitu neceſſarium aut cognitu magnoperè dignum extaret.

Cum autem huius libelli doctrina iam ſemel ſub tui nominis ſplendore, publicę lucis diſcrimen feliciter ſubierit, propter tantillam, quę in ea nunc facta eſt externi habitus mutationem, alium illi patronum non putauimus quęrendum.

Accipies igitur, ornatiſsime Pręſes, hilari fronte hanc noſtram lucubratiunculam, perexiguam quidem ſi ipſa per ſe expendatur, ſi tamen pręſentium temporum conditio ſpectetur, longè vtiliſsimam, & quę tui nominis auctoritate muniatur (niſi noſtra nos fallat opinio) digniſsimam; noſtrorum autem laborum mercedem abundè magnam nos conſecutos exiſtimabimus, ſi eos tibi gratos fuiſſe, & afflictę grauiterque laboranti Eccleſię aliquam opem attuliſſe intellexerimus.

DEVS Opt. Maximus Veſtram Reuerendam amplitudinem noſtrę Reip. Belgicę moderandę, litterarúmque tum ſacrarum, tum profanarum ſtudiis, ſtudioſiſque (vt iam cœpit collegio duodecim adoleſcentibus alendis hic deſtinando, & magnificè dotando) promouendis, quàm diutiſsimè incolumen ſeruare dignetur. Vale. Louanij Kalend. Ianuariis; anno à Chriſti Seruatoris noſtri natiuitate cIↃ. IↃ. LXX.

PROOEMIVM.

Catechiſmus hic anno 1566. primum ſcriptus eſt, graſſantibus in Belgio no[uis] icono[c]laſtis.

PRAESENTIS libelli ſcopus eſt non graſſantium nunc iconoclaſtarum, aut aliorum quorumcunq; hæreticorum prolixa diſputatione falſa dogmata confutare, neque etiam Catholicę, & ſalutaris doctrinæ veritatem argumentis accuratè conquiſitis illuſtrare, aut propugnare, ſed nudè, & ſummatim prima duntaxat, & ſcitu maximè neceſſaria ſinceræ, & genuinæ, tam de agẽdis, quàm de credentis doctrinæ Chriſtianę capita, conuenienti inter ſe ordine digeſta (inſertis interim ſicubi res poſtulare videbatur, breuibus, conuenientibusq; annotationibus, ſeu admonitionibus) complecti, vt eius adminiculo quiſque Chriſtianus Catholicus ſuæ profeſſionis, & doctrinę Eccleſię Catholicæ ſumma capita facilè mente, memoriaque comprehendere, & vt ad ea ita comprehenſa vniuerſæ vitæ ſuę curſum, in dictis, factis, atque cogitationibus moderando, Deo debitum officium perſoluere, ac ſibi ęternę vitę felicitatem comparare queat.

CATHOLICI autem nomine (vt iſtud hic obiter admoneam) eum intelligo, qui baptiſmatis Sacramẽto initiatus IESV CHRISTI veri Dei, atque hominis ſalutarem doctrinam in eius Eccleſia profitetur, neque ſectis vllis, aut opinionibus ab Eccleſia Catholica reprobatis adhæret.

Catholicę autem Eccleſię nomine, intelligo perſpicuum, & ſenſui expoſitum cętum illorum, qui baptizati veram ſinceramq; Chriſti fidem profitentur, & [a] ſe B. Petri ſucceſſori Romano Pontifici, vt Chriſti in terris vicario ſubiectos agnoſcunt.

Quæ quidem vera, & germana Dei Eccleſia, ab alijs falsò ſibi hoc nomen vẽdicantibus, in ſymbolo à patribus primi Conſtantinopolitani Concilij edito, his quatuor ſecernitur notis; quòd ſit [b] vna, ſancta, Catholica, & Apoſtolica. Eſtque iſtius Eccleſiæ tanta dignitas, vt ſicut extra arcam Noe, nemini in diluuio corporis vitã conſeruare licuit; ita extra iſtam Eccleſiam ad æternã animi vitam conſequendam nemini pateat acceſſus. Quapropter quicunque ſui animi æternæ ſaluti conſultum velit, intra huius Eccleſiæ fines, omni cura, atque diligentia ſe contineat.

a Se B. Petri ſucceſſori) De primatu Petri, ſupp.q. 40.6.& 22ſ.q.39.1.c.ſi.& 3a.q.8.6.c.
An omnes ſint ſchiſmatici, qui ſummo Pontifici ſubeſſe renuunt? 22ſ.q.39.1.c.ſi.& ſupp.q.40.6.c.
b vna) Quomodo Eccleſia dicitur vna, 22ſ.q.1.8 a.2.1m.

DOCTRINAE CATECHISMI Catholici Partitio.

Catechiſmi Catholici doctrina eſt quintuplex, videlicet, De
- c Fide,
- d Spe,
- e Charitate,
- f Iuſtitia Chriſtiana, &
- g Sacramentis.

c De Fide, 22ſ.q.1a.& 15.ſequentibus.
d De Spe, 22ſ.q.17.& 4.ſequent.
e De Charitate. 22ſ.q.23.& q.ſequent.vſque ad 47.
f De Iuſtitia Chriſtiana, & interiore, 12ſ.q.113.1.c.
De iuſtitia, vt eſt virtus cardinalis, 22ſ.q.58.o.
g De Sacramentis, 3a.q.60.& ſequentibus, vſque ad finem, & ſupp.q.1a.vſque ad q.69.

DE FIDE.

FIDES eſt virtus à Deo infuſa, lumine quodam diuino, ita hominis animum colluſtrans, vt firmiter aſſentiatur iis omnibus, quæ ad veram, ſanctamque Religionem ſpectantia, Deus verbo ſuo reuelauit, & hominibus ad vitam æternã conſequendam, credenda propoſuit; ſiue ſint, ſiue non ſint ſacris litteris expreſſa.

De fide.

Fides, quid? 22ſ.q.5.1.o.
Fides eſt virtus) An fides ſit virtus? 22ſ.q.4.ar.5.o.
Fides eſt virtus à Deo infuſa) An fides ſit homini infuſa à Deo? 22ſ.q.6.1.o.
Lumine quodam diuino) Quo lumine illuſtratus homo credit? 22ſ.q.1a.4.3m.& q.2.1.2m.
Vt firmiter aſſentiatur) Aſſentiri quid? 22ſ.q.2a.1.3m.
An actus fidei ſit firmus aſſenſus? 22ſ.q.2a.1.c.
An fides ſit certior ſcientia, & aliis virtutibus intellectualibus? 22ſ.q.2.4.c.& q.4.8 o.
In omnibus, quæ ad veram, ſanctamq; religionẽ.&c.) Quæ ſint fide tenenda, 22ſ.q.1.1 o.
An omnia ſint fide tenenda, quę Eccleſia tanquam credenda proponit? 22ſ q.5.3.c.potiſſimum.
Credenda propoſuit) Quomodo Deus credenda reuelet, mediatè an immediatè, 22ſ.q.6.1.c.prin.

Verbũ enim Dei, bifariam diſtribuitur: videlicet, in
- Scripturã, quę diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad
  - docendum,
  - arguẽdum,
  - corripiẽdũ,
  - erudiẽdũ in iuſtitia.
  - vt perfectus ſit hõ Dei, ad oẽ opus bonum inſtructus, 2. Tim. 3.
- Traditiones, quę licet in nullo quidẽ ſacræ ſcripturæ libro expreſsè, & ſyllabatim poſitę, ſint diuinitùs tamen ſunt traditę, & religiosè vnã cum ſcriptura tenendę, dicente Apoſtolo, Fratres, tenete Traditiones, quas didiciſtis, ſiue p ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram. 2. Theſſal. 2.

In

In iis autem, quæ primum Chriſtiani homines tenere debent, præcipuum obtinent locum duodecim Symboli Apoſtolici partes, articuli fidei vuulgò appellatæ.

Duodecim ſymboli Apoſtolici partes) An credibilia ſint per certos articulos diſtinguenda? 22æ.q.1.ar.6.
An conuenienienter articuli fidei enumerentur? 22æ. q.1.ar.8.
An conuenienter articuli fidei in ſymbolo ponantur? 22æ.q.1.ar.9.o.
Ad quem pertinet fidei ſymbolum ordinare? 22æ.q.1. ar.10.o.

Quarum prima eſt,

Credo in Deum patrem omnipotētem, creatorem cęli, & terræ.

II.

Et in Ieſum Chriſtum filium eius vnicum, Dominum noſtrum.

III.

Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto, natus ex Maria Virgine.

IIII.

Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.

V.

Deſcendit ad inferos, tertia die reſurrexit à mortuis.

VI.

Aſcendit ad cęlos, ſedet ad dexteram Dei patris omnipotentis.

VII.

Inde venturus eſt iudicare viuos, & mortuos.

VIII.

Credo in Spiritum ſanctum.

IX.

Sanctam Eccleſiam Catholicam, ſanctorum communionem.

X.

Remiſsionem peccatorum.

XI.

Carnis reſurrectionem.

XII.

Vitam æternam. Amen.

Credo) Quid credere? 22æ.q.2.1.o.
In Deum) Quomodo diſtinguantur credere Deo, credere Deum, & credere in Deum, 22æ.q.2.2.o.
Deum) De Deo, 1ª.q.2.vſque ad q.44^{am}.
Vtrum Deus ſit unus? 1ª.q.11ª 3.& 4.
Vtrum in diuinis ſit Trinitas? 1ª.q.31.1.o.
An credere Trinitatem explicitè ſit de neceſſitate ſalutis? 22æ q.2.8.o.

Patrem) De perſona patris, 1ª.q.33.o.
Omnipotentem) De potentia Dei, 1ª.q.25.o.
Cur potentia, quæ communis eſt toti Trinitati, appropiatur patri? 1ª.q.39.8.c.cir.med.
Cur creare, efficere, ſiue ex quo tribuitur patri? ibidem.
De creatione rerum, 1ª.q.44.& ſeq.
De ſcientia Dei, quæ eſt cauſa rerum. 1ª.q.14.o.
De uoluntate Dei, quæ etiam cauſa rerum eſt, 1ª.q. 19ª.o.
De prouidentia Dei, & eius partibus, 1ª q.22.& 23.o.
De gubernatione rerum, 1ª.q.103.vſque ad.q 106.
Cæli, & terræ) De angelis, 1ª.50.vſque ad 65^{am}.
De opere creationis creaturæ corporalis. 1ª.q.65ª.uſque ad 75^{am}.
De homine, 1ª.q.75ª. uſque ad q.103^{am}.
Et in Ieſum) An credere explicitè myſterium Chriſti ſit de neceſſitate ſalutis, 22æ.q.2ª.2.7.o.
De nomine Ieſu, 3ª.q.37.2.o.
An alio modo poſſimus ſaluari, quàm per Chriſtum? 12æ.q.91.5.2^{m}.& 22æ.q.2 ar.7.c.
Filium eius) De perſona filij, 1ª.q.34.& q.35.
Vnicum) Quomodo Chriſtus ſit filius unicus patris, 1ª q.41.3.c.& 4.33.3 2^{m}.
Qui cōceptus ē de Spiritu sācto) De incarnatione Chriſti, 3ª.q.1.& ſequent. uſque ad q.40^{am}.
Cur Chriſti conceptio attribuitur Spiritui ſancto? 3ª. q.32.1.c.potiſſimum.
An Chriſtus debeat dici conceptus de Spiritu ſancto? 3ª.q.32.2.o.
De modo, & ordine conceptionis Chriſti, 3ª.q.33.o.
Natus ex Maria) De natiuitate Chriſti, 3ª.q.35.o.
An B. Maria ſit vera, & naturalis mater Chriſti? 3ª.q. 35.3.o.
An B. Maria ſit mater Dei? 3ª.q 35.4.o.
Virgine) De uirginitate B. Mariæ. 3ª.q.28.o.
Paſſus) De paſſione Chriſti, 3ª.q 46.uſque ad 50.
Sub Pontio Pilato) Cur Chriſtus uoluit pati à gentilibus? 3ª.q.47 4.c.& 1^{m}.
An Pōtius Pilatus tradens Chriſtum crucifigendum omnium maximè peccauerit? 3ª.q.47.6.2^{m}.
Crucifixus) Cur conueniens fuit Chriſtum in cruce pati? 3ª.q.46.4.c.potiſſimum.
Mortuus) De morte Chriſti, 3ª.q.50.o.
Sepultus) De ſepultura Chriſti, 3ª.q.51.o.
Deſcendit ad inferos) De deſcenſu Chriſti ad inferos, 3ª q.52.o.
Tertia die reſurrexit a mortuis) De reſurrectione Chriſti, 3ª.q.53.uſque ad 57^{am}.
An fuerit conueniens Chriſtum tertia die reſurgere? 3ª.q.53.2.o.
Aſcendit ad cęlos) De aſcenſione Chriſti. 3ª.q.57.o.
Sedet ad dexteram Dei patris) De ſeſſione Chriſti ad dexteram patris, 3ª.q.58.o.
Inde uenturus eſt iudicare) De iudiciaria poteſtate Chriſti, 3ª.q 59.o.& supp.q.89.& 90.
Credo in Spiritum ſanctum) De perſona Spiritus ſancti. 1ª.q.36.q.37.& q.38.
Cùm ſit eadem notitia Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, cur traduntur de illis diuerſi articuli? 22æ. q.1. ar. 8. 3^{m}.
An Spiritus ſanctus ſit Deus? ibidem. 1ª.q.27.1.c.
Sanctam Eccleſiam) Quorum hominum Chriſtus ſit actu caput, 3ª.q.8.3.2^{m}.potiſſimum.
An corpus Eccleſiæ myſticum conſiſtat ex hominibus, & angelis, ex uiatoribus, & beatis? 3ª.q. 8.4.c.2^{m}.
An ſit una Eccleſia omnium fidelium noui, & ueteris Teſtamenti? 3ª.q.8.3.3^{m}.
Sanctorum commemoratio) An ſit ſanctorum communio in Eccleſia? 1ª.q.23.6.1^{m}.h.& supp.q.25.1. c.& 2.3^{m}.

Remiſſionem peccatorum) An remiſſio peccatorum ſit in Eccleſia? 22ſ.q.20.2.c.& 3^{m}.
An per baptiſmū tollantur omnia peccata? 3^{a}.q.69.1.o.
An per ſacramentum Euchariſtiæ remittantur peccata? 3^{a}.q 79 3. & 4.
An per pœnitentiam remoueantur omnia peccata? 3^{a}.q.86.1.
De remiſſione venialium peccatorum, 3^{a}.q.87.o.
An poteſtas clauium ſe extendat ad remiſſionem culpæ? supp.q.18.1.o.
Carnis reſurrectionem in fine mundi futura, 3a.q.53.1.c.& q.56.1.o.& supp q.75 vſque ad $q.88^{am}$.
Vitam æternam) De receptaculis animarum poſt earū mortem,supp.q 69.o.
De libro vitæ, 1^{a}.q.24.
An aliquis deleatur de libro vitæ? 1^{a}.q 24.3.o.
De beatitudine æterna,12ſ.q.2^{a}.vſque ad $q.6^{am}$.
An homo in gratia conſtitutus poſſit mereri vitam æternam? 12ſ.q.115.3.o.
An beatitudo ſemel habita poſſit amitti? 12ſ.q.5.4.o. & 1^{a}.q.24.3.o.
De viſione diuinæ eſſentię, 1^{a}.q.12.o.& sup.q.92.o.
De ſanctorum beatitudine, & eorum manſionibus. supp.q.93.o.
De dotibus beatorum,supp.q.95.o.
De aureolis,supp.96.o.
De pœna damnatorum, supp.q.97.vſque ad finem.

Hoc ſymbolum ueram Dei,diuinarumque rerum cognitionem,quę ad bene,beateque uiuendum cuique neceſſaria eſt, breuiter,ac dilucidè ob oculos ponens, rectè quoque in tres partes diſtribuitur.

In quarū
- Prima, *diuinæ naturæ perſona prima, & mirabile creationis opus deſcribitur: quod fit artic. primo.*
- Altera, *diuinæ naturæ ſecunda perſona, & humanæ redemptionis myſterium exprimitur, quod fit per ſex ſequentes articulos.*
- Tertia, *ad finem vſque Symboli, de tertia in diuinis perſona agitur, quæ caput, & fons eſt omnis ſanctitatis, per quam Eccleſia peccatorum remiſſione accepta ſancta redditur, & glorioſam in poſterum carnis reſurrectionem, vitamque æternam certò expectat.*

Sex ſequentes articulos) Cur plures articuli ponuntur circa perſonam Filii, & Spiritus ſancti, quàm circa perſonam Patris? 22ſ.q.1.ar.8.4^{m}.

DE SPE.

SPES eſt virtus diuinitus infuſa,qua homo fidelis in præſens quidem ſeculum bona ſalutaria,in poſterum verò ipſa ſalutem æternam firmam,cum fiducia expectat.

Hæc virtus exercetur precatione potiſsimum,cuius perfectiſsimum exemplar eſt precatio Dominica;

Cuius partes ſunt
- vna præfatiuncula, &
- ſeptem petitiones.

Spes eſt uirtus) An ſpes ſit uirtus? 22ſ.q.17.1.o.
Diuinitus infuſa) An ſpes nobis à Deo infundatur? 12ſ.q.62.1.c.& 3.
Homo fidelis) De ſubiecto ſpei, 22ſ.q.18.o.
In præſens quidem bona ſalutaria) An bona huius uitæ ſint obiectum ſpei? 22ſ.q.7.2.2^{m}.
In poſterum uerò ipſam ſalutem æternam) An æterna beatitudo ſit obiectum proprium ſpei? 22ſ.q.17.2.o.
Firma cum fiducia expectet) An ſpes uiatorum habeat certitudinem? 22ſ.q.18.4.o.
Fiducia quid? 22ſ.q.129.6.c.
Expectat) An aliquis poſſit non ſolum ſibi,ſed & alteri expectare æternam beatitudinem? 22ſ.q.17.3.o.
De uitiis oppoſitis ſpei,deſperatione,& pręſumptione, 22ſ.q.20.& 21.o.
Precatio Dominica) Precatio,ſiue oratio quid? 22ſ.q.83.1.c.
De conuenientia,utilitate,& neceſſitate orationis,22ſ q.83.2.o.& 3.2^{m}.& 15.& 16.
De partibus,& gradibus orationis,22ſ.q.83.17.o.
De iis,quæ petenda ſunt,22ſ.q.83.5.& 6.o.
Pro quibus orandum ſit,22ſ.q.83.6.& 8.
Quis orandus ſit,22ſ.q.83.4.o.
Quæ ratio in orando requiratur, 22ſ.q.83.12.13.& 14.
Quæ uirtute requirantur ad bonitatem orationis,22ſ.q.83.15.c.& 3^{m}.

Præfatiuncula eſt hoc initium.

Pater noſter,qui es in cælis.

Septem verò petitiones ſunt iſtæ;

I.

Santificetur nomen tuum.

II.

Adueniat regnum tuum.

III.

Fiat voluntas tua ſicut in cælo, & in terra.

IIII.

Panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

V.

Et dimitte nobis debita noſtra,ſicut & nos dimittibus debitoribus noſtris.

VI.

Et ne nos inducas in tentationem.

VII.

Sed libera nos à malo. Amen.

Pater noſter) Quomodo Deus dicatur pater noſter, & nos eius filij. 1^{a}.q.33.3.c.
Cur potius dicimus pater noſter,quàm pater mi? 22ſ q.83.7.1^{m}.
Cum Deus præueniat nos ſua beneuolentia,cur igitur uidemur uelle captare eius beneuolentiam, dicēdo, Pater noſter? 22ſ.q.83.9.5.
Septem uerò petitiones ſunt iſtæ) An cōuenienter hæc ſeptem petitiones orationis Dominicæ aſſignentur? 22ſ.q.83.9.c.
Sanctificetur nomen tuum) Cùm nomen Dei ſit ſemper ſanctum,cur igitur petimus illud ſanctificari? 22ſ q.83.9.1^{m}.
Adueniat regnum tuum) Cum Chriſtus nunc regnet, & regnum eius ſit ſempiternum,quomodo petimus illud aduenire? 22ſ.q.83.9.2^{m}.

Fiat uolantas tua) Cùm ſcriptum ſit, Omnis uoluntas mea fiet, quomodo non eſt uanum petere, ut fiat uoluntas Dei? 22ſ q.83.9.1^{m}.

De duplici uoluntate Dei, beneplaciti, & ſigni, 1^{a}.q. 19.11.c.

Quæ ſigna circa diuinam uoluntatem ponuntur? 1^{a}.q. 19.12.o.

Sicut in cælo, & in terra) Quid per cælum, & terram hic intelligatur. 22ſ.q.83.9 1^{m}.

An dictæ tres petitiones, ſint in hac uita implendæ? 22ſ.q.83.9.1^{m}.

An quatuor ſequentes petitiones in hac uita implentur? ibidem.

Panem noſtrum quotidianum) Quomodo hæc petitio ſit utilis ad beatitudinem? 22ſ.q.83.9.c.circa med.

Quidnam intelligatur nomine panis noſtri quotidiani? ibidem.

Et dimitte nobis debita noſtra) Cum quatuor præcedentes petitiones pertineant ad conſequendum bonum, & tres ſequentes ſpectent ad amotionem mali, & cùm prius ſit recedere à malo, quàm conſequi bonum, cur igitur hæ tres ſequentes petitiones ordine ſubſequuntur quatuor primas? 22ſ. q. 83. 9. 2^{m}.

Sicut & nos dimittimus) An ſi aliquis nolit fratri ſuo remittere offenſam, ſine mendacio poſſit dicere hanc partem orationis Dominicæ? 22ſ. q. 83. 16. 3^{m}.

Et ne nos inducas) An hic petamus, ut non tentemur, ſed potius, vt à tentatione non uincamur? 22ſ.q.83. 9.c.f.

Sed libera nos à malo) Quidnam hic petatur amoueri? 22ſ.q.83 9.c.f.

Cur B. Lucas hanc petitionem prætermiſit? 22ſ. q.83. 9.4^{m}.f.

Præfatiuncula illa, *Pater noſter, qui es in cælis*, nobis in memoriam reducit ſummum illud beneficium, quo nos Deus pater in gratiam recepit, ac propter Ieſum filium in ſuos filios adoptauit.

In gratiam recepit) An per paſſionem Chriſti ſimus Deo reconciliati? 3^{a}.q.49.4.o.

In ſuos filios adoptauit) Quomodo Deus ex ſua bonitate rationalem creaturam admittat ad beatitudinis hereditatem? 3^{a}.q.23.1.c.

Cùm Chriſtus ſit naturalis filius patris, & adoptio ſit introducta in defectum naturalis filij, quomodo Deo conuenit nos in filios ſuos adoptare? 3^{a}. q.23. 1.2^{m}.

Quomodo adoptemur in filios Dei? 12ſ.q.114.3.c f.

Quæ ſit differentia inter Deum adoptantem, & hominem adoptantem? 3^{a}.q.23.1.c.fi.

Quæ ſit differentia inter filium Dei adoptiuum, & naturalem? 3^{a}.q.23.2.c.

Petitiones verò ſeptem, ita diſtinguũtur,

- Prioribus quatuor, *bona precamur.*
  - 1. diuinę maieſtatis honorem, & gloriam.
  - 2. noſtram felicitatem.
  - 3. Obedientiam Deo debitam.
  - 4. corporis, animæque ſuſtentationem.
- Reliquis tribus, *mala precibus à nobis auertimus:*
  - 1. peccata.
  - 2. tentationes ad peccatum pertrahentes.
  - 3. futuræ uitæ calamitates.

Huic præcationi, ut ſtatim ſubnectatur Deiparæ Virginis Mariæ ſalutatio, quæ Angelica dicitur, longo iam Chriſtianorum uſu receptum eſt. quæ ſic habet:

Aue (MARIA) gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui Ieſus Chriſtus: Sancta Maria mater Dei, ora pro nobis peccatoribus, nunc & in hora mortis noſtrę. Amen.

Cuius tres ſunt partes,

- Prima *ad Mariam virginem eius commendandæ cauſſa ab angelo prolata eſt, videlicet iſta*. Aue gratia plena, Dominus tecum, benedicta tu in mulieribus. Luc. 1.
- Secundam *Eliſabet, ad filij laudem adiecit, hanc nimirum*, Et benedictus fructus uentris tui. Luc. 1.
- Tertiam *Eccleſia adiũxit, cuius illud quidem* (IESVS CHRISTVS) *explicationis cauſſa, illud uerò*, Sancta Maria mater Dei ora, &c. *ut non tantum laudandã; ſed etiam inuocandam eſſe B. Virginem nos moneret, adiecit.*

Aue gratia plena) Cur hac inſolita ſalutatione ſalutauerit angelus B. Mariam? 3^{a}.q.30.4.c.princ.

Gratia plena) De ſanctificatione Beatæ Virginis, 3^{a}. q.27.

Quid angelus expreſſit dicendo, Gratia plena? 3^{a}. q. 30.4.c.princ.

Cùm plenitudo gratiæ ſit propria Chriſto, quomodo B. Maria dicitur plena gratia? 3^{a}.q 7.art.10. 1^{m}. & q. 27.5.1^{m}.

An B. Maria in tota ſua uita nunquam peccatum aliquod actuale admiſerit? 3^{a}.q.27.4.o.

Dominus tecum) An hic exprimatur conceptus B. Mariæ? 3^{a}.q.30.4.o.

Benedicta tu in mulieribus) Quid his uerbis angelus ſignificare uoluit? 3^{a}.q 30.4.c.

Et benedictus fructus uentris tui) An B. Maria ſit uera, & naturalis mater Chriſti? 3^{a} q.35.3.o.

An in Chriſto fuerit plenitudo gratiæ? 3^{a}. q. 7^{a}.art.9. & 10.

Mater Dei) An B. Maria dicenda ſit eſſe vera mater Dei? 3^{a}.q.35.4.o.

Sed etiam inuocandum) An B. Maria præ cęteris ſanctis omnibus ſit honoranda, & adoranda? 3^{a}.q 25. 5.c.fi.& 1^{m}.potiſſimum.

DE CHARITATE.

Charitas eſt uirtus diuinitùs infuſa, qua ſincerè Deus propter ſe, & proximus propter Deum diligitur.

De charitate, 22ſ.q 23. uſque ad quæſt.47^{am}.

Charitas quid? 22ſ.q 25.1.& 2°.

Eſt uirtus) An charitas ſit uirtus? 22ſ.q.23.3.o.

Qualis ſit uirtus? 22ſ.q.23.4.5.6 & 7°.

An ſit forma omnium uirtutum? 22ſ.q 23.8.o.

Diuinitus infuſa) An charitas cauſetur in nobis ex infuſione? 22ſ.q.24.2.o.
An charitas infundatur ſecundum capacitatem naturallium? 22ſ.q.24.3.o.
Qua ſincere Deus propter ſe) An Deus ſit propter ſeipſum, & non propter aliud diligendus? 22ſ.q.27.3.o. & q.23.5.2m.
An Deus ſit magis diligendus, quàm proximus? 22ſ.q.26.2.o.
An homo debeat ex charitate plus diligere Deũ, quàm ſeipſum? 22ſ.q.26.3.o.
Et proximus) Quis eſt proximus? 22ſ.q.44.7.c.prin.
An dilectio ſiſtat in Deo, & non ſe extendat ad proximum? 22ſ.q.25.1.o.
An peccatores ſint ex charitate diligendi? 22ſ.q.25.6.8.& 9.
An angelos ex charitate debeamus diligere? 22ſ.q.25.10.o.
An dæmones ſint ex charitate diligendi? 22ſ.q.25.11.o.
Quis, cui in dilectione ſit præferendus? 22ſ.q.26.o.
Propter Deum) Quomodo proximus ſit diligendus propter Deum? 22ſ.q.23.5.o.&q.26.2.c.potiſſimùm. & q.44.7.o.
Diligitur) Diligere, ſiue amare quid? 22ſ.q.27.2.o.

Ex qua definitione liquet.
duas eſſe charitatis partes videlicet, { *Dilectionem Dei,* & *Dilectionem proximi.* }

Quibus tertia ex naturali lege addenda eſt, videlicet ſuiipſius dilectio.

Quæ omnes partes, præceptorum tum Dei, tum Eccleſię obſeruatione, ſeſe foris oſtendunt; & velut è tenebris in l[u]cem prodeunt.

Ex diuinis autem præceptis præcipua ſunt { *Naturæ,* duo; *Decalogi,* decem.

Naturæ duo præcepta ſunt hæc;

Prius.

Omnia quæcunquę vultis vt faciant vobis homines, & vos facite illis Matth. 7.

Alterum.

Quod ab alio oderis fieri tibi, vide ne tu aliquando facias alteri. Tob. 4.

Duas eſſe) Si duæ ſint partes charitatis, dilectio.ſ.Dei, & proximi, an ergo charitas non ſit vna virtus? 22ſ.q.23.5.1m.potiſſimum.
Videlicet ſuipſius dilectio) An homo diligat ſeipſum ex charitate? 22ſ.q.25.4.o.
An homo corpus ſuum ex charitate diligat? 22ſ.q.25.5.o.
An peccatores ſeipſos diligant? 22ſ.q.25.7.o.
Si homo debeat ſeipſum diligere, cur igitur de dilectione ſuiipſius non fuit aliquod præceptum datum? 22ſ.q.44.3.1m.& 12ſ.q.100.5.1m.
Præceptorum tum Dei, tum Eccl.) An charitatis ratio in hoc conſiſtat, quòd homo velit ſe Deo ſubiicere, & præceptorum regulam in omnibus ſequi? 22ſ.q.24.2.c.ptinc.
Ex diuinis autem præceptis præcipua ſunt, Naturę duo) An in nobis ſit aliqua lex naturalis? 12ſ.q.91.2.o.
An lex naturæ contineat plura præcepta? 22ſ.q.94.2.o.
Decalogi decem) An omnia præcepta moralia reducantur ad decem præcepta Decalogi? 12ſ.q.100.3.o.

Quomodo præcepta decalogi ſint diſtinguẽda? 12ſ.q.100.4.o.
An præcepta decalogi conuenienter enumerentur? 12ſ q.100.5.o.
An præcepta decalogi ſint debito, & conuenienti ordine diſpoſita? 12ſ.q.100.6.o.
An præcepta decalogi conuenienter tradantur? 12ſ.q.100.7.o.
An pręcepta decalogi ſint diſpenſabilia? 12ſ.q.100.8.o.
Omnia quæcunque vultis) 12ſ.q.99.1.3m.& q.94.4.1m
Quod ab alio oderis) 12ſ.q.94.2.c.ſ.& 100.3.c.

Decalogi decem præcepta his verbis ſcriptura receſent.

I.

[a] EGO ſum Dominus Deus tuus. [a] Exo. 20.
Non habebis deos alienos coram me,
Non facies tibi ſculptile, [b] vt adores illud. [b] Leu. 26.

II.

[c] Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum. [c] Exo. 26.

III.

Memento vt diem Sabbathi ſanctifices.

IIII.

Honoram patrem tuum, & matrem tuam, vt ſis longæuus ſuper terram, quàm Dominus Deus tuus dabit tibi.

V.

Non occides.

VI.

Non mœchaberis.

VII.

Non furtum facies.

VIII.

No[n] loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.

IX.

[d] Non concupiſces vxorem proximi tui; [d] Deut. 5.

X.

Non domum, non agrum, non ſeruum, non ancillam, non bouem, non aſinum, & vniuerſa, quæ illius ſunt.

Hæc Decalogi decẽ præcepta bifariam diuiduntur. { Tria enim ex his ad Deum pertinent; & priori tabula continentur. Reliqua verò ſeptem ad proximum, & ad tabulam poſteriorem ſpectant. }

Ego ſum Dominus Deus tuus) An ſint diuerſa p̃cepta, ſ. Ego ſum Dominus Deus tuus, & Nõ habebis deos alienos coram me? 12ſ.q.100.4.2m.

Non

Non facies tibi ſculptile) An ſit vnum præceptum, Nõ habebis deos alienos coram me, &, Non facies tibi ſculptile? 12ſ.q.100.4.c.ſub finem,& 1^{m}.
An primum præceptum decalogi conuenienter tradatur? 22ſ.q.122.2.o.
Quid prohibetur hoc primo præcepto? 22ſ.q.122.2.c. f.2^{m},& 3^{m}
Quid præcipitur homini hoc primo præcepto? 12ſ q 100.5.
De religione,& eius actibus.22ſ.q.81.& 4.ſeq.
De ſuperſtitione,22ſ.q 92.
De ſpeciebus ſuperſtitionis,22ſ.q.93.& ſequentib. vſque ad 97^{am}.
Non aſſumes nomen) An ſecundum præceptum decalogi conuenienter tradatur? 22ſ.q.122.3.o.
Cùm ſit multa nomina Dei, cur ſingulariter dicitur, Non aſſumes nomen Dei, & nõ potius,nomina Dei? 22ſ.q.122.3.5^{m}.
Quid prohibetur hoc præcepto? 12ſ.q.100.5.3^{m}.& 22ſ.q.122.3.c.f.2^{m} & 4^{m}.
Quid præcipiatur hoc præcepto? 12ſ.q.100.
De iuramento,22ſ.q.89.o.
De periurio,22ſ.q.98.o.
Cur in Exodo huic præcepto,ſicut & primo, peculiariter additur comminatio pœnæ? 12ſ.q.100.7.4^{m}.
Memento vt diem ſabathi ſanctifices) An tertium præceptum decalogi ſanctificatione.l.ſabathi conuenienter tradatur? 22ſ.q.122.4.o.
Cùm omnia præcepta Dei ſint in memoria retinenda, in ſolo tertiò præcepto ſit mentio de memoria? 12ſ. q.100.7.5^{m}.
Cum ad cultum Dei pertineat non ſolùm ſabbathum, ſed multæ aliæ ſolennitates,cur igitur ſolum ſit mentio ſabbathi in tertio præcepto? 12ſ.q.100.5.2^{m}.& 22ſ.q.122.4.2^{m}.
Quid hoc præcepto præcipiatur? 12ſ.q.100.5.c.& 22ſ. q.122.4 c.1^{m}.& 3^{m}.
Quis hoc præceptum tertium tranſgredi dicendus eſt? 22ſ q 122.4.3^{m}.
De feſtis vt infrà in primò præcepto Eccleſiæ.
Quomodo præceptum hoc de ſanctificatione ſabbathi ſeruatur in nouo teſtamento? 22ſ.q.122.4.4^{m}.
Honora patrem tuum) Cur præceptum de honorandis parentibus ponitur primum inter præcepta de dilectione proximi data? 12ſ.q.100.7.c. & 2^{m}.& 22ſ. q.122.5.c.
Cum prius ſint extirpanda vitia, quæ prohibentur per præcepta negatiua,quàm ſint inſerédæ virtutes,quarum actus præcipiuntur per præcepta negatiua,quomodo primum præceptum,concernens proximum, eſt affirmatiuum? 12ſ.q.100.6.2^{m}.
Cur magis datur ſpeciale præceptum de pietate,quàm de obſeruantia,honore,gratia, & ſimilibus? 22ſ.q. 122.5.1^{m}.
Cur magis præcipitur honor parentum, quàm eorum ſuſtentatio? 22ſ.q.122.5.3^{m}.
Cur magis ponitur præceptum de honorandis parentibus,quàm de diligendis filiis? 12ſ.q.100.5.4^{m}.
Vt ſis longæuus ſuper terram) Cur ſolùm in primo, & quarto præcepto addit promiſſio? 12ſ.q.100.7.3^{m}.
Cùm honorantes parentes ſuos contingat citò eripi ex hac vita,quomodo promiſſionis huius veritas ſaluatur? 22ſ.q.122.5.4^{m}.
De pietate,22ſ.q.101.
De obſeruantia,22ſ.q.102.
De honore.22.q.103.
De obedientia,& inobedientia,22ſ.q.104.& q.105.
De gratia ſiue gratitudine,& ingratitudine,22ſ.q.106. & 107.o.
Non occides) De quibus hoc dicitur? 22ſ.q.64.1.1.
An occidere quæcunque viuentia ſit illicitum? 22ſ.q. 64.1.o.
Quando,& cui liceat occidere homines peccatores. 22ſ.q.64.2.3.& 4^{m}.
An liceat aliquo caſu occidere innocentem? 22ſ.q. 64.6.o.
An non liceat homini occidere alium,ſe defendendo? 22ſ.q.64^{a}.7.o.
An aliquis caſualiter hominẽ occidens,incurrat reatũ homicidij? 22ſ.q.64.8.o.
An liceat alicui ſeipſum occidere? 22ſ.q.64.5.o.
An bellare ſit peccatum? 22ſ.q.40.1.
An ſolum homicidium hic prohibeatur? 22ſ.q. 122. 6.2^{m}.
De vindicta,22ſ.q.108.o.
De ira,22ſ.q.158.o.
De inuidia,22ſ.q.36.o.
De odio proximi,22ſ.q.39.3.& ſequent.
De diſcordia,22ſ.q.37.
De pace,& concordia,22ſ.q.29.o.
Non mœchaberis) Quid hic intelligitur prohiberi? 12ſ. q.100.5.c.& 22ſ.q.122.6.2^{m}.
De luxuria,22ſ.q.153.
De ſpeciebus luxuriæ,22ſ.q.154.
An in tactibus,& oſculis conſiſtat peccatum mortale? 22ſ.q.154.4.o.
De caſtitate,& virginitate.22ſ.q.151.& 152.
De abſtinentia,& ieiunio,22ſ.q.147.& 148.
Non furtum facies) Quid hic prohibeatur, 12ſ.q. 100. 5.c.22ſ.q.122.6.2^{m}.
De furto,& rapina,22ſ.q.66.ar.3.& ſeq.
De fraude,quæ contingit in emptione, & vendicione, 22ſ.q.77.o.
De vſura,22ſ.q 78.
De reſtitutione,22ſ.q.62.o.
De eleemoſynis.22ſ.q.32.o.
De liberalitate,22ſ.q.117.
De auaritia,22ſ.q.118.
De prodigalitate,22ſ.q.119.
Non loqueris contra proximum falſum teſtimonium) Quid hoc præcepto vetitum eſt? 12ſ.q. 100. 5.c. & 22ſ.q.122.6.2^{m}.
An falſum teſtimonium ſemper ſit peccatum mortale? 22ſ.q.70 4.o.
De veritate.22ſ.q.109.
De mendacio,& reliquis vitiis veritati oppoſitis, 22ſ. q.110.vſque ad q.114.
De amicitia,quæ dicitur affabilitas,22ſ.q.114.
De vitiis affabilitati oppoſitis,22ſ.q.115.& q.116.
De contumelia,detractione, & cæteris iniuriis verborum,22ſ.q.72.vſque ad q.77^{am}.
Non concupiſces vxorem proximi tui) Quid hic prohibeatur, 12ſ.q.100.5.c.
Cur magis ponitur præceptum prohibens concupiſcentiam adulterii,& furti,quàm concupiſcentiam homicidii,& falſi teſtimonii? 12ſ.q.100.5. 5^{m}.& 22ſ.q. 122.6.4^{m}.
Cùm prior ſit actus cordis, quàm oris,vel exterioris, quomodo præcepta prohibentia actum cordis, & concupiſcentiam ponuntur vltimo loco? 12ſ. q.100. 6.3^{m}.
Non domum,non agrum,non ſeruum) Cur de concupiſcentia vxoris alienæ, & rei alienæ ponuntur duo præcepta? 12ſ.q.100.4.c.ſi.& 3^{m}.
Priori tabula) An præcepta de dilectione Dei conuenienti methodo præponantur præceptis de dilectione proximi? 12ſ.q.100.6.1^{m}.

BREVIS ANNOTATIO

De vera, & germana primi præcepti intelligentia.

Contra Iconoclaſtas.

PRIMO Decalogi præcepto vetat Deus, idololatriam, quæ Moyſi temporibus longè, lateque per orbem terrarum diffuſa erat.

Committitur autem idololatriæ impietas, quando idolo cuipiam cultus ſoli Deo debitus tribuitur, ſeu quando rei commenticiæ, aut cuipiam creaturæ, vis, poteſtas, excellentia, & dignitas Dei propria, in eſſe creditur: ob idque illi, vt Deo honor, & cultus nuſquam alio relatus defertur: quomodo Pagani deos ſuos, & idola colebant.

Quòd autem non prohibeantur hoc loco, penitus omnes omnium rerum arte expreſſæ ſimilitudines, & creaturarum imagines, vt externa verborum facies præ ſe ferre videtur, Deus ipſe, quum multis aliis, tum ſequentibus ſcripturæ locis manifeſtiſsimè declarat: *Duos quoque*, inquit Deus, Moyſi loquens, *Cherubin aureos, & productiles facies, ex vtraque parte oraculi*. Exod. 25.

Expreſſæ ſimilitudinis) An his verbis, Non facies tibi ſculptile, prohibeatur vſus imaginum? 12ª.q. 100. 4.c.& 3ª.q.25.3.1m. potiſſimum.
Imagines ſanctorum, cur in Eccleſia? 22ª.q.94.2.1m.
An imago Chriſti, & ſanctorum, ſit adoranda? 3ª.q. 25.3.

Item, *Locutus eſt Dominus ad Moyſes, dicens: Ecce, vocaui ex nomine Beſeleel filiũ Vri, filij Hur de tribu Iudæ, & impleui eum ſpiritu Dei, ſapientia, & intelligentia, & ſcientia in opere, ad excogitandum quicquid fabrefieri poteſt ex auro, & argento, & ære, & marmore, & gemmis, & diuerſitate lignorum*. Exod. 31. Deinde ſequitur: *Beſeleel fecit duos etiam Cherubin ex auro ductili, quos poſuit ex vtraq; parte propitiatorij*. Exod. 37.

Idem conuincit etiam iſte ſcripturæ locus: *Orauit Moyſes pro populo, & locutus eſt Deus ad eũ: Fac ſerpentem æneum, & pone eum pro ſigno; qui percuſſus reſpexerit eum, viuet*. Num. 21.

Itẽ, is qui 1. Paralip. cap. 28. extat, vbi dicitur *Dauid aurum, & argentum Salamoni dediſſe ad leones, & leunculos inde conficiendos*.

Vnde luce meridiana clarius euadit, non omnem ante expreſſam ſimilitudinem, neque omnem creaturarum artificioſam figurationem, à Deo hoc primo præcepto interdictam fuiſſe: ſed talem duntaxat ſimilitudinem, quæ vel ipſa pro Deo coleretur, vel quæ ad falſi Dei honorem constructa, in aliqua haberetur veneratione.

Hinc quoq; palàm eſt imaginum vſum apud Catholicos receptum, & ab Eccleſia approbatũ, nihil habere commune cum eo, quod hoc primo Decalogi præcepto prohibetur: quippe, qui longiſsimè ab idololatrarum ſuperſtitioni, & pietate diſtat. Non enim poteſtatem, dignitatem, aut vim diuinam Catholici imaginibus tribuunt, neque eas, vt Deos colunt, neque etiam ad falſi, & commenticii alicuius Dei venerationem eas habent, ſed ut uel per eas, uel coram iis Deũ ipſum, & ſanctos (intimos eius amicos) honore qui illis debetur, afficiant.[a] Sanctos enim, qui in cęlo ſunt iuſtè honorari, nemo, niſi fide, & communi ſenſu priuatus, negauerit. Nam, ſi rectè uiuos illuſtri aliqua uirtute, aut dignitate prędítos, uel corporis inclinatione, uel capitis aptione, uel alio uenerationis gñe honoramus, & colimus, exemplo D.uidis, qui (ut ſcriptura commemorat. 1. Reg. 24.) pronus in terram Saulem adorauit; an non longè iuſtius eſt,[b] ſanctos cum Chriſto in cælis feliciter, regnantes, perfectiſsimaque uirtutem iam præditos, ac ſummam dignitatem propter glorioſum certamen, quod in præſenti uita certarunt adeptos, quos (Chriſto hoc eis promittente. Ioan. 12.) nunc ipſe pater cæleſtis honorificat, & nos quoque miſellos adhuc, & uiles humunciones honorare? Rectè denique, & citra primi iſtius [c] p̃cepti tranſgreſſionem, ut nos in ſuis apud Deum precibus adiuuent, ſanctos rogamus. Neque hoc magis fit cum ullius diuini pręcepti uiolatione, uel cum mediatoris noſtri Ieſu Chriſti iniuria, quam illud, quod Paulus Romanos Corinthios, Teſſalon. Hebræos, &c. ſuos apud Deum deprecatores conſtituit, dicens: Fratres orate pro nobis. 2. Theſſ. 3. & Heb. 13. Item, Adiuuetis me in orationibus ueſtris pro me ad Deum. Rom. 15. & 2. Cor. 1. Itaque omnem iſtũ apud Catholicos uſitatum, & receptum, tum imaginum, tum regnãtium cum Chriſto ſanctorum cultum, & honorem, quòd totus ad unius Dei Opt. Max. laudẽ, & gloriam referatur, atque redundet, ſanctum, & Deo gratum eſſe rectè Eccleſia iudicauit, & pii omnes eius auctoritati (ut decet) morigero, & lubenti animo ſeſe ſubiicientes, idem firmiter credunt, atque profitentur.

a Quibus debeatur honor, 22ª.q.103.2.c.
Quómodo aliter Deus honretur, & aliter eius creaturæ, 22ª.q.84.2.1m.& q.103.3.0.

Pęnitētia ut eſt Sacramētū.

autem ipſa peccata, 3 forma uerò iſta, Ego te abſoluo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti. 4 In qua pronuncianda, tametſi rectè, non tamen neceſſariò manus impoſitio adhibetur. Atqui hoc Sacramentum non ſimpliciter homini, ſed 5 ei, qui peccauit, eſt ad ſalutem neceſſarium, ſaltem ex ea parte, qua interdum de cōmiſſo peccato animi dolorem (8 quem peccator quādiu uiuit, ſaltem 9 habitu continuare debet) comprehendit. Itaque 6 rectè ſecunda poſt naufragium tabula illud Sacramentum à ſacris Doctoribus uocatur. 10 Ad quam quidem tabulam non tantùm ſemel, ſed quotieſcunque nouorum peccatorum fluctibus iactatur animus, Chriſtiano confugere licet.

Sūma qō. 85. in ſex partes diuiſæ.
Pœnitētia ut eſt uirtus.

Axioma 26.

Pœnitentia ex ea parte, qua laudabilem moderationem doloris ob peccatum commiſſum, quatenus in eo Dei offenſa eſt, ſuſcepti cum propoſito uitæ emendandæ continet, 1 virtus eſt 2 ſpecialis, 3 iuſtitiæ ut ſuo generi ſubiecta, 6 fide, & ſpe ſecundum naturę, & temporis ordinem poſterior. Charitatem uerò naturæ non temporis ordine ſequens; 5 cuius principium eſt timor tam ſeruilis, quàm ingenuus, 4 ſubiectum uerò pœnitentis uoluntas.

Sūma qō. 86. in ſex partes, ut ſuperior diuiſæ.
Pęnitētiæ effectus ī peccatis lethalibus delendis.

Axioma 27.

6 Pœnitentia, & qua ratione eſt uirtus, & magis qua ratione Sacramentum dicitur, peccatum remittit. 1 Atque ſicut nullum eſt tantum hominis ſcelus, quod in præſenti ſeculo per Pœnitentiam deleri non poſſit, ita 2 nullum lethale peccatum ab homine poſt uſum rationis perpetratum, ſine Pœnitētia, ſaltem ea, quæ uirtus eſt, remittitur: fieri 3 quoque non poteſt, ut unum peccatum ſine aliis (ſi qua ſint alia in eodem homine) per Pœnitentiam deleatur. 4 Remiſſa tamen per Pœnitentiæ Sacramentū culpa lethali, vnà cum æterna pœna illi debita, remanet adhuc temporalis pœnæ ſoluendæ obligatio, 5 & nonnullæ prauæ ex ſuperiori peccato contractæ diſpoſitiones.

Sūma qō. 87. quadrifariam diuiſæ.
Pœnitentiæ effectus ī peccatis uenialibus delendis.

Axioma 28.

Ad 1 peccati uenialis remiſſionem Pœnitentia aliqua ex parte, 2 non autem nouæ gratiæ infuſio eſt neceſſaria. 3 Itaque per ſolam aquæ luſtralis aſperſionem ex gratia proficiſcentem, peccata venialia accedente eorum, vel expreſſa, uel ſaltem tacita deteſtatione, remittuntur. 4 Si tamen in aliquo homine cum grauibus culpis uenialia delicta coniuncta eſſent, horum ſine illis remiſſio non fieret.

Sūma qō. 88. quadrifariam diuiſæ.
Peccatorū ſemel remiſſorū reditus.

Axioma 29.

1 Peccatum lethale ſemel Pœnitentia deletum, per ſequentem capitalem culpam redit quidem, uerum non omni ex parte, ſed ex ea duntaxat qua priuationem diuinę gratiæ, & ſupplicij æterni ſubeundi obligationem continebat. 2 Quod tametſi de oī capitali noxa ſequēte verè dicatur, ſpeciali tamen quodam modo locum habet in odio fraterno, apoſtaſia, confeſſionis contemptu, & dolore de Pœnitentia prius ſuſcepta. 3 Non eſt tamen iſtud ita accipiendum quaſi obſequens crimē ſemper pari, & æquali culpa, atque pœna teneatur peccator quibus antè tenebatur, ſed ut pœna, & culpa conſequentis criminis, generi ipſius, & ingratitudinis illi coniunctæ magnitudini, reſpondeat. 4 Neque putandum eſt ingratitudinem ſequenti crimini connexam ſemper ſpeciale eſſe peccatum, ſed tunc demum quando ad Dei, & beneficij ab eo accepti contemptum ſequens delictum refertur, aliàs ingratitudo iſta nō ſpecialis alicuius perpetratio, ſed alterius eſt aggrauatio peccati.

Sūma qō. 89. in ſex partes diuiſæ.

Axioma 30.

1 Prius amiſſæ, & 4 quodammodo extinctæ per peccatum uirtutes, per Pœnitentiæ Sacramentum poſtea reſtituuntur, interdum æquales, 2 interdum minores, interdum etiam maiores pro diſpoſitione pœnitentis, 5 opera uerò ipſarum ita reuiuiſcunt, ut in eadem æſtimatione, qua ante, apud Deum habeantur. 3 Itaque licet innocentiæ ſtatus ſemel perditus non reparetur, & quædam eccleſiaſticæ dignitates ob certa facinora ſine ſpe recuperationis amittantur, poteſt nihilominus homo per Pœnitentiæ Sacramenti priſtinam apud Deum recuperare dignitatem. 6 Non tamen eouſque extendenda eſt huius Sacri uis, & operatio, ut etiam mortuas actiones (quę ex ſuo quidē genere laudabiles ſunt, ſed ex charitatis fonte, & gratiæ ſtatu non promanarunt) uiuas, & ad uitam æternam promerendam efficaces reddere poſſit.

Pęnitētię vis ad recuperādas uirtutes prius amiſſas.

Sūma q. 90. quadrifariam diuiſæ.
Pęnitētię partes in genere.

Axioma 31.

Pœnitentia, qua ratione eſt Sacramentum, ex 2 his tribus conſtat 1 partibus, Animi dolore, ſeu Contritione, Confeſſione, atque Satisfactione. 4 Qua ratione autem eſt uirtus, has duas ſpecies ſibi ſubiectas habet, Pœnitentiam ante Baptiſmum, & pœnitentiam poſt Baptiſmum, quæ ulterius in lethalium, & leuium culparum Pœnitentiam diſtribuitur.

Quæ ſequuntur, ex tertiæ partis Summæ, quam S. Thomas morte occupatus, imperfectam reliquit, Supplemento ſunt deſumpta.

Sūma q. 1. Supplemēti trifariā diuiſæ.
Cōtritionis natura & ꝓpria ratio.

Axioma 32.

1 Contritio eſt dolor animi ob peccatum antè commiſſum ſuſceptus, cum propoſito confitendi, atque ſatiſfaciendi, qui cùm ex 2 virtute, & uoluntate peccatū deteſtante naſcatur, 3 palàm eſt falſam, & abſurdam eſſe illorum opinionem, qui putauerunt attritionem poſtea contritionem fieri poſſe. A

Sūma q. 2. in ſex partes diuiſæ.
Cōtritionis obiectum.

Axioma 33.

1 Contritio nec pœnæ malum, nec 2 originis peccatum, nec 5 alienum, nec 4 futurum, ſed proprium dūtaxat, idque præteritum reſpicit delictum, ita ut de culpis antè perpetratis, tam 3 venialibus, quàm 6 lethalibus, quæ conuenienti adhibita diligentia occurrunt, & de aliis quo tempore in memoriam redeunt, peccator contritionem ſuſcipere debeat

Sūma q. 3. trifariam diſtributæ.

Axioma 34.

1 Contritio in ſuperiore quidem appetitu dolorem maiorem omnibus aliis doloribus, in inferiore autem ſæpenumero remiſſionem affert, 3 qui pro diuerſitate peccatorum nunc maior, nunc minor eſſe debet. 2 Et licet in appetitu ſuperiore ſeu uoluntate nunquam ſit nimius, in appetitu tamen inferiori poſſit modum excedere, proinde ita in hac parte eſt moderandus, ut & uitę, & ualetudinis ad officij functionem neceſſarię ſimul ratio habeatur.

Sūma q. 4. trifariā, vt ſuperior, diſtributæ.
Cōtritionis tēpus.

Axioma 35.

Tametſi contritionem per 1 vniuerſum uitæ præſentis tempus durare oporteat, 2 tamque (quatenus per aliarum virtutum actiones permittitur) continuā eſſe expediat, 3 nullus tamen in animis à corpore ſeparatis, ad quemcunque locum, ſtatumve peruenerint, ei relictus eſt locus.

Sūma q. 5. trifariam quoq; diſtributæ.
Cōtritionis effectus.

Axioma 36.

1 Contritio tam ea, quæ Sacramenti pars eſt, quàm illa, quæ à uirtute proficiſcitur, remiſſionis peccati eſt cauſſa. 3 Imò tantam uim habet, ut quamuis parua, magnum ſcelus delere, & 2 vehemens, peccati culpam ſimul cum pœna tollere poſſit.

Sūma q 6. in ſex partes diuiſę, Cōfeſſio, eiuſq; neceſſitas.

Axioma 37.

1 Peccatori, qui capitali noxa obſtrictus eſt, Confeſſio, vel quæ reipſa extrinſecus peragitur, vel ſaltem, quæ uoto (quum alterius facultas erepta eſt) intrinſecus ſuſcipitur, eſt ad ſalutem neceſſaria. 6 Nec ipſe ſummus Pontifex quenquam ex hac obligatione, 2 quæ diuini iuris eſt, eximere poteſt. 5 Licet tamen iis, qui graue aliquod peccatum commiſerunt, in id tempus, qđ ab Eccleſia conſtitutum eſt, eius externam Confeſſionem

 nem

nem differre, niſi ante aut mortis periculum ingruat, aut aliquid, ad quod Confeſſio ſit neceſſaria, faciendũ incidat. 3 Alij autem, qui leuibus tantummodo culpis ſunt obnoxij, ad tempus ab Eccleſia ſtatutum quidem, non tamen ex ui Sacramenti, ſed ex Eccleſię præceptione, uel confiteri, uel ſaltem ſuę conſcientiæ ſtatũ proprio ſacerdoti indicare debent. 4 Cæterùm utriſque, ne alicuius in confitendo falſi criminis ſeſe inſimulent, diligenter eſt cauendum.

Sũma qõ. 7. in tres partes diſtributæ. Confeſſionis definitio.

Axioma 38.

1 Confeſſio uirtutis actus eſt, 3 eius nimirum uirtutis, quæ pęnitentia ſuperiùs eſt uocata, ob 2 idque non incommodè ab Auguſtino ad hunc modum definitur, Confeſſio eſt per quam ſpe ueniæ latens morbus aperitur.

Sũma qõ. 8. ĩ 7. partes diuiſæ. Cõfeſſionis miniſter.

Axioma 39.

1 Tametſi legitima, & ſacramentalis confeſſio ſacerdoti, neque cuiuis, ſed 4 proprio (paucis quibuſdã caſibus exceptis) neceſſariò ſit facienda. 2 confitens tamen laico, vrgente neceſſitate, omnium culparum; 3 non vrgente verò neceſſitate, leuiorum peccatorum veniam à Deo conſequitur. Caſus autem, qui excipiuntur, ſunt ſuperioris 5 priuilegiũ, aut iuſſum, & mortis inſtantis 6 periculum: quo premente, non modò de peccatis, ſed etiam de cuiuslibet excommunicationis vinculo, à quouis ſacerdote pœnitens abſolui poteſt. 7 Cæterùm de pœna, ſatisfactionis loco præſcribẽda, illud ſciendum, quoniam in ea non modo debiti, ſed etiam remedij habetur ratio, non ſemper maiori culpæ maiorem pœnam eſſe irrogandam.

Sũma qõ. 9. in 4. partes diſtributæ. Quatuor conditiones, quæ paſſim à Doctoribus ſacris Cõfeſſioni tribuũtur, ſũt in duplici differẽtia.

Axioma 40.

- Quædam ſunt neceſſariæ, ut uera ſit, & legitima Confeſſio, ex his
  - Quædam conueniũt Cõfeſſioni, ut eſt actus uirtutis
    - in genere, videlicet, vt Confeſſio ſit: diſcreta. lubens. pura. fortis.
    - in ſpecie, ut uidelicet Cõfeſſio ſit: uerecũda. lachrymoſa. humilis. fidelis. nuda. ſimplex. integra.
  - Aliæ conueniunt Confeſſioni, ut eſt pars Sacramenti, nimirũ vt Confeſſio ſit: accuſans. parere parata. ſecreta.
- Aliæ laudabiles tantummodo ſunt, & ad uberiorem ex Confeſſione fructũ percipiendum utiles, uidelicet ut Confeſſio ſit: frequens. accelerata.

Cõfeſſionis qualitas.

Licet inter has conditiones ponatur Confeſſionem debere eſſe lachrymoſam, & cum dolore de uita malè acta coniunctam, 1 Confeſſio tamen ficta (id eſt) quæ necdum depoſita peccandi uoluntate fit, non ſemper eſt iteranda, ſed fictionis peccatum ſemper poſtea eſt confitendum. 2 Quod autem dicitur Confeſſionem integram eſſe debere, ſic eſt accipiendum; ut pœnitens vni ſacerdoti omnia peccata quorum ſibi conſcius eſt, verbis 3 expreſſis, non nutu, non ſcriptura, neque per interpretem, niſi mutus eſſet, confiteatur.

Sũma qõ. 10. ĩ 5. partes diuiſæ. Cõfeſſionis effectus.

Axioma 41.

1 Non modo à culpa, & aliqua ex parte à 2 pœna ſpecialis, & Sacramentalis Confeſſio pœnitentem liberat, 3 verumetiam aditum illi ad cæleſte regnum patefacit, 4 æternæque ſalutis ſpem affert. 5 Generalis uerò Confeſſio ſacramentalis tantam uim habet, ut etiam lethalia crimina obliuioni inculpatæ tradita delere poſſit.

Sũma qõ. 11. ĩ 5. partes diuiſę. Cõfeſſionis ſigillum.

Axioma 42.

1 Sacerdos ea, quæ ſibi ſub Confeſſionis ſigillo dicta ſunt, aliis deregens grauiſſimè peccat, & Sacramenti eſt uiolator. 3 Atqui licet hoc ſigillum ſacerdotis ſit proprium, tamen ſicut Confeſſio ipſa, ita & eius ſigillum quibuſdam caſibus cum laico communicatur, 2 reſpicitque propriè, & directè quidem peccata tantũmodo, eaque in ſacramentali confeſſione audita. Sunt tamen omnia, quæ per Confeſſionem cognoſcuntur, diligenter à ſacerdote, & à laico celanda. 4 Nihilominus & ſacerdoti, & laico licet, quod in Confeſſione audiuit, aliis dicere, ſi ei à confitente id faciendi conceſſa ſit poteſtas, & ſine hac poteſtate, 5 quando alia uia, quod in Confeſſione illi dictum eſt, compertum habet.

Sũma qõ. 12. trifariã diuiſę. Satisfactionis definitio.

Axioma 43.

3 Satisfactio propriè eſt illatæ iniuriæ, quemadmodum iuſtitiæ ęquabilitas poſtulat, facta compenſatio. Rectè quoque dicit Auguſtinus, Satisfactionem eſſe peccatorum cauſſas excidere, & eorum ſuggeſtionibus aditum non indulgere. Ex quarum definitionum vtraque perſpicuum eſt, 1 virtutis, 2 iuſtitiæ, nimirum, actum eſſe Satisfactionem.

Sũma qõ. 13 bifariã diuiſę. Satisfacere Deo homo põt.

Axioma 44.

1 Tametſi nihil tantum ab homine reddi poſſit, quãta eſt diuinæ maieſtatis uiolatio, nihilominus tamen quando quod in ſe eſt, præſtant mortales, & pro ſuis, 2 & (quantum attinet ad debiti ſolutionem) etiam pro alienis peccatis Deo ſatisfacere poſſunt.

Sũma qõ. 14 ĩ 5. partes diſtributę. Satisfactionis qualitas.

Axioma 45.

1 Nemo poteſt uno lethali peccato retento aliud per Satisfactionẽ expiare, 2 opera enim, quæ alioqui ſatisfaciendi vim haberent, ſi animo aliquo ſcelere occupato fiunt, neque tunc, neque 3 poſtea recuperata charitate, quicquam ad ſatisfaciendum ualent 4 Nõ eſt tamen putandum eiuſmodi opera penitus eſſe inutilia, conducunt enim tum ad præſentis uitæ bona conſequenda, & mala effugienda, tum etiam ad oneſtarum actionum conſuetudinem efficiendam. Animum quoque ad gratiam ſuſcipiendam diſponunt, & 5 quoniã multa impediunt peccata, pęnas etiam tartari aliquo modo mitigare, & minuere rectè dicuntur.

Sũma qõ. 15. trifariã diuiſę. Satisfactoria opera.

Axioma 46.

1 Satisfactionis opus, laudabile, ad Dei honorem ſpectans, & de genere eorum, quæ pœnam inferunt, eſſe oportet, 3 eiuſmodi ſunt Eleemoſyna, Ieiuniũ, & Oratio, 2 afflictiones etiam, & quæcunque res aduerſæ diuinitus immiſſæ, ſi forti, & patienti animo perferantur, ſatisfaciendi uim habent.

Sũma qõ. 16. trifariã, ut ſuperior, diuiſæ. Pœnitentiæ capaces, q̃ ſint.

Axioma 47.

1 Innocentes ea gratia, quam omnes uirtutes comitantur præditi, dum adhuc in iſta uita mortali uerſantur, pęnitentiæ habitum tantummodo, 2 beati uerò homines in cæleſti patria degentes, etiam eius actum habere poſſunt. 3 At angeli ſiue boni ſint, ſiue mali, nec habitus, nec actus iſtius uirtutis ſunt capaces.

Sũma qõ. 17. trifar ã diuiſæ. Clauium definitio, & diuiſio

Axioma 48.

1 Clauem (quæ rectè à Doctoribus definitur poteſtas ligandi, & ſoluendi, qua eccleſiaſticus iudex dignos recipere, & indignos à regno excludere debet) in Eccleſia eſſe oportet. 3 Eſtque iſta clauis duplex, altera diſcernendi, altera iudicandi, quarum utraque in Deo per auctoritatem, in Chriſto per meritum, & excellentiam, in ſacerdotibus uerò Eccleſiæ ſacramentorum diſpenſatoribus, per miniſterium exiſtit.

Sũma qõ. 18. ĩ 4 partes diſtributæ. Clauium effectus.

Axioma 49.

1 Quemadmodum aqua baptiſmalis inſtrumentum eſt inanimatum, ita ſacerdos per poteſtatem clauium ſibi commiſſam, inſtrumentum eſt animatum, quo Deus ad hominem à peccatis liberandum utitur, 2 nec ad culpam remittendum modò, ſed etiam ad temporalem pœnam, in quam æterna commutata eſt, minuendam, 3 aliamque peccati ueluti medelã, quandã

(in qua ligandi vis potiſſimùm cernitur) præſcribendam, clauium poteſtas ſacerdotibus data extenditur; 4 quæ quidem ſumma prudentia, & Dei voluntate, atque ordinatione moderanda eſt, alioqui enim, & ſuo effectu in pœnitente careret, & ad graue ſacerdotis ea abutentis malum redundaret.

Summa q. 19. in ſex p. diuiſæ. Clauium miniſtri.

Axioma 50.

3 Ex duplici clauium differentia, illa, quæ ordinis dicitur, in 4 ſolis, ac 5 omnibus, etiam improbis 1 nouæ legis ſacerdotibus exiſtit: 2 & in Chriſto tantò excellentius, quàm in vllo alio ſacerdote, quanto per ſe agentis facultas, vi adiutrice inſtrumenti perfectior eſt, atque nobilior. 6 Iſtius tamen clauis vſu ſchiſmatici, hæretici, excommunicati, & degradati, quatenus ſubditi ijs ſubtracti ſunt, priuantur. Altera verò, quam iuriſdictionis clauem vocant, etiam cum alijs Eccleſiæ miniſtris, qui ſacerdotes non ſunt, communicatur.

Summa q. 20. in tres p. diuiſæ. Claues, in quo exercendæ.

Axioma 51.

Tametſi clauium vis, & efficacitas, omnes, quantum in ſe eſt, complectatur, propter iuriſdictionis tamen defectum non 1 poteſt nouæ legis ſacerdos, (extra neceſſitatis tempus) in eo, qui ſibi ſubditus non eſt, neque 2 etiam promiſcuè in omnibus ſibi ſubditis, clauium poteſtatem exercere. Sunt enim quædam crimina, quorum cognitionem, abſolutionemque ſuperioris dignitatis antiſtites ſibi reſeruarunt. 3 Poſſet nihilominus ſuperior antiſtes ad ſe abſoluendum inferioris ſacerdotis iuriſdictionem, poteſtatemque dilatare.

Summa q. 21. quadrifariam diuiſæ. Excõicationis definitio, & vis.

Axioma 52.

1 Rectè Doctores tradunt excommunicationem ſeparationem eſſe ab Eccleſiæ communione, quod ad fructum ex ea percipiendum, & generalia eius ſuffragia participanda attinet. Quod quidem pœnæ genus, licet ſit grauiſſimum, 2 laudabiliter tamen à catholica Eccleſia Dei ipſius exemplo ad frangendam improborũ, & rebellium hominum contumaciam (3 etiamſi in externis tantummodò bonis alium læſerint) vſurpatur, habetque tantam vim, vt 4 excommunicatio etiam iniuſtè irrogata ſæpenumero valeat, effectumque ſortiatur; quando videlicet error commiſſus non tollit ſententiæ auctoritatem.

Summa q. 22. in ſex partes diſtributæ. Excõicare & excommunicari quis poſſit.

Axioma 53.

Quandoquidem ad excommunicationis ſententiam ferendam opus eſt iuriſdictionis in exteriori foro auctoritate; idcirco hoc munus exercere non poſſunt, neque 3 excommunicati, neque ſuſpenſi (quibus iſtius iuriſdictionis interdictus eſt vſus) 1 neque omnes ſacerdotes, 2 neque ſoli, ſed ij duntaxat quibus, ſecundum eccleſiaſticæ diſciplinæ leges illa prouincia eſt mãdata, ſiue ſint, ſiue non ſint ſacerdotes. Quia verò iuriſdictio inferiorem reſpicit, hinc eſt, quòd neq; 4 ſeipſum, neque æqualem, neque ſuperiorem quiſquam poſſit excommunicare. 5 Prohibet autem Eccleſia vniuerſam populi multitudinem anathematis condemnare pœna, ne fortè innocens, cum nocente in parem inuoluatur dãnationem. 6 Sed iſtud mirum fortaſſe, quibuſdam videbitur: eſt tamen verum, nimirum, eum, qui ſemel è cœtu fidelium per anathematis ſententiam eiectus eſt, ſecundò, & tertiò poſſe excommunicari.

Summa q. 23. trifariã diſtributæ. Excõicati cõſortium fugiendũ.

Axioma 54.

1 Ex duplici excommunicatione, propter minorem nemini cuiuſquam familiaritas, aut conſuetudo interdicitur: at eo, qui maiori damnatus eſt, familiariter vtens, etiam in rebus ad corpus pertinentibus, (niſi aut ſpiritalis commodi, aut obligationis, aut neceſſitatis ratione excuſetur,) 3 grauiter nonnunquam peccat, nimirum ſi conſulendo, adiuuando, aut aliter fauendo criminis eius, qui excommunicatus eſt fiat particeps, aut in rebus diuinis, aut alijs ad Eccleſiæ contemptum, cum illo ſocietatem ineat. leuiter verò, ſi quocunque alio modo quiſpiam, cum eodem familiaritate iungatur. 2 Pœna quoque huius prohibitionis violatoribus varia eſt conſtituta. Nam, ſi excommunicationis ſententia etiam familiariter excommunicato vtentem complectatur, aut ſi quiſpiam conſulendo, adiuuando, aut aliter faciendo criminis particeps efficiatur, tum proculdubio excommunicato extra caſus ſuperiùs exceptos familiariter ſe coniungens in maiorem, alij in minorem duntaxat incurrunt excommunicationem.

Summa q. 24. trifariã diuiſæ. Excõis abſolu...

Axioma 55.

1 Minoris excõmunicationis pœna, & maioris quoque, ſi ea ſit à lege inflicta (ſex tantummodò exceptis caſibus, qui fusè apud Thomam explicantur) quiuis ſacerdos ſuum ſubditum abſoluere poteſt. Si verò maior excommunicatio à iudice ſit irrogata, extra mortis neceſſitatem, ſolus iudex, qui irrogauit, aut eius ſuperior antiſtes illius tollendæ poteſtatem habet: 2 qua, etiã illo, qui anathemate irretitus tenetur, inuito, vti poteſt. 3 Iſtud quoque certum eſt, ſi quis pluribus damnatus eſſet excommunicationibus, licet interdum omnes ſimul auferantur, poſſe tamen vna ſublata altera manere, præſertim ſi à diuerſis inflictæ ſint iudicibus.

Summa q. 25. trifariã quoque diuiſæ. Indulgentiarum vs...

Axioma 56.

2 Indulgentiæ, quandoquidem ex infinito Eccleſiæ theſauro depromuntur, tribus iſtis rebus concurrentibus, nimirum ex parte tribuentis auctoritate, ex parte accipientis charitate, ex parte cauſæ pietate, legitimæ ſunt, tantumque valent, quantum valere prædicantur. 1 Quare dubitandum non eſt, quin, & pœnam ſatisfactionis loco, etiam in purgatorio perſoluendam remittendi vim habeant, & pro 3 ſubſidio temporali ad ſpiritalem vtilitatem relato, laudabiliter tribuantur.

Summa q. 26. quadrifariam diſtributæ. Indulgentiarum largitores.

Axioma 57.

1 In ſolis Epiſcopis, 2 ſiue ſint, ſiue non ſint ſacerdotes, ordinaria reſidet indulgentias largiendi poteſtas: in 3 ſummo quidem Epiſcoporum legitimo Petri ſucceſſore plena, in alijs verò limitata. 4 In quibus omnibus, ſiue probi, ſiue improbi ſint, iſta poteſtas vaius, eiuſdemque manet efficacitatis.

Summa q. 27. in 4 partes diſtributæ. Indulgentiæ, quibus proſint.

Axioma 58.

1 Quicunque aliquo lethali ſcelere adhuc obſtricti tenentur, ij ad indulgentiarum gratiam percipiendam minimè ſunt idonei, qui verò ab eiuſmodi ſcelere animum habent immunem, ſiue 2 monachi ſint, ſiue alterius cuiuſcunque conditionis homines (4 comprehenſis etiam ijs, qui indulgentias largiuntur) modò 3 conditiones in litteris indulgentiarum deſcriptas obſeruent, iſtius generis gratiam conſequi poſſunt.

Summa q. 28. trifariã diuiſæ. Pœnitentia ſolennis.

Axioma 59.

1 Propter multas grauiſſimas cauſſas laicis tam viris, quàm 3 mulieribus ad expianda certa crimina, & præſertim ea, quibus tota ciuitas concitatur, publica, & ſolennis laudabiliter indicitur pœnitentia. 2 Quæ, cùm eiectionis Adami ex paradiſo ſignificationem, & perpetui de peccato doloris profeſſionem contineat, contra eius naturam id foret ſi iteraretur, ſæpiuſque eidem ſubeunda ſtatueretur.

DE EXTREMA VNCTIONE.

In Extremæ vnctionis explicatione de iſtis quinque capitibus agitur, videlicet:

- De ijs, quæ pertinent ad naturam, & primam inſtitutionem extremæ Vnctionis. Quæſtione 29.
- De effectu extremæ Vnctionis 30.
- De idoneo eius miniſtro 31.
- Cui impertiendum ſit iſtud Sacramentum, & in qua parte corporis adhibendum. 32.
- Poſſit iterari necne iſtud Sacramentum. 33.

Axioma

-Sũma qõ. 29. I 9 partes diſtributæ.

Axioma 60.

Extrema vnctio 2 vnum eſt 1 Sacramentum, ab 3 Apoſtolis quidem promulgatum, ſed à Chriſto primum inſtitutum. Cuius idonea, & conueniens materia eſt 4 oleum oliuæ ab 6 epiſcopo 5 conſecratum, 7 forma uerò 9 legitima hæc 8 deprecatio. Per iſtam ſanctam vnctionem, & piiſſimam ſuam miſericordiam, parcat tibi Dominus quicquid delequiſti per uiſum. Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam parcat tibi Dominus quicquid delequiſti per auditum. Per iſtam ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam parcat tibi Dominus quicquid deliquiſti per odoratum. Per iſtam ſanctam vnctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam, parcat tibi Dominus quicquid deliquiſti per guſtum, & locutionem. Per iſtã ſanctam unctionem, & ſuam piiſſimam miſericordiam parcat tibi Dominus quicquid deliquiſti per tactum. Per iſtã ſanctam vnctionem, & ſuam piiſſimã miſericordiam parcat tibi Dñs quicquid deliquiſti per greſſum.

Extremę vnctionis iſtitutio, materia, & forma.

Axioma 61.

Extremæ unctionis Sacramentum 3 nullum imprimit characterem, ſed ualet 1 primò quidem, & præcipuè ad curandam animi ex peccato lethali contractã imbecillitatem, & uires, firmamque ualetudinem ei reſtituendam, quem effectum etiam deletio peccati (ſi modo inuentum ſit) neceſſariò conſequitur. 2 Secundò autem loco ad medendum corporis morbo. Non tamen ſemper hunc præſtat effectum, ſed tum demum, cùm ita expedit ſuſcipientis ſaluti, & ipſe nullum opponit impedimentum.

[Sũ]ma qõ. 30. trifariam diui[ſ]ę.

Extremæ v[n]ctionis effectus.

Axioma 62.

Extremæ Vnctionis adminiſtratio non ad 2 diaconi munus, & multò minus ad 1 laici conditionem, ſed ad 3 ſolius ſacerdotis pertinet officium, ſiue is ſit, ſiue non ſit Epiſcopus.

Sũma qõ. [3]2. in tres partes diuiſæ.

Extremę vnctionis miniſter.

Axioma 63.

Hominibus maturæ 4 ætatis, non pueris, ſanæ 3 mentis, non furioſis, 1 morbo aliquo, 2 in quo ſit vitę periculum; laborantibus, non ſanis, 5 neque in toto corpore, ſed in his duntaxat ſex 6 partibus, oculis, auribus, naribus, ore, manibus, atque pedibus (quibus partibus etiam renes adiungi poſſunt) ſubminiſtrãdum eſt extremæ Vnctionis Sacrm. 7 Si uerò quẽpiã ægrotũ aliqua ex iſtis partibus priuarũ eſſe cõtingeret, tum proxima pars loco deficientis eſſet inungenda.

[Sũ]ma qõ. [3]3. in 7. [pa]rtes di[ſtr]ibutę.

Extrema [v]nctio, q[uib]us imp[er]tienda, & qua par[t]es corpo[r]is adhibenda.

Axioma 64.

Cum extrema vnctio non ſit ex eorum numero Sacramentorum, quæ perpetuum habent effectum, non modò in 1 diuerſis morbis, uerum etiam in 2 eodem ſi diuturnus ſit, cuiuſmodi ſunt hectica, & hydropiſis, iterari ſine ulla ſuæ dignitatis iniuria poteſt.

[Sũ]ma qõ. [3]1 duas [p]artes di[ſtributa]

[E]xtremę [v]nctionis iteratio.

DE ORDINIS SACRAMENTO.

Ad Sacramenti Ordinis declarationẽ de his quinq; c. hic diſſeritur; uidelicet de
- Ordine in genere, cuius capitis tres ſunt partes de
  - propria natura, & partibus Sacramenti Ordinis. Quæſtione 34.
  - effectu eius. 35.
  - ſuſcipientibus Ordinem. 36.
- Diſtinctione Ordinum. 37.
- Conferentibus Ordinem 38.
- Impedimento initiandorum. 39.
- his, quæ ſunt Ordinibus annexa. 40.

Sũma qõ. [3]4. in 5. q. [di]ſtributę.

Axioma 65.

Partim ex Thema, partim ex Eugenij quarti Decreto Armeniis dato ſumptum.

Ordo, 3 Sacramentum eſt Eccleſiæ 1 neceſſarium, in 2 quo per externum ſignaculum interna, & ſpiritualis poteſtas ordinato conceditur. Huius porrò Sacramẽti 5 materia eſt illud, per cuius traditionem confertur Ordo, ſicut Presbyteratus traditur per calicis cum uino, & patenæ cum pane, porrectionem. Diaconatus per libri Euangeliorum dationem. Subdiaconatus uerò per calicis uacui cum patena uacua ſuperpoſita traditionem, & ſimiliter alij Ordines per rerum ad miniſteria ſua pertinentium deſignationem. 4 forma ſacerdotij hæc eſt. Accipe poteſtatem offerendi ſacrificium in Eccleſia pro uiuis, & mortuis in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Aliorum ordinum formas, breuitatis cauſſa, hic omiſſas, ſi quis uidere uelit, eas in Pontificali Romano latè deſcriptas inueniet.

[O]rdinis [de]finitio, [&] partes.

Axioma 56.

In cuiuſlibet ordinis collatione, & 1 gratia gratum faciens donatur, & 2 character imprimitur, qui 3 characterẽ baptiſmi quidem ex neceſſitate, 4 confirmationis ex congruentia, 5 inferioris autem ordinis ex eccleſiaſtica conſtitutione ante ſuſceptum requirit.

Sũma qõ. 35. in 5. partes diſtributę.

Ordinis effectus.

Axioma 67.

Tametſi, & 4 promouens indignum ad aliquem ex ordinibus ſacris, & cum conſcientia peccati lethalis ordinem ſacrum 1 ſuſcipiens, vel 5 eo utens grauiſſimè peccet, non eſt tñ 1 vitæ bonitas ad ordinis ſuſceptionem ex parte ſacramenti, ſed ex parte diuini pręcepti duntaxat, neceſſaria. 2 Similiter quoque ſcripturæ cognitio in eo, qui ordinem ſuſcipit, requiritur, non quidem abſoluta, ſed quæ ad ordinis, qui ſuſcipitur munere rectè fungar dum ſufficiat. 3 Cæterùm licet uitus, atque ſcientia maximè ordinandos, & iã ordinatos deceant, per ſe tamen nemini ordinem præſtare poſſunt.

Sũma qõ. 36. in 5. partes diſtributę.

Ordinem ſuſcipientium qualitas.

Axioma 68.

Secundum 2 numerum miniſteriorum, quæ ad Euchariſtię conſecrationem, decentemq; tractationẽ opus erant, 1 ſeptem clericorum ordines ſunt inſtituti, è 3 quibus tres ſupremi, quòd circa materiam conſecratam verſentur, ſacri reliqui verò, quòd in materia non conſecrata occupati ſint, non ſacri rectè nominantur. 4 Diſtinguuntur etiam iſti ordines, quòd ſingulorum propriæ quædam ſint, & diffinitæ functiones. Nam oſtiarij eſt oſtiorum templi curam gerere, ad dignos recipiendos, indignos uero repellendos. Lectoris pronuntiare lectiones, & prophetarum oracula populo declarare, Exorciſtæ ab energumenis, & catechumenis dæmonum uexationes exorciſmis depellere. Acolyti luminaria in ſacrario præparare, cereum geſtare, ac urceolos cum aqua & uino ſubdiacono miniſtrare. Subdiaconi, urceolum, aquamine, & manutergium epiſcopo, præbytero, & diacono ad lauandas manus ſubminiſtrare, epiſtolam legere, oblationes à populo recipere, & eas vel ſuper altare collocare, uel diacono tradere, item calicem, & patenã ad altare delata diacono dare, in calicemque vinum, & aquam infundere. Diaconi ſacerdoti aſſiſtere, & ei miniſtrare, in his potiſſimũ Sacramentis, Baptiſmo, Chriſmate, & Euchariſtia componere menſam Domini, crucem ferre, Euangelium, & Epiſtolam populo explanare, & ſanguinem Domini eidem diſpenſare. Sacerdotis abſoluere, ligare, Dei dona benedicere, & præcipuè corporis, & ſanguinis Domini Sacramentũ conficere. 5 Qui quidem ſacerdos tum demum ſuum characterem recipit, quum illi ſub certa uerborum forma calix traditur.

Sũma qõ. 37. in 5. partes diſtributę.

Ordinum diſtinctio

Axioma 69

1 Ordinis Sacramentum ſolus Epiſcopus conferre poteſt, 2 quam eius poteſtatem, nec ſuſpenſio 5 nec hęreſis (modò legitima uerborum forma, & Eccleſiæ intentio ſalua maneat) tollendi uim habet. Qui tamen à ſuſpenſo, vel hęretico ordinatur Epiſcopo, propter peccati obſtaculum, quod in ipſo eſt, gratiam non conſequitur, nec accepto ordine, propter iuriſdictionis, in eo qui ordinauit, defectum, uti poteſt.

Sũma qõ. 38. bifariã diſtributę.

Ordinem cõferens.

Axioma 70.

2 Pueri vſu rationis adhuc carentes, item 3 ſerui, qui in aliena ſunt poteſtate, 4 atque homicidæ, qui humano ſanguinem manus ſuas polluerunt, cum 5 nothis,

Sũma qõ. 39. in ſex partes diſtributę.

Ordinis impedimenta.

&

b An ſancti nunc ſint beati? 1^{a}.q.85.1.2^{m}.22ſ.q.28.1.1^{m}.& q.83.11.3^{a}.q.51.5.Sup.q.69.2.

c An ſancti ſint orandi? 22ſ.q.83.4.o.& Sup.q.72.2.

An ſancti, qui ſunt in patria, orent pro nobis? 22ſ.q.83.11.o.

An orationes ſanctorum pro nobis ad Deum fuſæ ſemper exaudiantur? Sup.q.72.3.o.

Ex pręceptis autem Eccleſiæ quinque ſunt, quorum vt obſeruatio, ita etiam cognitio omnibus Chriſtianis eſt neceſſaria.

I.

Dies feſtos ab Eccleſia præſcriptos celebrato.

II.

Miſſam integram ſingulis feſtis, atque Dominicis diebus audito.

III.

Indicta certis diebus ieiunia, & à nonnullis cibis, quo tempore illorum vſus prohibitus eſt, abſtinentiam ſeruato.

IIII.

Sacerdoti proprio, vel alij eius locum tenenti, ſingulis ſaltem annis confitetor.

V.

Sacroſanctam Euchariſtiam, minimum ſemel in anno, idque ad Paſchalem ſolennitatem, ſumito.

Quæ quidem omnia tam diuina, quàm Eccleſiaſtica præcepta duobus ſequentibus incluſa tenentur:

Prius eſt,

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua.

Alterum eſt,

Diliges proximum tuum, ſicut teipſum.

Ex præceptis autem Eccleſiæ.) An Eccleſia poſſit condere legem in pertinentibus ad cultum Dei? 22ſ.q.10.10.c.

An lex humana imponat homini neceſſitatem in foro conſcientiæ? 12ſ.q.96.4.o.

Dies feſtos.) Vide 3^{m}. mandatum Decalogi de feſtis. 12ſ.q.103.4.4^{m}.22ſ.q.40.4 & quæſt.122.4.o.& 147.5.c.

Indicta certis diebus.) An ieiunium ſit in præcepto? 22ſ.q.147.3.

An omnes ad ieiunia Eccleſiæ teneantur? 22ſ. quæſt. 147.4.o.

An conuenienter determinata ſint tempora ieiunij Eccleſiæ? 22ſ.q.147.5.o.

Et à nonnullis cibis.) An conuenienter ieiunantibus indicatur abſtinentia à carnibus, ouis, & lacticinijs? 22ſ.q.147.8.o.

Sacerdoti proprio.) De miniſtro confeſſionis, Suppl. q.8.o.

An ſit neceſſarium, quòd homo confiteatur proprio ſacerdoti? Sup.q.8 4 o.

An poſſit aliquis alteri, quàm proprio ſacerdoti confiteri ex priuilegio, vel mandato ſuperioris? Suppl.q.8.5.o.

An in fine vitæ pœnitens poſſit à quolibet ſacerdote abſolui? Sup.q.8.6.o.

Singulis ſaltem annis confitetor.) An omnes ad confeſſionem teneantur? Sup.q.6.3.o.

An quis ſtatim poſt peccatum admiſſum teneatur confiteri? Sup.q.6.5.o.

An poſſit cum aliquo diſpenſari, ne confiteatur homini peccata? Sup.q.6.ar.6.o.

Sacroſanctam Euchariſtiam.) An liceat ceſſare omnino à communione? 3^{a}.q.80.11.o.

Præcepta duobus ſequentib.) An duo hæc præcepta de charitate ſufficiant? 22ſ.q.44.3.o.

Diliges Dominum Deum tuum.) An conuenienter mandetur Deus diligi ex toto corde? 22ſ.q.44.4.

An conuenienter addatur huic præcepto, Et ex tota anima tua? 22ſ.q.44.5.o.

Quid per hæc quatuor. Ex toto corde tuo, ex tota anima tua, & ex omnibus viribus tuis, & ex omni mente tua intelligatur? 22ſ.q 44.5.o.

An præceptum hoc de dilectione Dei poſſit ſeruari in via? 22ſ.q.44.6.o.

Diliges proximum tuum.) An conuenienter detur præceptum de dilectione proximi? 22ſ.q.44.7.o.

Quid proximus? Ibidem.c prin.

Sicut teipſum.) An aliquid ergo debeat proximum æqualiter ſibi diligere? 22ſ.q.44.7.c.

Contra graſſantem de fide ſine operibus hæreſim breuis admonitio.

TVM ex iſta præceptorum, tam diuinorum, quàm Eccleſiaſticorum, ad hominem in diuino cultu, & morum integritate continendum, præſcriptione, tum etiam ex eo loco, vbi Chriſtus ſaluator noſter apud Matt.cap.7.dicit: *Non omnis, qui dicit mihi, Domine, Domine, intrabit in regnum cælorum; ſed qui facit voluntatem patris mei, qui in cælis eſt, ipſe intrabit in regnum cælorum.* Item cap.19. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata,* palam eſt, uanum eſſe, & à Dei Chriſti ſaluatoris noſtri doctrina alienum, dogma graſſantium nunc hæreticorum, qui aſſerunt bona opera, religioſamque ſanctorum præceptorum obſeruationem nullius eſſe momenti, neque ualoris, ad æternæ uitæ gloriam promerendam.

Qui aſſerunt bona opera.) An bona opera ſint meritoria vitæ æternæ? 12ſ.q.114.3.o.

An bona opera promereantur augmentum charitatis, & gratiæ? 12ſ.q.114.8.o.

An bona opera requirantur ad beatitudinem conſequendam? 12ſ.q.5.ar.7.o.

Item quoque manifeſtè conuincunt Chriſti redemptoris noſtri verba, tum ad beatos, tum etiam ad damnatos, in extremo iudicio proferenda.

Ad beatos quidem hæc: *Venite benedicti patris mei, poſſidete paratum vobis regnum à conſtitutione mundi: Eſuriui enim, & dediſtis mihi manducare; Sitiui, & dediſtis mihi bibere; Hoſpes eram, & collegiſtis me; Nudus, & operuiſtis me; infirmus, & viſitaſtis me; & in carcere eram, & veniſtis ad me.*

Et paulò pòſt: *Amen dico vobis, quam diu feciſtis vni ex his fratribus meis minimis, mihi feciſtis.*

Ad damnatos autem proferenda iſta: *Diſcedite à me maledicti in ignem æternum; qui paratus eſt diabolo, & angelis eius, Eſuriui enim, & non dediſtis mihi manducare; Sitiui, & non dediſtis mihi potum; hoſpes eram, & non collegiſtis me; nudus, & non operuiſtis me; infirmus, & in carcere, & non viſitatis me.*

Et paulò pòſt; *Amen dico vobis, quamdiu non feciſtis vni de minoribus his, nec mihi feciſtis. Et ibunt hi in ſupplicium æternum, iuſti autem in vitam æternam.*

Idem dogma falſum arguũt iſta quoq; B. Pauli verba, *Non enim auditores legis iuſti ſunt apud Deum, ſed factores legis iuſtificabuntur.* Ad Rom. 2. cap.

Similiter iſta, *Deus reddet vnicuique ſecundum opera eius*, Ad Rom. eod. cap.

Et apertiſsima illa, quibus ait idem Apoſtolus, *Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil ſum.* 1. Corinth. 13.

Denique iſtam ſententiam, *Fides ſine operibus mortua eſt*, Iacobi cap. 2. ea potiſsimùm mente, atque intentione Iacobus Apoſtolus ſcripſiſſe, atque poſteritati tradidiſſe videtur, vt omnibus Chriſtianis aduerſus iſtius falſi dogmatis virus, loco ſalutaris antidoti, atque remedii eſſet.

DE IVSTITIA CHRISTIANA.

Iuſtitia Chriſtiana, de qua loquitur Chriſtus ſaluator noſter apud Matth. cap. 5. dum ait, *Niſi abundauerit iuſtitia veſtra plus quàm Scribarum & Phariſæorum, non intrabitis in regnum cælorum*, nihil aliud eſt, niſi animi munditiss quædam, & ab omnis peccati, ſaltem lethalis macula puritas coniuncta, vel actu, vel habitu, cum legis obſeruatione. Poſſet & ſic definiri: Iuſtitia Chriſtiana eſt talis animi affectio, ſeu habitus, vnde quæ ſancta, iuſta, Deoque grata in dictis, factis, atq; cogitationibus ſunt, ad cultum diuinæ maieſtatis debitum perſoluendum proficiſcuntur.

Iuſtitia Chriſtiana, ſiue interior, quid? 12ſ.q.113.1.c.
Quomodo iuſtitia Chriſtianorum abundet plus, quàm iuſtitia Scribarum, & Phariſæorum? 12ſ.q.91.5.c.
De iuſtitia, vt eſt virtus cardinalis, 22ſ.q.58.0. & 12ſ.q.113.1.c.

Iuſtitiæ Chriſtianæ duo ſũt officia.
- Declinatio à malo, ſeu obſeruatio eorum præceptorum, ſiue diuinorum, ſiue Eccleſiaſticorũ, quibus mala interdicitur.
- Operatio boni, ſeu eorum præceptorũ, quibus id, quod bonum, ſanctum, & diuinę maieſtati acceptum eſt facere iubemur, executio.

Iuſtitiæ Chriſtianę duo ſunt officia, declinatio à malo.
An declinare à malo, & facere bonum ſint partes iuſtitiæ? 22ſ.q.79.1.0.
An tranſgreſſio ſit ſpeciale peccatum? 22ſ.q.79.2.0.
An omiſſio ſit ſpeciale vitium? 22ſ q.79.3.0.
An tranſgreſſionis peccatum ſit grauius peccatum omiſſionis? 22ſ.q 79.4.0.

ADMONITIO.

EX hac bipartita iuſtitiæ Chriſtianæ officiorum diuiſione ſatis intelligitur duplicem in vita præſenti hominibus propoſitam eſſe viam, vnam latam, atque vagam, per ampla videlicet, & frequẽtia vitiorum compita, quæ ducit ad mortem æternam; & alteram arctam, & definitam, (per virtutis nimirum anguſtum, & à paucis calcatum tramitem) quæ ducit ad æternæ vitæ ſempiterna gaudia; quarum hanc ſequendam, illam verò fugiendam grauiſſimè monet Chriſtus ſaluator noſter, apud Matth. his verbis: *Intrate per anguſtam portam, quia lata porta, & ſpatioſa via eſt, quæ ducit ad perditionem; & multi ſunt, qui intrant per eam. Quàm anguſta porta, & arcta eſt via, quæ ducit ad vitam! & pauci ſunt, qui inueniunt eam.* cap. 7.

Quòd autem via virtutis ſit anguſta, & vitiorũ iter amplum, & ſpatioſum, nemini mirum videri debet: Quemadmodum enim in iaculando, ſigni propoſiti attingendi vnicus eſt trames, isq; peranguſtus, & inuentu admodum difficilis; aberrandi verò ab eo ſigno, innumerabiles ſunt viæ, atque rationes; per quarum aliquam vt facillimè, ita etiam frequentiſſimè à iaculatoribus telum mittitur.

Similiter boni operis perficiendi, & alicuius virtutis laudem aſſequendi, vnica eſt, eaque arcta & certis limitibus definita ratio; vltra quam citrave nequit conſiſtere rectum. At à virtutis actione, tum per exuperãtiam, tum per defectũ, in quibus ſitum eſt vitium, deflectentes viæ, & praue agendi rationes ſunt infinitæ; in quas & procliuiſsimè, & ſæpiſsimè, in vitæ curſu moderando, labitur infirmitas humana.

Huc etiam accedit, quòd homo propter peccati originis nondũ penitus extirpati reliquias, ad malum ſit, quàm ad bonum pronior; vt teſtatur Deus ipſe apud Moyſen his verbis. *Senſus, & cogitatio humani cordis, in malum prona ſunt ab adoleſcentia ſua.* Gen. 8. cap.

Porrò ad hæc iuſtitiæ Chriſtianę officia feliciter, & ad ſalutem ęternam conſequendam vtiliter exequenda, opus eſt in primis diuino auxilio, & gratia, voluntatem hominis ad ea ſuſcipięda mouente, atque inducente, & ad conſtanter in iis perſeuerandum confirmante, quæ aſsiduis precibus à Deo omnium bonorum auctore, & largitore benigniſsimo eſt flagitanda. Opus eſt etiam præceptorum, tam diuinorum, quàm

Eccleſiaſticorum,necnon peccatorum, atque virtutum mediocri ſaltem cognitione.

Ad malum ſit,quàm ad bonum pronior.) Cur homo procliuior eſt ad malum,quàm ad bonum? 12ª.q.71.2.3m.
Opus eſt in primis diuino auxilio.) An homo poſſit velle,& facere bonum abſque gratia? 12ª.q. 109.2.
An poſſit homo ſine gratia per ſua naturalia præcepta legis implere? 12ª.q.109.4.0.
An homo poſſit ſine gratia non peccare? 12ª.quæſt.109.8.
Et ad conſtanter in ijs perſeuerandum confirmante.) An homo in gratia conſtitutus,non indigeat auxilio gratiæ ad perſeuerandum. 12ª.q.109.10.0. & 22ª.q.137.4.0.

De præceptis ſuprà, cùm de Charitate ageremus,à nobis dictum eſt; ſequitur itaque nunc,vt de peccatis,atque uirtutibus aliquid adiiciamus: quod breuiter,& ſummatim(vt præſentis libelli poſtulat ratio, ea duntaxat quorum cognitionem ad iuſtitiam Chriſtianam colendam, plurimum habere momenti arbitramur exponendo) ſatiemus.

DE PECCATO.

Peccatum(auctore Ambroſio in libro De Paradiſo) nihil aliud eſt, niſi legis diuinæ præuaricatio, & cœleſtium inobedientia præceptorum.

eſtque duplex,
- *Communis originis, quod ex primorum parentum inobedientia ortum,naſcendo contrahimus.*
- *Propria actionis, quòd propria quiſq; voluntate committit.*

Huius generis peccatum à fallaci ſuggeſtione incipiens,delectatione creſcit,conſenſuque perficitur,atque, vt patet latiſsimè,ita plurimæ,ac diſtinctiſsimæ ſunt eius diuiſiones, è quibus quatuor, quæ ſequuntur,Chriſtianæ religionis tironibus ſcitu maximè ſunt neceſſariæ.

Prima.

Peccatum propriæ actionis committitur.
- Cogitatione,
- Verbo,
- Opere,
- Omiſsione.

II.

Peccatum propriæ actionis naſcitur ex
- Ignorantia,
- Infirmitate, &
- Malitia.

III.

Peccatum propriæ actionis, eſt
- Lethale,quod animę pręſentē adfert mortem, de qua Ezech. 18.cuiuſmodi ſunt iſta,
  - Capitalia ſeptem,
    1. Superbia.
    2. Auaritia.
    3. Luxuria.
    4. Inuidia.
    5. Gula.
    6. Iracundia.
    7. Acedia.
  - In ſpiritum ſanctum,6.
    1. Præſumptio de miſericordia Dei, vel de impunitate peccati.
    2. Deſperatio.
    3. Cognitæ veritatis impugnatio.
    4. Fraternæ charitatis inuidentia.
    5. Obſtinatio.
    6. Obfirmatus pœnitentiæ contēptus.
  - Clamantia in cęlum 4.
    1. Homicidiū voluntarium.
    2. Peccatum Sodomiticum.
    3. Oppreſſio pauperū,viduarum, aut pupillorum.
    4. Mercedis operariorū iniqua retentio.
- Veniale, cui venia facilè tribuitur,& ſine quo in hac mortali vita,ne iuſti quidem, quantumuis ſancti, viuunt; verè cum aliis dicentes: Dimitte nobis debita noſtra. Matth.6. Nec tamen propterea iuſti eſſe deſinunt.

Peccatum,auctore Ambroſio) Peccatum, quid? 12ª.q.71.6.0.
Communis originis) De peccato originali. 12ª.q.81.vſque ad q.84am.
Propriæ actionis) De peccato actuali, 12ª.q.71.vſque ad q.90am.
Prima) An conuenienter diuidatur peccatum in peccatum cordis,oris,& operis,ac omiſſionis. 12ª.q.72.6. & 7º.
IIª.) De peccato, quod naſcitur ex ignorantia, 12ª.q.76.0.
De peccato,quod naſcitur ex infirmitate, 12ª. quæſt.77.0.
De peccato, quod naſcitur ex malitia, 12ª.q.78.0.
Peccatum propriæ actionis eſt aut lethale, aut veniale) De diuiſione peccati in peccatum mortale, & veniale,& comparatione venialis peccati ad mortale, 12ª.q.72.5.0.q.88.0.
De veniali peccato,ſecundum ſe conſiderato, 12ª.quæſ.89.0.
Capitalia ſeptem) Quid capitale? 12ª.q.85.3.c.
An ſint ſeptem vitia Capitalia? 12ª.q.85.4.0.
Superbia.) De ſuperbia, 12ª.q.84.2.& 22ª.q.162.& q.163 1.& 2.
An ſuperbia ſit vitium capitale? 12ª.q.84.2.0. & q.62.8.0.

Auaritia).

Auaritia) De auaritia,12ſ.q.84.1.0.& 22ſ.q.118.0.
An auaritia ſit vitium capitale? 22ſ.q.84.1.0.& 22ſ.q. 118.7.0.
Luxuria.) De luxuria.12ſ.q.84.4.c.& 22ſ.q.15.3.0.
De ſpeciebus luxuriæ,22ſ.q.154.
An luxuria ſit vitium capitale? 22ſ.q.153.4.
Inuidia.) De inuidia.12ſ.q.84.4.c.& 22ſ.q.36.
An inuidia ſit vitium capitale? 22ſ.q.36.4 0.
Gula.)De Gula.22ſ.q.84.4.c.& 22ſ.q.148.0.
An gula ſit vitium capitale? 22ſ.q.148.5.0.
De ebrietate,22ſ.q.150.
Iracundia.) De iracundia , 12ſ.q. 84.4.c.& 22ſ.q. 158.0.
An ira debeat poni inter uitia capitalia?22ſ.q.158.6.
Acedia) De acedia,12ſ.q.84.4.c.& 22ſ.q 35.
An acedia debeat poni vitium capitale ? 22ſ. q.35. 4.0.
In ſpiritum ſanctum,ſex) De peccato in ſpiritum ſanctum,& ſingulis eius ſpeciebus, 22ſ.q.14.0.
Homicidium) De homicidio , 22ſ. q. 64. 2.potiſſimum.
Peccatum Sodomiticum.)De peccato Sodomitico,22ſ q.145.11.& 12ſ.

IIII.

- Proprium,quod à nobiſipſis perpetratur.
- Alienum,quod ab alis perpetratum , nobis iuſtè imputatur : contingitque modis nouem ,
  1. Conſilio.
  2. Iuſſu.
  3. Conſenſu.
  4. Irritatione.
  5. Laudatione , ſeu aſſentatione.
  6. Reticentia culpę alięne, quæ erat patefacienda.
  7. Conniuentia.
  8. Rei alienæ participatione.
  9. Iniqua facti alieni defenſione.

Alienum) De peccatis alienis, 22ſ.q.62.7.c.

Admonitio.

Ad pleniorem cognitionem, & cautiorem fugam iſtius generis peccatorum (quæ,quòd propria cuiuſque voluntate committantur, propriæ actionis peccata vocauimus) duo ſunt præterea ſcienda.

Prius eſt, quodlibet huius generis peccatorũ vel grauius,vel leuius eſſe poſſe, pro circumſtantiarum vel aggrauantium,vel extenuantium ratione, adeò vt quod diximus lethale ex ſuo genere, ſæpenumero propter extenuantem circũſtantiam veniale fieri poſſit.

Sunt autem circumſtantiæ,quibus vel aggrauatur,vel extenuatur peccati culpa, octo,hoc verſiculo comprehenſæ,

Quis,quid,vbi,quoties,per quos,cur,quõ,quando.

Alterum eſt,vel omnia iſtius generis peccata, vel certè maximam eorum partem, per ſenſus exteriores,qui ſunt viſus, auditus, olfactus, guſtus,& tactus,veluti per feneſtras quaſdã ad animum corrumpendum aditum habere.

Proinde iſti ſenſus, ſumma cura,atq; vigilantia omnibus,qui æternæ animi ſui ſaluti conſultum volunt , cuſtodiendi ſunt ; & ab omni eo , quod peccati occaſionem præbiturum creditur ſedulò cohibendi.

Vel grauius.) Grauitas peccatorum vnde metienda ? 12ſ.q.73.ar.3.& ſequentibus.
An circunſtantia aggrauet peccatum ? 12ſ.q.73.7 0.
De circunſtantiis humani actus, 12ſ.q 7.0.
Alterum eſt.) An apprehenſio ſenſus ſit cauſa peccati? 12ſ.q.75.2.c.1m.& 3m.& q.77.1. c.& ar.5.0.

DE VIRTVTE.

VIRTVS eſt ſancta, & diuinis oculis grata,diuinoq; beneficio accepta animi affectio.ſeu qualitas,vnde quę cogitando,loquendo,& quiduis aliud agendo,rectè,laudabiliter,ſanctè,& diuinæ voluntati conuenienter fiunt, proficiſcuntur.

Virtus eſt ſancta.) De eſſentia virtutis, 12ſ.q.55.0.
Virtus quid?12ſ.q 55.4.

Virtutis,quemadmodum ei contrarij peccati, variæ ſunt differentiæ,atque ſpecies, quarũ præcipuæ, & Chriſtianæ religionis tironi ſcitu maximè neceſſariæ ſequenti diuiſione comprehenduntur.

Virtus eſt

- *Theologica videlicet,*
  - *Fides.*
  - *Spes.*
  - *Charitas.*
- *Cardinalis,videlicet*
  - *Prudentia.*
  - *Iuſtitia.*
  - *Fortitudo.*
  - *Temperantia.*
- *Capitalibus vitiis contraria,*
  - *Humilitas.*
  - *Liberalitas.*
  - *Caſtitas.*
  - *Charitas.*
  - *Temperantia.*
  - *Manſuetudo.*
  - *Pia ſedulitas.*
- *Conſilij euangelici, ſeu ad Chriſtianæ vitæ perfectionẽ ſpectans, videlicet,*
  - *Paupertas voluntaria.*
  - *Caſtitas perpetua.*
  - *Religioſa obedientia, quæ propter Deũ voto interpoſito homini defertur.*
- *Iuuentutem maximè decens,*
  - *Verecundia.*
  - *Taciturnitas.*
  - *Obedientia erga illos à iuuenibus ſeruanda, quibus ſui cura eſt cõmiſſa.*

Theo-

Theologica) De uirtutibus Theologicis.12æ.q.62.o.& q.64.4.o.
Cardinalis .) De virtutibus Cardinalibus . 12æ.q. 61.o.
Prudentia) De prudentia,22æ.q.47. & ſequentibus vſque ad 57m.
Iuſtitia.)De iuſtitia,& pertinentibus ad eam,22æ.q.57. & ſequent.vſque ad quæſt.123am.
Fortitudo.) De fortitudine,22æ.q.123.& ſeq.vſque ad quæſt.141.
Temperantia.) De temperantia, 22æ.q.141. cum quibuſdam aliis,quæ ei annexa ſunt , 22æ.q.141. & ſeq. vſque ad quæſt.171am.
Humilitas) De humilitate, 22æ.q 161.o.
Liberalitas) De liberalitate,22æ.q.117
Caſtitas) De caſtitate,22æ.q.151.
De virginitate,22æ.q.152.o.
Charitas) De charitate , 22æ.q.23.& ſequent.vſque ad quæſt.47.
Temperantia) De abſtinentia, 22æ.q.146.o.
De ſobrietate, 22æ q.149.
Manſuetudo) De clementia,& manſuetudine, 22æ.q. 157 o.
Pia ſedulitas) De gaudio,quod eſt de bono diuino,22æ. q.28 o.
Conſilij Euangelici) De conſiliis Euangelicis , & corũ numero,12æ.q.108.4.o.& 22æ.q.186.2.art.& ſequen. artic.
Verecundia) De verecundia, 22æ.q.144.o.
Obedientia)De obedientia,22æ.q.104.o.

Huc quoque pertinent iſta .

Tria bonorum operum genera,
- *Precatio*, De precatione,22æ.q.83.o.
- *Ieiunium*, De ieiunio,22æ.q.147.o.
- *Eleemoſyna,quæ eſt bipartita* — *Corporalis*, & *Spiritalis* .

Eleemoſyna) De eleemoſyna.22æ.q.32 o.
An eleemoſyna quædam ſit corporalis, & quædam ſpiritalis ? 22æ.q.32.2.

Eleemoſyna corporalis eſt ſeptuplex. Matthæi 25.& Tob. 12.
1. *Eſurientes paſcere.*
2. *Sitientibus potum dare .*
3. *Nudos operire .*
4. *Captiuos redimere .*
5 *Aegrotos viſitare .*
6. *Peregrinos hoſpitio excipere.*
7 *Mortuos sepelire .*

Eleemoſyna corporalis.) Eleemoſyna corporalis quotuplex eſt,& quæ eius ſunt ſpecies ? 22æ.q. 32.2.o.

Eleemoſyna ſpiritalis,eſt quoq; ſeptuplex ,
1. *Peccantes corrigere .*
2. *Ignorantes docere .*
3. *Dubitantibus rectè conſulere .*
4. *Pro ſalute proximi ſ orare.*
5 *Conſolari mæſtos .*
6 *Improborum iniurias ferre patienter.*
7. *Aliorum offenſam remittere .*

Eleemoſyna ſpiritalis) Quotuplex eſt eleemoſyna ſpiritalis,& quæ eius ſpecies ? 22æ.q.32.2.o.

Eodem ſpectant beatitudinum , ſeu potius beatorum octo genera,quæ apud Matt. cap. 5.his verbis recenſentur:

1. Beati pauperes ſpiritu , quoniam ipſorum eſt regnum cælorum .
2. Beati mites, quoniam ipſi poſsidebunt terram .
3. Beati qui lugent,quoniam ipſi conſolabuntur.
4. Beati qui eſuriunt,& ſitiunt iuſtitiam,quoniam ipſi ſaturabuntur.
5. Beati miſericordes,quoniam ipſi miſericordiam conſequentur.
6. Beati mundo corde,quoniam ipſi Deum videbunt.
7. Beati pacifici , quoniam filij Dei vocabuntur .
8 Beati,qui perſecutionem patiuntur propter iuſtitiam,quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.

Eodem ſpectant.) De beatitudinibus,12æ q.69.o.
Quid per beatitudines intelligatur. 12æ.q.69.1.c.
Quomodo prǽmia beatitudinum compleantur in hac vita,12æ.q.69.2.3m.
Beatorum octo genera .) cùm B. Lucas ſolùm quatuor beatitudines enumeret , quomodo igitur octo aſſignantur? 12æ.q.69.3 6m.
Cùm in ſacra ſcriptura plures beatitudines enumerentur,quam hæ octo , cur ſolùm octo recenſentur? 12æ. q.69.3.4m.
Beati pauperes ſpiritu.) Quid hic ſignificetur , 12æ. q. 69.3.c.
Ipſorum eſt regnum.) An regnum cælorum tanquam præmium conuenienter promittatur pauperibus ſpiritu? 12æ q.69.4.c.
Beati mites.) Qui dicantur mites? 12æ.q.69.3.c.
Quoniam ipſi poſſidebunt terram.)Cur Dominus mitibus repromiſit poſſeſſionem terræ? 12æ.q.69.4.c.
Cùm omnia bona in regno cęlorum contineantur,cur adduntur alia præmia? 12æ.q.69.4.1m.
An ſicuti in beatitudinibus proceditur aſcendendo, ita etiam in præmiis procedatur aſcendendo? 12æ. q.69.4.3m.
Beati qui lugent.) Quinam hic ſignificentur? 12æ. q. 69.3.c.
Quoniam ipſi conſolabuntur.) Cur lugentibus Chriſtus promittit conſolationem? 12æ.q.69.4.c.
Qui eſuriunt.) Quænam beatitudo , ſiue opus virtutis hic exprimatur,12.q.69.3.c.
Quoniam ipſi ſaturabuntur.) Cur eſurientibus tanquam præmium aſſignatur ſaturatio? 12æ.q.69 4.c.
Beati miſericordes)Quinam hic deſignentur. 12æ.q.69 3.c.
Quoniam miſericordiam conſequentur.) Cur Dominus miſericordibus promittit miſericordiam? 12æ q.69.4.c.
Mundo corde.) Cur 6a.beatitudo ponitur.Beati mundo corde ? 12æ.q.69.3.c.
Quoniam ipſi Deum videbunt.) Cur mundis corde promittitur viſio Dei? 12æ q.69.4.c.
Beati pacifici.) Cur 7a.beatitudo ponitur,Beati pacifici? 12æ.q.69.3.c.
Quoniam filij Dei.) Cur pacificis promittitur gloria filiationis Dei? 12æ.q.69.4.c.
Beati qui perſecutionem.) Cui requiſito ad terrenam beatitudinem hæc beatitudo opponitur? 12æ. q. 69. 3.6m.
Ad quam virtutem pertinet pati perſecutionem, Ibid.
Quoniam ipſorum eſt regnum cælorum.) Cur regnum cælorum ponitur pro præmio in octaua beatitudine,cùm poſitum ſit tanquam præmium , & merces primæ beatitudinis? 12æ.q.69.4.2m.

Eodem

Eodem quoque ſpectat.

Duplex meditatio, videlicet,
- Propriæ conditionis, cuius quinque ſunt partes,
  - 1. *cur creatus ſum?*
  - 2. *quid ſum?*
  - 3. *vbi ſum?*
  - 4. *vnde venio?*
  - 5. *quò vado?*
- Quatuor nouiſſimorum, quæ ſunt, Eccl. 7.
  - 1. *Mors.*
  - 2. *Iudicium extremum.*
  - 3. *Inferi.*
  - 4. *Gloria cæleſtis, ſeu beatitudo æterna.*

Cur creatus ſum) De ultimo fine hominis, 1ª.q.93.o. 12ª.q.1.& ſeq.

Quid ſum) De ſtatu primi hominis, q.94.& ſeq.vſque ad 103^{am}.

De corruptione boni naturæ.12ª.q.85.o.

An peccatum originis trãſeat per originem in omnes? 12ª.q.81.3.o.

De miſeriis, & pœnis, quibus homo ſubiicitur propter primum peccatum? 22ª.q.164.1.& 2.

Vbi ſum) De expulſione hominis è paradiſo, 22ª.q.64. 2.4^{m} & 5^{m}.& 1ª.q.102.2.3^{m}.

Vnde venio) De productione hominis, 1ª.q.91.o.& 92.

An corpus primi hominis ſit formatum de limo terra? 1ª.q.91.1.o.

Quò vado) De quatuor nouiſſimis, quæ ſunt mors, de qua 12ª.q.81.3.1^{m}.& q.85.5.& 6.

Iudicium extremum, de quo 3ª.q.59.4.& 5.Supp.q.88. & q.ſeq.vſque 91^{am}.

Inferi, de quibus 3ª.q.54.4. 3ª.q.52.Supp.quæſtio. 60.

De pœna damnatorum, Sup.q.97.& ſeq. vſque ad fi.& gloria cæleſtis, ſeu beatitudo æterna, de qua 1ª.q.23. 12ª.q.2.q.3.q.4.& q.5ª.Sup.q.93.

De dotibus beatorum, Sup.q 95.o.

DE SACRAMENTIS.

Sacramentum eſt diuinæ, & latentis gratiæ externum atque ſenſui expoſitum ſignum ad hominis æternam ſalutem promouendam, diuinitus ordinatum.

Cuiuſmodi in Euangelica lege à Chriſto ſaluatore noſtro ſeptem ſunt inſtituta, nimirum.
- *Baptiſmus.*
- *Confirmatio.*
- *Euchariſtia.*
- *Pœnitentia.*
- *Extrema vnctio.*
- *Ordo.*
- *Matrimonium.*

De ſacramentis.) De ſacramentis, 3ª p.q.60.& q.ſeq. vſque ad finem. & Supp. q.1ª.& ſeq. vſque ad quæſtio.69.

Sacramentum eſt diuinæ.) Sacramentum quid? 3ª.q. 60.o.

Eſt diuinæ) Cuius rei ſacræ ſit ſacramentum ſignum, 3ª.q.60.2.o.& 3.o.

Externum) An ſacramentum ſit ſemper aliqua res ſenſibilis? 3ª.q.60.4.

Ad hominis æternam ſalutem) De neceſſitate, & effectu ſacramentorum, 3ª.q.61ª.o.& 62.o.

Septem ſunt) De numero ſacramentorum, 3ª. quæſt. 65ª.o.

BAPTISMVS eſt nouę legis primum Sacramentum, in ablutione corporis exteriore, & legitima verborum pronunciatione, ſecundum Chriſti inſtitutionem conſiſtens, quod tam paruulis, quàm adultis ad ſalutem eſt neceſſarium. Hoc ſacramento plena peccatorum accepta remiſsione, ſpiritaliter regeneramur in nouam creaturam, & qui antea eramus filij irę, tunc filij Dei hęredeſque, Chriſti autem noſtri redemptoris cohęredes efficimur.

Baptiſmus eſt) De baptiſmo, 3ª.66ª. & ſeq. vſque ad q. 72^{am}.

Eſt nouæ legis primum) An baptiſmus ſit à Chriſto inſtitutus, & quando? 3ª.q.66.2.o.

In ablutione corporis) An baptiſmus ſit ipſa ablutio? 3ª.q.66.1.o.

De materia baptiſmi, 3ª.q.66.3.& 4.

Et legitima verborum pronunciatione) An in ſacramentis requirantur verba? 3ª.q.60.6.7.& 8.

De forma baptiſmi, 3ª.q 66.5.o.

Tam paruulis, quàm adultis) De ſuſcipientibus baptiſmum, 3ª.q.68 o.

An ſine baptiſmo nullus poſſit ſaluari? 3ª.q.68.2.o.

An pueri ſint baptizandi? 3ª.q 68 9.o.

An pueri in maternis vteris exiſtentes, poſſint baptizari? 3ª q.68.11.o.

Hoc plena peccatorum accepta remiſſione) De effectibus baptiſmi, 3ª.q.69.o.

An homo per baptiſmum liberetur ab omni peccato, & ab omni reatu peccati? 3ª.q 69.1.& 2.

Spiritaliter regeneramur) Cur baptiſmus dicatur regeneratio? 3ª.q.66.9.c.

In nouam creaturam) An per baptiſmum conferantur gratia, & virtutes? 3ª.q.69.4.5.& 6.

Hæredeſque Chriſti) An effectus baptiſmi ſit apertio ianuæ regni cęleſtis? 3ª.q.69.7.o.

CONFIRMATIO, Sacramentum eſt, quod baptizatis ab Epiſcopo confertur in frõte, per ſacrum Chriſma, adhibita certa verborum forma. Hæc fidem corroborat, & homini Chriſtiano ad nomen Domini, quandocunque opus eſt, intrepidè profitendum animum addit.

Confirmatio) De confirmatione, 3ª.q.72.o.

Sacramentum eſt) An confirmatio ſit ſacramẽtum, 3ª. q.72.1.o.

Quod baptizatis) An character confirmationis præſupponat ex neceſſitate characterem baptiſmalem? 3ª. q.72.6.

Ab epiſcopo confertur) An ſolus Epiſcopus hoc ſacramentum poſſit conferre? 3ª.q.72.11.o.

In fronte) An hoc ſacramentum ſit conferendum homini in fronte? 3ª.q.72.9.o

Per ſacrum Chriſma) An Chriſma ſit conueniens materia huius ſacramenti? 3ª.q.72.2.o.

Adhibita certa verborum forma) An hæc ſit conueniẽs ſacramenti confirmationis forma, Conſigno te ſigno crucis, & confirmo te Chriſmate ſalutis, in nomine Patris, & filii, & ſpiritus ſancti, Amen? 3ª.q.72. 4.o.

Hæc fidem corroborat.) De effectu confirmationis, 3ª. q.72.1 & 7.o.

EVCHA-

EVCHARISTIA, eſt Sacramentum, in quo poſtquam ſacerdos, ſecundum Eccleſię ritum ordinatus, panem, & vinum verbis à Chriſto traditis conſecrauit, verè, & ſecundum ſubſtantiam ſuam totus Chriſtus ſub vtrauis ſpecie continetur, pane in corpus eius, & vino in ſanguinem, diuina virtute tráſmutatis. Per Euchariſtiam hominis Chriſtiani animus ſalutari veri corporis, & ſanguinis Dominici reficitur alimento, Deoque gratum offertur ſacrificium.

Euchariſtia eſt.) De Euchariſtia, 3^{a}.q.73. & ſequent. vſque ad quæſt. 84^{am}.
Eſt ſacramentum.) An Euchariſtia ſit ſacramentum? 3^{a}.q.73.1.o.
Poſtquam ſacerdos.) De miniſtro huius ſacramenti. 3^{a}. q.82.o.
An conſecratio huius ſacramenti ſit propria ſacerdoti? 3^{a}.q.82.1.o.
Panem, & vinum.) De materia huius ſacramenti, 3^{a}.q. 74.o.
An materia huius ſacramenti ſit panis, & vinum? 3^{a}.q. 74.1.o.
Verbis à Chriſto traditis conſecrauit.) De forma huius ſacramenti, 3^{a}.q.78.o.
An hæc ſit forma huius ſacramenti, Hoc eſt corpus meum, &, hic eſt calix ſanguinis mei? 3^{a}. q.78.1. & 3.
An prædictis verbis, formarum ſit aliqua vis creata effectiua conſecrationis? 3^{a}.q.78.4.o.
Verè, & ſecundum ſubſtantiam ſuam totus Chriſtus.) An corpus Chriſti ſit in hoc ſacramento, ſecundum rei veritatem, an vero ſolum ſecundum figuram? 3^{a}. q.75.1.o.
An totus Chriſtus contineatur ſub hoc ſacramento? 3^{a}.q.76.1.o.
Sub vtrauis ſpecie continetur.) An totus Chriſtus contineatur ſub vtraque ſpecie huius ſacramenti. 3^{a}.q. 76.2.o.
Pane in corpus eius) An in hoc ſacramento non remaneat ſubſtantia panis, & vini poſt conſecrationem? 3^{a}.q.75.2.
Per Euchariſtiam hominis Chriſtiani.) De effectibus huius ſacramenti, 3^{a}.q.79.o.
Deoque gratum offertur ſacrificium.) An in celebratione huius ſacramenti Chriſtus immoletur? 3^{a}.q. 83.1.o.

Admonitio, ſeu antidotum, contra graſſantem nunc ſacramentariorum peſtem.

CHRISTVS Saluator noſter, vſitatam, & communi hominum iudicio approbatam ſponſorum, (qui longum iter ingreſſuri, in memoriam ſui, pretioſum aliquod μνημόσυνον ſponſis ſuis relinquere ſolent, ſeipſos totos, ſi poſſent, libentius relicturi) conſuetudinem retinês, atque obſeruans, quum Eccleſiæ militanti ſponſæ ſuæ, (quam ſumma, &, vt Beatus Paulus ad Epheſios 2. loquitur, nimia charitate diligebat) familiarem ſui corporis præſentiam, conſuetumque aſpectum ſubtracturus eſſet, quod habebat omnium pretioſiſſimum ei relinquere, ac donare, ad perpetuam ſui memoriam volens, quum ſeipſo nihil haberet pretioſius, ſeipſum re uera, ſecundum ſubſtantiam ſuam, totum, & integrum in anima, carne, ſanguine, atque diuinitate ei relinquit. Vt teſtatur ipſe, dum ait: *Hoc eſt corpus meum*. Mat.26. Marc.14. Luc.22. 1. Cor.11. *Hic eſt ſanguis meus*. Mat.26. Mar.14. *Hoc facite in meam commemorationem*. Luc.22. 1. Cor.11.

Item Paulus, vbi dicit: *Qui manducat, & bibit indignè, iudicium ſibi manducat, & bibit, non diiudicans corpus Domini*. Et eodem loco: *Reus erit corporis, & ſanguinis Domini.*

POENITENTIA, Sacramentum eſt, in quo per ſacerdotis abſolutionem peccata poſt baptiſmum commiſſa Chriſtiano illa deteſtanti, riteque confitenti remittuntur.

Cuius tres ſunt partes	*Contritio, Confeſſio, Satisfactio,*	*quæ fit*	*Corde, Ore. Opere.*

Pœnitentia.) De pœnitentia, 3^{a}.q.84. vſque ad finem. & Sup.q.1^{a}. vſque ad 29^{am}.
Sacramentum eſt.) An pœnitentia ſit ſacramentum? 3^{a}. q.84.1.o.
Per ſacerdotis abſolutionem.) An hæc ſit forma huius ſacramenti, Ego te abſoluo? 3^{a}.q.84.3.o.
Peccata poſt baptiſmum commiſſa.) An pœnitentia ſit ſecunda tabula poſt naufragium? 3^{a} q.84.6.
Quæ deteſtatus.) De contritione, Sup.q.1^{a}. & ſequent. vſque ad quæſt.6^{m}.
Riteque confeſſus fuerit.) De confeſſione, Sup.q.6. vſque ad q.12^{am}.
De qualitate confeſſionis, Sup.q.9.o.
Remittuntur.) De effectu pœnitentiæ, 3^{a} q.86 o.
Cuius tres ſunt partes.) De partibus pœnitentiæ, 3^{a}.q. 90.2. & 3. potiſſimum.
Contritio fit corde, &c.) 3^{a}.q.90.2. argumento primo.

EXTREMA VNCTIO, eſt Sacramentum, quo per oleum ſacrum, & certas preces recreantur ægrotantes; animi malis, ſi quæ in iis reliqua ſunt, ſublatis, & interdum etiam corporis ſanitate reſtituta.

Extrema vnctio.) De ſacramento extremæ vnctionis, Sup.q.29 & ſequent. vſque ad q.34.
Eſt ſacramentum.) An extrema vnctio ſit ſacramentũ? Sup.q.29.1.o.
Per oleum ſacrum.) An oleum oliuæ ſit conueniens materia huius ſacramenti? Sup.q.29.4 o.
An oporteat oleum eſſe conſecratum? Supp.quæſt.29. 5.o.
Et certas preces.) De forma huius ſacramenti, Sup.q. 29.7.8.9.
Recreantur ægrotantes.) De effectibus huius ſacramenti, Sup.q.30.o.

ORDO, eſt Sacramentum, quo ad Dei cultum, miniſtri Eccleſiæ conſecrantur. Per hoc enim Sacramentum, velut oſtium, neceſſarium eſt intrare legitimos diſpenſatores myſteriorum, & eloquiorum Dei, nimirum, Epiſcopos, Presbyteros, Diaconos, & quotquot in ſacris muneribus ritè, & ſecundum ordinationem diuinam verſari volunt.

Ordo) De ſacramẽto Ordinis, ſupp q.34.vſq; ad 41am.
Eſt ſacramentum) An ordo ſit ſacramentum? Supp. q.34.3.o.
Quo ad Dei cultum) Cur in Eccleſia eſt Ordo, & Ordo quid? Supp.q.34.1 & 2.

MATRIMONIVM, eſt Sacramentum, indiuidua vitæ conſuetudine marem, & fœminam legitimè inter ſe deuinciens, ijſdemq; gratiæ donum elargiens, quo frenato concupiſcentię impetu, genus humanum laudabiliter, & ſanctè conſeruatur, atque propagatur.

Matrimonium) De Matrimonio, ſupp. q.41. vſque ad q.69am.
De cauſa appellationis matrimonij. ſupp.q 42.2.o.
Eſt ſacramentum) An matrimonium ſit ſacramentũ? ſupp.q.42.1.o.
Indiuiduæ vitæ) Matrimonium quid? ſupp. q.44.o. & ar.3o. potiſſimum.
Iiſdemque gratię donum) An matrimonium conferat gratiam? ſupp q.42 3.o.
Genus humanum laudabiliter) De bonis matrimonij, ſupp.q.49.o.

In quibus omnibus Sacramentis debet miniſter intentionem habere id agendi, quod CHRISTVS inſtituit, & Eccleſia facit.

Hactenus de Sacramentis vti ratio, & breuitas Catechiſmi poſtulare videbatur. Si quis plura de hoc argumẽto breuiter comprehenſa videre velit, conſulat noſtra *De Sacramentis Eccleſiæ Axiomata*, quæ iam prodierunt in lucem.

Epilogus

Ad Chriſtianæ pietatis ſtudioſos adoleſcentes.

DOCTRINAE Chriſtianæ, pij adoleſcentes, quinque ſummis capitibus, quæ initio huius libelli nobis tractanda propoſueramus (videlicet, *De Fide, Spe, Charitate, Iuſtitia Chriſtiana*, atque *Sacramentis*) vt potuimus, clariſsimè, breuiſsimè, & ad veſtram ętatem memoriamque accomodatiſsimè iam declaratis, supereſt nunc, vt quum à nobis veſtri animi, & corporis æternę ſalutis adipiſcendæ maximum ſuppeditatum ſit adiumentum, nequaquam vobis ipſi deſitis, ſed poſtpoſitis omnibus aliis ſtudiis, & occupationibus, toto pectore, omnique vigilantia in eam incumbatis curam, vt quæ hoc libello continentur, primum intelligatis, intellectaque fideli mandetis memoriæ; deinde, vt eadem, mente iam, atque memoria comprehenſa, per diuinum auxilium (quod ſincerè, & feruenter petentibus non negabitur) vita atque moribus exprimatis. Ita fiet vt, & ego meis laboribus propoſitum finem aſſequar; & vos ęternæ vitę felicitatem, qua nihil delectabilius, nihil præſtabilius, vel dici, vel cogitari poteſt, conſequamini. Valete.

Finis.